

RP 143/2025 rd

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, lukiolakia, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia, oppivelvollisuuslakia sekä opiskelija- ja tutkijalakia.

Esityksen mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjille avattaisiin mahdollisuus myydä tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta siten, että koulutettavina ovat EU:n ja ETA:n kansalaiset. Tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovittaisiin entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Koulutuksen järjestäjät olisivat velvollisia tiedottamaan opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Kolmansista maista tuleville opiskelijoilla olisi lukuvuosimaksut lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Kyseiset opiskelijat eivät voisi olla valtionosuusrahoituksen perusteena jatkossa. Oppivelvollisuuslain soveltamisalaa tarkennettaisiin rajaamalla soveltamisalan ulkopuolelle kolmansista maista tulevat Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ja lukiolakiin lisättäisiin säännökset koulutuksen järjestäjien tiedonsaantioikeudesta hakijan ja opiskelijan oleskelulupatietoihin sekä koulutuksen järjestäjien oikeudesta luovuttaa oma-aloitteisesti tietoja Maahanmuuttovirastolle. Opiskelija- ja tutkijalakia muutettaisiin siten, että oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttäisi koulutuksen järjestäjän määräämien maksujen suorittamista.

Esitys liittyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjille avataan mahdollisuus myydä tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta myös niin, että koulutettavina ovat EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset vastaavalla tavalla kuin korkeakouluissa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Asian tausta	4
1.2 Asian valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi	6
2.1 Tilauškoulutus ammatillisessa koulutuksessa	6
2.1.1 Johdanto	6
2.1.2 Ammatillisen tilauškoulutuksen laajentaminen EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille	7
2.1.3 Kuntien asema koulutuksen järjestäjänä	8
2.1.4 Tilaaajien väärinkäytökset ja ilmenneet ongelmatilanteet	9
2.1.5 Tilauškoulutuksen järjestäminen Ahvenanmaalla	10
2.2 Tilauškoulutus lukiokoulutuksessa	10
2.2.1 Johdanto	10
2.3 Lukuvuosimaksullisuus toisella asteella	11
2.3.1 Kolmansien maiden opiskelijat lukiokoulutuksessa	14
2.3.2 Kolmansien maiden opiskelijat ammatillisessa koulutuksessa	14
2.3.3 Lukuvuosimaksullisuus korkea-asteella	15
2.3.4 Oppivelvollisuuslaki	16
2.3.5 Toisen asteen koulutuksen rahoitus	16
2.3.6 Lukuvuosimaksujen maksaminen opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä	17
2.3.7 Yhdistelmälupadirektiivin vaikutus lukuvuosimaksujen kohderyhmään	17
2.3.8 Tiedonsaantioikeudet	19
3 Tavoitteet	19
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	20
4.1 Keskeiset ehdotukset	20
4.1.1 Tilauškoulutus	20
4.1.2 Lukuvuosimaksut	21
4.1.3 Tietojensaanti- ja luovutusoikeus	21
4.1.4 Oppivelvollisuuslaki	21
4.1.5 Opiskelija- ja tutkijalaki	21
4.2 Pääasialliset vaikutukset	21
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset valtioon ja kuntiin	21
4.2.2 Vaikutukset ammatillisen koulutuksen järjestäjiin	22
4.2.3 Vaikutukset lukiokoulutuksen järjestäjiin	24
4.2.4 Vaikutukset muihin viranomaisiin	27
4.2.5 Vaikutukset elinkeinoihin ja yrityksiin	28
4.2.6 Vaikutuksen työllisyyteen	28
4.2.7 Vaikutukset hakijoihin ja opiskelijoihin	29
4.2.8 Vaikutukset ulkomaalaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden määrään	30
4.2.9 Vaikutukset lapsiin ja oppivelvollisiin	30
4.2.10 Sukupuolivaikutukset	32

4.2.11	Vaikutukset vammaisiin	32
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	32
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	32
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	34
6	Lausuntopalaute	35
6.1	Lausuntokierros	35
6.1.1	Ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus	35
6.1.2	Lukiokoulutuksen tilauskoulutus	37
6.1.3	Lukuvuosimaksut	37
6.1.4	Tiedonsaantioikeudet	38
6.1.5	Rahoituslain muutokset	39
6.1.6	Oppivelvollisuuslain muutokset	39
6.1.7	Muut huomiot	39
6.2	Yritystukineuvottelukunnan lausunto	39
7	Säännöskohtaiset perustelut	41
7.1	Laki ammatillisesta koulutuksesta	41
7.2	Lukiolaki	48
7.3	Tiedonsaantioikeuksia koskevat säännöskohtaiset perustelut	52
7.4	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta	56
7.5	Oppivelvollisuuslaki	56
7.6	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella	57
8	Lakia alemman asteinen sääntely	57
9	Voimaantulo	58
10	Toimeenpano ja seuranta	58
11	Suhde talousarvioesitykseen	58
12	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	58
12.1	Yhdenvertaisuus ja sivistykselliset oikeudet	58
12.2	Henkilötietojen suoja	61
LAKIEHDOTUKSET		67
1.	Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	67
2.	Laki lukiolain muuttamisesta	71
3.	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta	73
4.	Laki oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamisesta	75
5.	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 7 a §:n muuttamisesta	76
LIITE		77
RINNAKKAISTEKSTIT		77
1.	Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta	77
2.	Laki lukiolain muuttamisesta	84
3.	Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta	88
4.	Laki oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamisesta	91
5.	Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 7 a §:n muuttamisesta	92

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Asian tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjille avataan mahdollisuus myydä tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta myös niin, että koulutettavina ovat EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset vastaavalla tavalla kuin korkeakouluissa. Hallitusohjelman mukaan tilauskoulutuksella vastataan erityisesti osaaajapulaan, kun tutkintoon johtavaa koulutusta voidaan myydä markkinoilla. Ammattikorkeakoulu- ja yliopistolain mukaan tilauskoulutuksella tarkoitetaan sitä, että korkeakoulut voivat järjestää opiskelijaryhmälle korkeakoulututkintoon johtavaa opetusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Vastaava säännös on myös laissa ammatillisessa koulutuksessa, mutta siinä tilauskoulutukseen osallistuminen on rajattu Euroopan talousalueen maiden kansalaisten ja täällä vakituisesti asuvien henkilöiden ulkopuolelle. Korkeakoululakeja muutettiin 1.1.2019 alkaen siten, että EU- ja ETA-kansalaisten opiskelu tilauskoulutuksessa mahdollistettiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 17.12.2024 työryhmän valmistelemaan esityksen ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevien säädösten uudistamiseksi sekä täysikatteisista lukuvuosimaksuista EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelta Suomeen ammatilliseen tai lukiokoulutukseen tuleville opiskelijoille. Työryhmä asetettiin ajalle 1.1.2025 - 31.1.2026.

Työryhmän tehtävänä on valmistella esitykset tilauskoulutuksen laajentamisesta EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille, tilauskoulutuksen opiskelijoiden aseman parantamiseksi ammatillisessa koulutuksessa vastaavalla tavalla kuin lukiokoulutukseen ja korkeakoulutukseen on esitetty, täysikatteisista lukuvuosimaksuista EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelta tuleville opiskelijoille lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa, muista tarvittavista toimista kansainvälisen opiskelijarekrytoinnin eettisyyden varmistamiseksi ja opiskelijoiden aseman parantamiseksi. Työryhmän valmistelun tukena ovat ministeriön 10.10.2023 asettamat ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen seurantaryhmät, joiden toimikautta on 17.12.2024 tehdyllä päätöksellä jatkettu 30.6.2026 asti.

Huhtikuussa 2024 pääministeri Orpon hallitus päätti kehysriihessä toimista julkisen talouden menojen vähentämiseksi, joiden tarkoitus oli vähentää kuntien tehtäviä ja velvoitteita tai lisätä kuntien maksutuloja. Kunnat ja kuntayhtymät ovat keskeisiä toisen asteen koulutuksen järjestäjiä. Toisen asteen koulutus rahoitetaan ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksilla, joihin sisältyy valtion maksuosuuden lisäksi kuntien maksuosuus. Huhtikuussa 2025 pääministeri Orpon hallitus päätti vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmassa, että ammatillisessa ja lukiokoulutuksessa otetaan käyttöön lukuvuosimaksut EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolisille opiskelijoille.

Suomessa järjestetyssä tilauskoulutuksessa on ajoittain havaittu ongelmia. Esimerkiksi koulutusta tilanneet yritykset ovat perineet opiskelijoilta maksuja, jotka ovat lähtömaiden tulotasoon nähden korkeita, mikä osaltaan on lisännyt opiskelijoiden riskiä altistua hyväksikäytölle tai joutua ihmiskaupan uhreiksi. Koulutuksen tilaaja on saattanut laiminlyödä maksut koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjä on saattanut siirtää tilauskoulutukseen

saapuneita opiskelijoita valtionosuusrahoitteisen koulutuksen piiriin tai opiskelijat ovat itse hakeutuneet heille maksullisesta tilauskoulutuksesta julkisesti rahoitettuun ja opiskelijoille maksuttomaan koulutukseen. Maahan on myös tullut tilauskoulutuksen varjolla opiskelijoilta, joiden maahantulon motiivina on ollut jokin muu kuin opiskelutarkoitus.

1.2 Asian valmistelu

Osana lukuvuosimaksujen säädösvalmistelua opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti toisen asteen koulutuksen järjestäjien nykytilannetta kolmansista maista Suomeen tulevien opiskelijoiden osalta kahdella eri kyselyllä, josta toinen oli suunnattu ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja toinen lukiokoulutuksen järjestäjille. Ammatillisen koulutuksen osalta kysymykset kohdentuivat Suomessa järjestettävään koulutukseen ja niihin kolmansista maista Suomeen tuleviin kansalaisiin, jotka ovat hakeutuneet Suomeen ammatilliseen koulutukseen opiskelutarkoituksessa. Tilannetta selvitettiin sekä tilauskoulutuksen että valtionosuusrahoitteisen koulutuksen osalta. Kysymyslomakkeella ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä pyydettiin vastauksia myös sellaisesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesta tutkintoon tai sen osaan tai osiin tähtäävästä tilauskoulutuksesta, jossa joltakin osin toteuttajana on koulutuksen järjestäjän kokonaan tai osittain omistama liiketaloudellisesti toimiva yhtiö. Lukiokoulutuksen kysymykset kohdentuivat Suomessa järjestettävään lukiokoulutukseen ja niihin kolmansista maista tuleviin kansalaisiin, jotka olivat hakeutuneet Suomeen lukiokoulutukseen opiskelutarkoituksessa. Tilannetta selvitettiin sekä tilauskoulutuksen että valtionosuusrahoitteisen koulutuksen osalta. Ammatillisen koulutuksen kysely oli avoinna aikavälillä 20.2.–7.3.2025, jonka aikana kyselyyn vastasi 55 ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Lukiokoulutuksen kysely oli avoinna aikavälillä 4.3.–19.3.2025, jonka aikana kyselyyn vastasi 104 lukiokoulutuksen järjestäjää. Kyselyt toteutettiin raportointi- ja kyselysovellus Webropolin avulla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja tutkintovientitoimikunnalle 1.4.2025 keskustelutilaisuuden suunnitelluista muutosesityksistä. Tilaisuudessa esiteltiin suunniteltuja muutoksia ja kuultiin koulutuksen järjestäjien ja tutkintovientitoimikunnan näkemyksiä. Ministeriö järjesti lukiokoulutuksen järjestäjille 7.4.2025 vastaavan keskustelutilaisuuden suunnitelluista muutosesitystä.

Hallituksen esityksen valmistelun lähtökohtia esiteltiin opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämässä Ammatillinen koulutus kohti uutta –seminaarissa (29.1.2025) ja Lukiokoulutus kohti 2030-lukua -seminaarissa (30.1.2025)

Hallituksen esitykseen valmisteluun liittyviä asioita on käsitelty myös opetus- ja kulttuuriministeriön asettamissa ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen seurantaryhmissä, joissa koulutusmuotojen eri sidosryhmät ovat laajasti edustettuina. Lisäksi valmisteluun liittyviä asioita on esitelty ministeriön toisen asteen koulutuksen järjestäjille järjestämässä ajankohtaiswebinaareissa vuoden 2025 aikana.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä ja kaikilta lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä. Hallituksen esitys oli lausunnolla 10.6.2025–5.8.2025. Esitysluonnokseen annettiin yhteensä 111 lausuntoa. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla tunnuksella OKM003:00/2025.

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa. Hallituksen esitys valittiin lainsäädännön arviointineuvoston käsittelyyn keväällä 2025. Lainsäädännön

arviointineuvosto kuitenkin peruutti esityksen käsittelyn 25.8.2025 sen jälkeen, kun hallituksen esitysluonnos oli toimitettu arviointineuvostolle.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM003:00/2025>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Tilauskoulutus ammatillisessa koulutuksessa

2.1.1 Johdanto

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) tultua voimaan 1.1.2018 mahdollisuus tilauskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän tutkintokoulutukseen järjestämiseen tuli kaikille ammatillisen koulutuksen järjestäjille niiden järjestämislupien mukaisesti.

Tilauskoulutuksesta säädetään ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 33 §:ssä. Tilauskoulutuksessa ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan tilauskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilauskoulutusta ei myöskään voida järjestää niille, joilla on kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten annetun lain (224/2024) nojalla myönnetty EU:n sininen kortti, ulkomaalaislain (301/2004) nojalla myönnetty jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia.

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää tilauskoulutusta joustavasti ja ottaa huomioon koulutuksen rakenteessa, sisällössä sekä koulutuksen aikataulukuksessa tilaajan erityistarpeet. Tilauskoulutuksen järjestämipaikkaa ei ole rajattu, vaan tilauskoulutusta voidaan järjestää Suomessa tai muualla, esimerkiksi tilaajan kotimaassa. Tilauskoulutusta voidaan järjestää erilaisille ryhmille, mutta tilauskoulutusta ei voida järjestää yksittäiselle opiskelijalle eikä yksityishenkilö voi toimia säännöksessä tarkoitettuna tilauskoulutuksen tilaajana. Tilauskoulutuksen järjestäminen perustuu ammatillisen koulutuksen järjestäjän ja tilaajan väliseen sopimukseen. Tilauskoulutukseen osallistuviin ei sovelleta opiskelijavalintasäännöksiä lukuun ottamatta säännöstä opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä sekä säännöksiä opiskelijaksi ottamisen esteistä ja siihen liittyvästä tiedonsaannista.

Tilauskoulutuksen järjestäminen on koulutuksen järjestäjälle vapaaehtoista, ja tilauskoulutus ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutusvienti eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä. Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Koulutuksen tilaajalla on oikeus myös periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2025 toteuttamaan kyselyyn vastanneista koulutuksen järjestäjistä (n=55) noin neljäsosa ilmoitti järjestäneensä tilauskoulutusta Suomessa (n=13). Tilauskoulutusta järjestäneistä koulutuksen järjestäjistä viidellä tilaajana toimi koulutuksen järjestäjän joko osin tai kokonaan omistama tytäryhtiötyyppinen yhtiö. Tilauskoulutusta järjestävillä koulutuksen järjestäjillä oli vuonna 2023 keskimäärin kolme tilauskoulutusryhmää. Vuonna 2024 tilauskoulutusryhmiä oli keskimäärin viisi. Koulutuksen järjestäjien tilauskoulutusryhmien vuosittainen määrä vaihteli kaikkiaan 0–13 ryhmän välillä. Osalla tilauskoulutusta järjestävistä koulutuksen järjestäjistä ei ollut tilauskoulutusryhmiä molempina tarkasteltavina vuosina. Tilauskoulutukseen osallistui vuonna 2023 keskimäärin 47 opiskelijaa ja vuonna 2024 keskimäärin 89 opiskelijaa. Tilauskoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden määrä vaihteli vuonna 2023 22–199 opiskelijan välillä ja vuonna 2024 20–210 opiskelijan välillä. Tilauskoulutuksena järjestetyn koulutuksen suoritti vuonna 2023 keskimäärin noin 26 opiskelijaa ja vuonna 2024 noin 35 opiskelijaa. Opiskelijoiden opinnot kestivät vuonna 2023 keskimäärin noin seitsemän kuukautta ja vuonna 2024 noin 10 kuukautta.

Tilauskoulutusryhmiä oli vuonna 2024 aiempaa vuotta enemmän ja vastaavasti myös koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden määrä kasvoi. Kuitenkaan koulutuksen loppuun asti suorittaneiden määrä ei vuonna 2024 kasvanut samassa suhteessa opiskelijamäärien kasvun kanssa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 35 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi järjestää myös Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta. Koulutukseen ei voida ottaa opiskelijaksi EU-kansalaisia tai niihin rinnastettavia henkilöitä tai heidän perheenjäseniään. Mainittua koulutusta voidaan järjestää yksittäisille opiskelijoille, mutta sitä voidaan järjestää ainoastaan EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolella. Tässä hallituksen esityksessä ei käsitellä tutkintokoulutuksen järjestäminen Euroopan talousalueen ulkopuolella laajemmin, vaan esitetyt muutokset koskevat ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 33 §:n mukaista tilauskoulutusta.

Ammatillisen koulutuksensäädöksissä ‘tutkintovienti’ käsite liittyy tutkintovientitoimikuntaan. Toimikunnan yhteydessä ‘tutkintovienti’ käsitteellä tarkoitetaan tutkintokoulutuksen järjestämistä, joka toteutetaan valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella joko koulutusvientityyppisenä tilauskoulutuksena tai Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävänä tutkintokoulutuksena. Ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen säädökset eivät sisällä ‘koulutusviennin’ käsitettä. Koulutusviennille on kuitenkin toimialalla vakiintunut laajahko merkitys. Ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden kouluttamisen lisäksi koulutusviennillä tarkoitetaan koulutukseen ja osaamiseen liittyvää palveluvientiä, esimerkiksi koulutusratkaisujen myyntiä ulkomaille sekä tavaravientiä, kuten fyysisten oppimateriaalien tai -ympäristöjen vientiä.

2.1.2 Ammatillisen tilauskoulutuksen laajentaminen EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjät eivät voi järjestää tilauskoulutusta suomalaisille tai muille Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille tai heihin rinnastettaville henkilöille. Jotta Suomen osaajatarpeisiin voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti vastata, olisi kuitenkin tarpeellista, että tilauskoulutusta voisi järjestää myös ryhmille, jotka koostuvat EU- ja ETA-valtioiden kansalaisista.

Vuoden 2023 syksyllä toteutetun yritysbarometrin mukaan 53 prosenttia pienistä ja keskisuurista yrityksistä on osana uusiutumistoimiaan kouluttanut henkilöstöään. Osuudessa ei juurikaan ole toimialoittaisia eroja. Oman henkilöstön osaamisen kehittäminen on selvästi yleisempää kuin uuden henkilöstön rekrytointi, sillä uutta henkilöstöä kertoo rekrytoineensa 37

prosenttia vastaajista. Saman kyselyn mukaan henkilöstön kehittäminen ja koulutus ovat markkinoinnin ja myynnin jälkeen toiseksi merkittävin kehittämiskohde pk-yrityksissä. (Pk-yritysbareometri Suomen Yrittäjät, Finnvera Oyj, Työ- ja elinkeinoministeriö 2023).

Ammatillinen tutkintokoulutus ja ammatilliset tutkinnot vastaavat osaavan työvoiman saatavuuteen etenkin työntekijäammateissa. Tutkintokoulutusta on mahdollista toteuttaa henkilöstökoulutuksena 31.12.2025 asti. Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (3 §) tarkoitettulla *henkilöstökoulutuksella* tarkoitetaan tietyn työnantajan henkilöstölleen tarjoamaa koulutusta, jonka työnantaja rahoittaa osin itse ja osin se rahoitetaan julkisella rahoituksella. Mahdollisuus toteuttaa henkilöstökoulutusta poistuu lainsäädännöstä 1.1.2026 alkaen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (1078/2024) toteutettujen muutosten tullessa voimaan. Henkilöstökoulutuksen merkitys ammatillisen koulutuksen kokonaisuudessa on ollut erittäin vähäinen ja siihen on vuosittain kohdistunut noin puoli promillea valtion talousarvioon sisältyvästä ammatillisen koulutuksen määrärahasta.

Yritysten ja kansallisen kilpailukyvyn sekä julkisyhteisöjen työvoiman saatavuuden näkökulmista yhteisöjen mahdollisuuksia hankkia henkilöstölleen ammatillista koulutusta on tarpeellista vahvistaa. Yhteisöjen henkilöstön osaamistarpeet voivat olla huomattavia ja usein osaamiskapeikat muodostuvat kasvun ja uudistumisen esteiksi. Julkisesti rahoitetussa koulutuksessa yksittäisen yrityksen tai julkisyhteisön tarpeita ei ole mahdollista ottaa huomioon. Julkisesti rahoitettujen koulutusten on oltava avoimia kaikille, ja mahdollisuudet räätälöidä koulutusta yhteisöjen tarpeisiin ovat rajalliset.

2.1.3 Kuntien asema koulutuksen järjestäjinä

Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia valmisteltaessa tilauskoulutus tulkittiin toiminnaksi kilpailutilanteessa markkinoilla ja kuntalain (410/2015) nojalla katsottiin, että tilauskoulutuksen järjestäminen edellyttää toiminnan yhtiöittämistä. Kuntalain 126 §:n mukaan kunnan hoitaessa 7 §:ssä tarkoitettua tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sen on annettava tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (*yhtiöittämisvelvollisuus*). Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 39/2017 vp) todettiin (s. 211), että koulutuksen tilaajana voisi toimia esimerkiksi yhden tai useamman koulutuksen järjestäjän perustama yritys, joka vastaisi koulutuspalveluiden myynnistä ETA-valtioiden ulkopuolella toimiville asiakkaille. Yritys kantaisi näin ollen taloudellisen vastuun koulutusviennistä. Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia valmisteltaessa vuosina 2015–2017 kunnan toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla koskevat kuntalain säännökset olivat uusia niiden tultua voimaan 1.9.2013. Ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia valmisteltaessa ajankohtaista tulkintakäytäntöä kuntalain uusien säännösten soveltamisesta ei juurikaan ollut ja varovaisuusperiaatetta noudattaen katsottiin, että tilauskoulutuksessa olisi varmintä soveltaa kuntalain yhtiöittämistä koskevia säännöksiä. Sittemmin kuntalain kuntien toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla koskevien säännösten tulkinta ja sen pohjalta annettu lainsäädäntö on täsmentynyt. Myös ammatillisesta koulutuksesta annetun lain voimaantulon hetkellä voimassa ollut tulkinta on vanhentunut, miksi lakia olisi tältä osin tarpeellista muuttaa.

Osa ammatillisen koulutuksen järjestämisluvun omaavista kunnista ja kuntayhtymistä on toteuttanut tilauskoulutusta joko olemassa olleen tai tilauskoulutusta varten perustetun tytär- tai osakkuusyhtiön kautta. Yritys on myynyt koulutuspalvelua EU-alueen ulkopuolelle, ja sen nimissä on solmittu kaupalliset sopimukset. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tavoitteiden vastaisesti koulutuksen järjestäjän vastuulle kuuluvaa koulutuksen organisointia on näin ollen siirtynyt vientiyritykselle. Koska vientiyrityksillä ei ole opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiä ammatillisen koulutuksen järjestämislupia, ovat ne toimineet

myös lain tarkoittamana tilauskoulutuksen tilaajana koulutuksen järjestäjän suuntaan. Tässä roolissa yritykset ovat voineet muun muassa koota opiskelijaryhmiä ja periä opiskelumaksuja suoraan opiskelijoilta, mitä laki ei mahdollista tilauskoulutusta järjestävälle koulutuksen järjestäjille. Koulutusvientiyrityksille on syntynyt kaksoisrooli, jossa ne osittain toimivat koulutuksen järjestäjän nimissä koulutuksen toteuttajana ja samalla tilauskoulutuksen tilaajana. Opiskelijoiden on ollut vaikea hahmottaa, mikä suhde koulutuksen järjestäjällä ja koulutuksen tilanneella yrityksellä on.

Tilaukoulutuksen järjestäminen kuntien ja kuntayhtymien tytär- ja osakkuusyhtiöiden kautta on myös johtanut tilanteeseen, jossa tilauskoulutuksen järjestämisestä syntyvät voitot jaetaan yhtiöiden osakkaille. Osakkaina voivat olla myös muut toimijat kuin ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n mukaan tutkintoja tai koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Vaikka tilauskoulutus on voittoa tavoittelevaa toimintaa, voimassa olevassa laissa oleva säännös koskee myös tilauskoulutuksen järjestämistä. Tilaukoulutuksen osalta tilanne on näin ollen ristiriitainen. Hallituksen esityksessä (HE 39/2017 s. 89) säännöstä on täsmennetty siten, että voittoa tavoittelemattomuuden vaatimuksen ei ole tulkittu tarkoittavan sitä, että koulutuksen järjestäjälle ei voisi syntyä toiminnasta ylijäämää. Ylijäämä on kuitenkin käytettävä ammatillisen koulutuksen järjestämiseen, kehittämiseen ja siihen liittyviin investointeihin. Ylijäämä ei saa tuottaa taloudellista etua osakeyhtiön osakkeenomistajalle tai muulle toimintaan osallistuvalla tai sitä ylläpitävällä. Lukiolain ja ammattikorkeakoululain mukaan tilauskoulutuksen tuotot on käytettävä koulutuksen järjestäjän koulutustoimintaan. Sääntelyä olisi tältä osin välttämätöntä täsmentää.

2.1.4 Tilaaajien väärinkäytökset ja ilmenneet ongelmatilanteet

Koulutuksen järjestäjien ja eräiden tilauskoulutuksen tilaajien välillä on havaittu ongelmia, jotka ovat aiheuttaneet kohtuuttomia tilanteita tilauskoulutukseen osallistuvilla opiskelijoilla.

Tilaukoulutuksen tilaajien toiminnassa on havaittu väärinkäytöksiä, jotka ovat kohdistuneet sekä koulutuksen järjestäjiin että tilauskoulutukseen osallistuneisiin opiskelijoihin. Eräissä tapauksissa tilaajat ovat käyttäneet hyväksi luottamusta, toimineet vilpillisesti ja sopimuksia laiminlyöden sekä antaneet virheellistä tietoa tavoitellessaan omaa taloudellista etua. Esimerkiksi opiskelijoiden maksamien rahasummien katoaminen ja maksuvelvoitteiden laiminlyönti koulutuksen järjestäjille ovat asettaneet sekä opiskelijat että koulutuksen järjestäjät kohtuuttomiin tilanteisiin. Epäselvyyksiä on ilmennyt myös esimerkiksi tilanteessa, joissa opiskelija on halunnut saada rahansa takaisin, koska ei ole voinut jatkaa opintojaan terveydellisistä syistä.

Kolmansista maista tilauskoulutukseen osallistuneet opiskelijat ovat usein maksaneet koulutuksestaan. Tilanne on voinut näyttäytyä heille epäjohdonmukaisena, koska samaan aikaan ulkomailta tulee Suomeen opiskelijoita myös maksuttomaan koulutukseen. Mitä laajemmin Suomen maksuton koulutus tunnetaan, sitä useammin opiskelijat hakeutuvat opiskelemaan suoraan koulutuksen järjestäjän valtionosuudella rahoitettavan koulutuksen opiskelijaksi. Tämä osaltaan vähentää kiinnostusta tilauskoulutukseen. Tilaukoulutuksen opiskelijat ovat myös kasvavissa määrin hakeutuneet kesken tilauskoulutuksen maksuttomaan valtionosuudella rahoitettavaan koulutukseen. Tilanteet ovat aiheuttaneet tilauskoulutussopimusten tulkintaan liittyviä ongelmatilanteita sekä taloudellisia seuraamuksia tilauskoulutusta järjestäville.

2.1.5 Tilauskoulutuksen järjestäminen Ahvenanmaalla

Voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisen tutkintokoulutuksen myymistä Ahvenanmaan maakunnassa. Ahvenanmaan maakunta on itsehallintolain nojalla järjestänyt ammatillisen koulutuksen pääsääntöisesti itse. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tultua voimaan 1.1.2018 tutkintotoimikuntien toiminta päättyi ja tutkintojen myöntämisoikeus siirtyi kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen järjestämisluvan saaneille koulutuksen järjestäjille. Ahvenanmaan maakunta ei voi toimia ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettuna koulutuksen järjestäjänä itsehallinnollisen asemansa vuoksi.

Ahvenanmaan maakunta on ennen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain tultua voimaan hankkinut koulutusta ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä niihin tutkintoihin ja aloihin, joita Ahvenanmaan maakunta ei itse järjestä. Nykyisen lainsäädännön puitteissa Ahvenanmaan maakunta ei voi hankkia koulutusta, sillä lain 30 § koulutuksen hankinnasta koskee vain järjestämisluvan saaneita toimijoita. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät eivät voi järjestää tilauskoulutusta Ahvenanmaalla.

Ahvenanmaalaisten opiskelijoiden on voimassa olevan lainsäädännön puitteissa mahdollista hakeutua Manner-Suomessa toimivan ammatillisen koulutuksen järjestäjän opiskelijaksi. Ahvenanmaalaiset opiskelijat voivat tulla osoittamaan osaamisensa näytössä valtakunnan alueen koulutuksen järjestäjillä. Opiskelijan on myös mahdollista hankkia osaamisensa Manner-Suomen alueen koulutuksen järjestäjällä oppisopimuskoulutuksena tai koulutusopimukseen perustuvana koulutuksena siten, että hän tekee käytännön työtehtäviä työpaikalla Ahvenanmaalla. Tuolloin yritys, jonka kanssa opiskelija solmii oppi- tai koulutusopimuksen, voi olla ahvenanmaalainen yritys tai Ahvenanmaalla toimiva yritys. Koulutuksen järjestäjä ei kuitenkaan voi mennä Ahvenanmaalle ottamaan näyttöä vastaan, ellei kysymyksessä ole näyttö, joka suoritetaan koulutustyöpaikalla Ahvenanmaalla käytännön työtehtävien yhteydessä.

Tilauskoulutuksen laajentaminen Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisille ja heihin rinnastettaville henkilöille mahdollistaisi myös tilauskoulutuksen järjestämisen Ahvenanmaan asukkaille.

2.2 Tilauskoulutus lukiokoulutuksessa

2.2.1 Johdanto

Lukiokoulutuksessa tilauskoulutus tuli mahdolliseksi lukiolain (714/2018) tultua voimaan 1.8.2019. Lukiolain 9 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä, jolla on lupa järjestää International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö.

Tilauskoulutusta ei saa järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin jäsenvaltion kansalaisiin, eikä heidän perheenjäsenilleen. Tilauskoulutusta ei myöskään saa järjestää niille, joilla on kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten annetun lain nojalla myönnetty EU:n sininen kortti, ulkomaalaislain nojalla myönnetty jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä heidän perheenjäsenilleen. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan

ulkomaalaislakia. Tilauskoulutukseen osallistuvaan ei sovelleta lukiolain 1 §:n 2 momenttia, 10, 15, 16 ja 19–22 §:ää, 28 §:n 3 momenttia, 32 §:n 1 momenttia eikä 34 §:n 2 momenttia. Tilauskoulutuksen järjestäminen ei saa heikentää koulutuksen järjestäjän tämän lain perusteella antamaa muuta lukiokoulutusta.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta tilauskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun tulee kattaa myös 35 §:n mukaisista opintososiaalisista eduista aiheutuvat kustannukset. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sijaintivaltionsa lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja. Tilauskoulutuksena järjestettävään opetukseen ei sovelleta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia.

Koulutuksen järjestäjä voi valita opiskelijaksi tilauskoulutukseen henkilön, jolla on riittävät edellytykset 1 momentissa tarkoitettujen opintojen suorittamiseen.

Tilauskoulutusta koskevaa pykälää täsmennettiin 1.1.2025 alkaen voimaan tulleella lailla lukiokolain muuttamisesta (801/2024). Pykälään lisättiin, että tilauskoulutusta ei kuitenkaan saa järjestää, jos tilaajan tarkoituksena on vain välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman tarkoitusta rahoittaa koulutus. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toteuttaman kyselyn mukaan kaikista vastaajista (n=104) vain neljä koulutuksen järjestäjää ilmoitti järjestävänsä tilauskoulutusta. Tilauskoulutusryhmiä oli sekä vuonna 2023 ja 2024 keskimäärin noin yksi. Kaikki tilauskoulutusta järjestävät koulutuksen järjestäjät eivät järjestäneet tilauskoulutusta molempina tarkasteltuina vuosina. Vuonna 2023 tilauskoulutukseen osallistui keskimäärin noin kuusi opiskelijaa ja vuonna 2024 noin 12 opiskelijaa. Koska tarkasteltuina vuosina aloittaneiden opiskelijoiden opintojen alkamisesta on kulunut maksimissaan puolitoista vuotta, vain muutama opiskelija on ehtinyt suorittaa tutkintonsa loppuun alkukevääseen 2025 mennessä. Vastaajien mukaan kukaan vuonna 2023 tai 2024 aloittaneista tilauskoulutusopiskelijoista ei ole keskeyttänyt opintojaan.

2.3 Lukuvuosimaksullisuus toisella asteella

Kolmansista maista Suomeen tulevat opiskelijat voivat opiskella maksuttomassa valtionosuusrahoitteisessa koulutuksessa tai tilauskoulutuksessa, jonka tilaajalla on oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja. Lukuvuosimaksuja toisen asteen koulutuksessa ei voi periä.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 §:n mukaan ammatillinen perustutkintokoulutus sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus ovat opiskelijalle maksuttomia. Ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkintokoulutuksessa sekä 8 §:ssä tarkoitettussa muussa ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen järjestäjä voi periä opiskelijalta kohtuullisen opiskelumaksun, jolla katetaan osittain koulutuksen järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia.

Lukiolain 34 §:n mukaan tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen kuuluva opetus ja ohjaus ovat opiskelijalle maksuttomia. Aineopiskelijalta ja erityisen tutkinnon kokeista voidaan periä maksuja, ei kuitenkaan oppivelvolliselta. Lisäksi ulkomailla järjestettävästä opetuksesta ja yksityisen yhteisön tai säätiön opetus- ja kulttuuriministeriön määräämän erityisen koulustehtävän perusteella muulla opetuskielellä kuin suomen, ruotsin, saamen, romani- tai viittomakielellä järjestämästä opetuksesta voidaan periä kohtuullisia maksuja.

Lukiokoulutuksen kansainväliset opiskelijat osallistuvat lähes täysin julkisrahoitteiseen koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen osalta kysyntä jakautuu tilauskoulutukseen ja julkisrahoitteiseen koulutukseen. Tilauskoulutuksen maksujen periminen opiskelijoilta on yleistä. Ulkoministeriön tietojen mukaan esimerkiksi tilauskoulutuksen kautta Kenian maaseudulta kotoisin olevat siivousalan ja sosiaali- ja terveysalan opiskelijat sijoittavat jopa 19 000 euroa koulutukseen ja Suomeen muuttoon.

Julkisrahoitteiseen koulutukseen hakeudutaan omaehtoisesti tai välittäjäorganisaatioiden avulla. Välittäjäorganisaatioita käytetään niin maksullisessa tilauskoulutuksessa opiskelijaryhmien kokoamiseen kuin opiskelijarekrytoinnissa julkisrahoitteiseen koulutukseen.

Kolmansista Suomeen tulevat opiskelijat maksavat jo nyt koulutuksestaan osin tai kokonaan. Kolmansista maista Suomeen saapuvat opiskelijat osallistuvat yleensä maksulliseen kieli- ja/tai kulttuurikoulutukseen tai opiskeluvaihtoihin parantavaan koulutukseen, joka yleensä tapahtuu opiskelijan lähtömaassa ennen Suomeen saapumista. Nämä koulutukset ovat maksullisia ja koulutusta järjestävät yleensä aiemmin mainitut välittäjäorganisaatiot. Poliisi ja Rajavartiolaitos ovat kiinnittäneet huomiota välittäjäorganisaatioiden toimintaan, johon voi liittyvä kynnysrahan perimisen kaltaista toimintaa. Kyse on siitä, että onko maksulliseen lähtömaakoulutukseen osallistuminen edellytys opiskelupaikan saamiselle Suomesta. Opiskelupaikan perusteella on mahdollista hakea opiskelijan oleskelulupaa. Toimintatavan moitittavuuden arviointi ei ole helppoa, koska maksullisten koulutusten ja palvelujen tarjoaminen tapahtuu Suomen ulkopuolella ko. maan kansallisen lainsäädännön piirissä.

Kansainvälisten opiskelijoiden hakeutuminen suomalaiseen lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen on lisääntynyt. Taustalla ovat koulutusmahdollisuuksien lisääntynyt markkinointi maan rajojen ulkopuolella sekä ammatillisen koulutuksen osalta myös syventynyt työvoimapula, johon haetaan helpotusta maan rajojen ulkopuolelta. Lähtömaissa on myös elinolosuhteisiin, talouteen ja työmarkkinoihin sekä poliittiseen tilanteeseen liittyviä tekijöitä, jotka tekevät Eurooppaan hakeutumisesta houkuttelevaa. On odotettavissa, että hakeutuminen suomalaiseen koulutukseen ennalta mainituista syistä lisääntyy myös tulevaisuudessa. Suomeen onkin 2020-luvulla syntynyt ilmiö, jossa julkisrahoitteista lukiokoulutusta markkinoidaan Euroopan ulkopuolella. Taustalla on myös Suomen väestökehitys, joka on johtanut opiskelijamäärien vähentymiseen erityisesti monissa lukioissa. Markkinoinnista vastaavat yksityiset yritykset ja siihen sisältyy mm. kielikoulutusta, josta yritys perii osallistujilta maksut. Toistaiseksi Suomeen on tullut muutamia satoja opiskelijoita Euroopan ulkopuolelta, mutta julkisuudessa on asetettu tavoitteeksi tuhansien ulkomaalaisten opiskelijoiden saaminen Suomeen vuosittain.

Englanninkielisen ammatillisen koulutuksen tarjonta on lisääntynyt, kun opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt järjestämislupiin oikeuksia järjestää eri alojen tutkintoja englannin kielellä. Keväällä 2025 oli 30 koulutuksen järjestäjällä oikeus järjestää yhteensä 92 tutkintoa englannin kielellä. Opiskelijoita on vajaa 2000. Englanninkielinen tutkintokoulutus tarkoitettiin alun perin maassa olevan vieraskielisen väestön tarpeisiin, mutta työvoimapulasta ja kansainvälisestä hakeutumisesta johtuen järjestämislupamuutoksia on perusteltu myös ulkomailta Suomeen tulevilla opiskelijoilla.

Lisäksi ammatillisen koulutuksen kokeilu käynnistyy 1.1.2026 alkaen, jolloin kokeilujärjestäjät saavat suhteellisen vapaan oikeuden järjestää englanninkielistä koulutusta. Arvioidaan, että kolmansista maista tulevien hakijoiden määrä voi tästä syystä kasvaa englanninkielisiin tutkintoihin, joita rahoitetaan valtionosuusrahoituksella.

Maahanmuuttovirasto toimitti opetus- ja kulttuuriministeriölle 1.4.2025 tilastotietoja vuosina 2022–2024 tehdyistä myönteisistä opiskelijan oleskelulupapäätöksistä.

	2022	2023	2024
Ensimmäistä oleskelulupaa koskeva hakemus	8 383	12 795	12 192
Alempi korkeakoulututkinto	3 117	5 444	4 917
Ammattitutkinto	1 035	1 456	1 443
Ylempi korkeakoulututkinto	2 134	3 332	3 172
Ylioppilastutkinto	194	289	302
Ei tiedossa	1 903	2 274	2 358
Jatkolupahakemus	3 616	3 317	2 032
Alempi korkeakoulututkinto	1 820	1 523	515
Ammattitutkinto	664	612	523
Ylempi korkeakoulututkinto	897	874	703
Ylioppilastutkinto	61	85	102
Ei tiedossa	174	223	189
Kaikki yhteensä	11 999	16 112	14 224

Taulukko 1 ensimmäistä oleskelulupaa ja jatkolupaa koskevien myönteisten päätösten määrä.

Taulukossa on noin 19 % osuus päätöksiä, joissa koulutusaste ei ole tiedossa. Osa näistä päätöksistä voi koskea myös ammatillista ja lukiokoulutusta. Kolmansien maiden kansalaisten osuus ammatillisessa koulutuksessa on huomattavasti suurempi kuin taulukossa 1 oleva oleskelulupien määrä, koska ammatillinen koulutus on suosittu koulutusväylä maassa jo vakituisesti asuville maahanmuuttajille. Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan opiskelijan oleskeluluvan hakemuksia saapuu eniten toiselle asteelle Myanmarista (18 %), Intiasta (13 %), Vietnamista (12 %), Filippiineiltä (11 %) ja Sri Lankasta (10 %). Muut valtiot muodostavat kaikista toisen asteen hakemuksista 36 prosenttiin osuuden.

2.3.1 Kolmansien maiden opiskelijat lukiokoulutuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2025 lukiokoulutuksen järjestäjille tekemän kyselyn mukaan kaikista vastaajista noin 70 % (n=72) ilmoitti, että heidän järjestämäänsä lukiokoulutukseen hakeutuu opiskelijoita kolmansista maista. Heistä hieman vajaa puolet (n=34) kertoi tekevänsä itse tai yhdessä yhteistyökumppanin kanssa kolmansiin maihin suunnattua viestintää tai markkinointia, jolla on pyritty lisäämään kiinnostusta heidän tarjoamaansa koulutukseen.

Kolmansista maista hakemuksia saavista koulutuksen järjestäjistä selvä enemmistö (n=60) kertoi, että opiskelijat hakeutuvat suoraan oma-aloitteisesti heidän järjestämäänsä koulutukseen. Vastaajat kertoivat, että opiskelijat hakeutuivat lukiokoulutukseen esimerkiksi Opintopolun yhteishaun tai jatkuvan haun kautta taikka olemalla sähköpostitse yhteydessä suoraan koulutuksen järjestäjään. Oma-aloitteisen koulutukseen hakeutumisen lisäksi opiskelijoita oli hakeutunut opiskelijaksi opiskelijarekrytoinnin kautta. Vastaajista noin puolet (n=34) kertoi, että kolmansissa maissa tehtyyn opiskelijarekrytointiin osallistui yhteistyökumppani, jonka kanssa oli tehty sopimus yhteistyöstä. Vain kolme vastaajaa kertoi, että kolmansissa maissa tehtyyn opiskelijarekrytointiin osallistui sellainen opiskelijoita välittävä organisaatio, jonka kanssa ei ollut tehty sopimusta yhteistyöstä.

Vuonna 2023 lukiokoulutukseen hakeutui kolmansista maista keskimäärin noin 18 opiskelijaa ja vuonna 2025 noin 25 opiskelijaa. Hakeutuneista opiskelijaksi valittiin vuonna 2023 keskimäärin neljä opiskelijaa ja vuonna 2024 viisi opiskelijaa. Valituista opiskelijoista saman verran sekä vastaanotti opiskelupaikan että lopulta aloitti opiskelun molempina vuosina. Opintojen lopettaminen kesken koulutuksen oli hyvin harvinaista tarkasteltuina vuosina.

Kolmansista maista hakeutuvien opiskelijoiden edellytyksiä suoriutua koulutuksesta arvioitiin eri tavoin. Edellytyksiä arvioitiin pääasiassa joko kielikokeen, haastattelun tai todistuksen perusteella. Kaikkein tärkeimpänä edellytyksenä koulutuksesta suoriutumisen kannalta pidettiin riittävää kielitaitoa. Myös hakijoiden korkea motivaatio koettiin tärkeäksi.

Tyypillisesti pääsy- tai soveltuvuuskokeita järjestettiin joko Suomessa, EU:n alueella tai verkon välityksellä. Mainituilla tavoilla pääsy- tai soveltuvuuskokeita järjesti vuonna 2023 noin neljännes vastaajista ja vuonna 2024 noin kolmasosa vastaajista. Vain kaksi koulutuksen järjestäjää ilmoitti järjestäneensä pääsy- tai soveltuvuuskokeita paikan päällä kolmansissa maissa. Kielikokeita tai muuta kielitaidon testausta järjestettiin useimmiten verkossa ennen opiskelijaksi valintaa. Vuonna 2023 vajaa puolet vastaajista ja vuonna 2024 reilu puolet vastaajista oli järjestänyt kielikokeita tai muuta kielitaidon testausta verkossa. Ennen opiskelijaksi valintaa kielitaitoa testattiin usein myös Suomessa tai EU:n alueella. Vuonna 2023 noin 28 % vastaajista ja vuonna 2024 noin 43 % vastaajista oli ennen opiskelijaksi valintaa järjestänyt Suomessa tai EU:n alueella kielikokeita tai muuta kielitaidon testausta. Vain muutama koulutuksen järjestäjä kertoi järjestäneensä kielitaidon testausta paikan päällä kolmansissa maissa.

2.3.2 Kolmansien maiden opiskelijat ammatillisessa koulutuksessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2025 toteuttaman kyselyn toisessa osiossa käsiteltiin valtionosuusrahoitteista ammatillista koulutusta, johon on haettu vapaan hakeutumisoikeuden kautta. Kysymykset koskivat kolmansista maista Suomeen hakeutuneita henkilöitä, tilauskoulutusopiskelijoita lukuun ottamatta. Kolmansista maista saapuneilla tarkoitettiin tässä kyselyssä EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelta hakeutuneita opiskelijoita, jotka olivat

hakeutuneet Suomeen ammatilliseen koulutukseen opiskelutarkoituksessa. Kysely ei siis koskenut niitä henkilöitä, jotka opiskelemaan hakeutuessaan oleskelivat jo Suomessa.

Vastaajista 80 % (n=44) ilmoitti, että heidän järjestämäänsä ammatilliseen tutkintokoulutukseen hakeutui opiskelijoita kolmansista maista. Kaikista vastanneista koulutuksen järjestäjistä kuitenkin vain 7 % (n=4) ilmoitti tekevänsä sellaista kolmansiin maihin suunnattua viestintää tai markkinointia, jolla oli pyritty lisäämään kiinnostusta heidän tarjoamaansa koulutukseen. Markkinointia tekevistä koulutuksen järjestäjistä kahdella osallistui opiskelijarekrytointiin kolmansissa maissa yhteistyökumppani (esim. agentti), jonka kanssa koulutuksen järjestäjällä oli sopimus yhteistyöstä. Joissain tapauksissa opiskelijarekrytoinnissa mukana saattoi olla myös agentti, jonka kanssa ei ollut erillistä sopimusta yhteistyöstä. Kolmansiin maihin kohdistuvaa markkinointia harjoittavista koulutuksen järjestäjistä kolme ilmoitti, että yksittäiset opiskelijat hakeutuivat oma-aloitteisesti suoraan heidän järjestämäänsä koulutukseen.

Kolmansista maista tutkintokoulutukseen hakeutuneiden määrä vuonna 2023 oli markkinointia tekevillä koulutuksen järjestäjillä (n=4) keskimäärin 61 opiskelijaa ja vuonna 2024 132 opiskelijaa. Heistä tutkintokoulutukseen valittiin sekä vuonna 2023 että 2024 noin 39 opiskelijaa. Vuonna 2023 opiskelupaikan vastaanotti noin 36 opiskelijaa ja vuonna 2024 noin 35 opiskelijaa. Opiskelun aloitti vuonna 2023 noin 35 opiskelijaa ja vuonna 2024 34 opiskelijaa. Paikan saaneista opiskelijoista siis lähes kaikki otti tarjotun opiskelupaikan vastaan sekä lopulta aloitti opiskelun tutkintokoulutuksessa.

Kolmansista maista hakeutuvien henkilöiden soveltuvuutta koulutukseen kerrottiin arvioitavan muun muassa pääsykokeen avulla. Pääsykokeet järjestettiin pääasiassa verkossa. Soveltuvuutta koulutukseen arvioitiin myös etähaastatteluiden avulla. Hakijan soveltuvuutta arvioitaessa riittävää kielitaitoa pidettiin erityisen merkittävänä tekijänä. Vastaajista enemmistö ilmoittikin järjestävänsä lisäksi myös kielikokeita tai muuta kielitaidon testausta verkossa ennen opiskelijaksi valintaa.

Vastausten mukaan kolmansista maista opiskelutarkoituksessa Suomeen tulleista opiskelijoista kolmannes suoritti vuosina 2023 ja 2024 opintonsa osin tai kokonaan oppisopimuskoulutuksena. Vuonna 2023 koulutuksen järjestäjä järjesti oppisopimuskoulutusta keskimäärin 75 kolmansista maista saapuneelle opiskelijalle. Vuonna 2024 oppisopimuskoulutusta järjestettiin keskimäärin noin 118 kolmansista maista saapuneelle opiskelijalle.

Sopimus oppisopimuskoulutuksesta tehtiin suurimmassa osassa tapauksista vasta opintojen edettyä Suomessa. Tavallista oli myös tehdä sopimus heti opiskelijan saavuttua Suomeen. Harvoissa tapauksissa sopimus oppisopimuskoulutuksesta tehtiin jo ennen opiskelijan saapumista Suomeen. Tätä tapaa käytettiin erityisesti silloin, kun kolmansista maista saapuvilla opiskelijoilla oli valmiiksi työperusteiset oleskeluluvat ja heillä oli myös työpaikka valmiina ennen maahan saapumista. Vastaajien arvion mukaan oppisopimuskoulutukseen osallistuvista opiskelijoista ei juurikaan vaihdeta opiskeluperusteista oleskelulupaa työperusteiseksi muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Vastaajista puolet arvioi, että oleskelulupaa ei vaihdettu. Kuusi järjestäjää arvioi vaihtajien lukumäärän vaihtelevan 5–450 välillä. Kolme vastaajaa ei osannut arvioida oleskeluluvan vaihtaneiden määrää.

2.3.3 Lukuvuosimaksullisuus korkea-asteella

Yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa lukuvuosimaksut kolmansista maista tuleville opiskelijoille otettiin käyttöön 1.8.2017 alkaen. Yliopistolain 10 §:n ja ammattikorkeakoululain 13 a §:n mukaan korkeakoulun on perittävä muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen alempaan

tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta vähintään 1 500 euron suuruinen maksu lukuvuodessa. Yliopistolakia ja lakia ammattikorkeakouluista on muutettu 1.8.2026 alkaen siten, että korkeakoulujen on perittävä muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen hyväksytyiltä opiskelijoilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattavat maksut lukuvuodessa. Korkeakouluissa siirrytään siis 1.8.2026 alkaen kiinteästä lukuvuosimaksusta yleiskatteelliseen lukuvuosimaksuun. Täysikatteellisiin lukuvuosimaksuihin siirtyminen korkea-asteella saattaa johtaa kasvaviin hakijamääriin ammatillisessa koulutuksessa, mikäli toisella asteella ei oteta käyttöön säännöksiä lukuvuosimaksuista.

Korkeakoulut ovat havainneet kasvavissa määrin, että lukuvuosimaksuvelvollisuutta kierretään hankkimalla opintojen alkamisen jälkeen muu kuin opiskelijan oleskelulupa. Useimmiten hankitaan työntekijän oleskelulupa, koska muilla jatkuvilla oleskeluluvilla kuin opiskelijan oleskeluluvalla maassa oleskelevat eivät ole tällä hetkellä lukuvuosimaksuvelvollisia. Tästä syystä korkeakouluissa tulee 1.8.2026 voimaan säännösmuutos, jolla lukuvuosimaksun välttäminen oleskelulupaperustetta muuttamalla estetään. Toiselle asteelle on perusteltua esittää vastaavanlaista säännöstä.

2.3.4 Oppivelvollisuuslaki

Uusi oppivelvollisuuslaki tuli voimaan 1.8.2021. Oppivelvollisuuslain 1 §:n mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (502/2019) tai ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettun tutkinnon taikka niitä vastaavan Ahvenanmaalla suoritettun tai ulkomaisen koulutuksen. Kotikuntalain 4 §:n mukaan Suomeen ulkomailta tulleen ja täällä asuvan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka määräytyy tämän lain säännösten mukaisesti muun muassa silloin, kun hänellä on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu voimassa oleva jatkuvaan tai pysyvään oleskeluun oikeuttava lupa, hän on sellaisen henkilön perheenjäsen, jolla on Suomessa tässä laissa tarkoitettu kotikunta taikka hänellä on ulkomaalaislaissa tarkoitettu voimassa oleva vähintään yhden vuoden tilapäiseen oleskeluun oikeuttava lupa ja hänellä on lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä Suomeen vakinaisesti asumaan. Suomeen toiselle asteelle opiskelemaan tulevat henkilöt tulevat Suomeen tilapäisellä oleskeluluvalla. Oppivelvollisuuslain perustelujen (HE 173/2020 vp, s. 284) mukaan oikeus maksuttomaan koulutukseen olisi vain oppivelvollisuksi katsottavilla henkilöillä.

Oppivelvollisuuslain säännökset huomioiden henkilö, joka on Suomessa oppivelvollinen, ei myöskään pääsääntöisesti voisi olla lukuvuosimaksuvelvollinen. Olisi kuitenkin perusteltua, että lukuvuosimaksullisia olisivat sellaiset alaikäiset opiskelijat, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelijan oleskeluluvalla nimenomaan opiskelutarkoituksessa tarkoituksenaan suorittaa toisen asteen tutkinto.

2.3.5 Toisen asteen koulutuksen rahoitus

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009, jatkossa rahoituslaki) säädetään ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen rahoituksesta. Ammatillisessa koulutuksessa rahoitus perustuu 1.1.2026 alkaen toteutuneisiin opiskelijavuosiin, suoritettuihin opintoihin, opiskelijoiden siirtymiseen työelämään tai jatko-opintoihin sekä opiskelija- ja

työelämäpalautteeseen. Lukiokoulutuksessa rahoitus perustuu opiskelijamääriin ja yksikköhintoihin.

Jotta toisen asteen koulutukseen kolmansista maista tulevat opiskelijat eivät olisi valtionosuusrahoituksen piirissä, olisi tarpeellista säätää rahoituslaissa poikkeukset, jonka mukaan näitä henkilöitä ei otettaisi huomioon valtionosuusrahoitusta laskettaessa.

2.3.6 Lukuvuosimaksujen maksaminen opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä

Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018, jäljempänä Tutkija- ja opiskelijalaki) 7 ja 7 a §:ssä säädetään opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä. Korkeakouluopintojen osalta säädetään luvan myöntämisen edellytyksenä, että oleskelulupaa hakeva on hyväksytty opiskelijaksi korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut.

Koska lukuvuosimaksuja toisen asteen koulutuksesta ei voimassa olevan lainsäädännön nojalla voi periä, ei lukuvuosimaksujen perimistä myöskään säädetä oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi Tutkija ja opiskelijalain 7 a §:n 2 momentissa. Lainkohdassa säädetään edellytykseksi ainoastaan, että kolmannen maan kansalainen on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan: 1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin; tai 2) korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen myös muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy.

Jotta tämän esityksen mukainen lukuvuosimaksuvelvollisuus lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta kolmansista maista tuleville opiskelijoille saadaan yhdenmukaisesti opiskelijan oleskeluluvan edellytykseksi, olisi tarpeellista muuttaa Tutkija- ja opiskelijalakiä.

2.3.7 Yhdistelmälapadirektiivin vaikutus lukuvuosimaksujen kohderyhmään

Euroopan neuvoston ja parlamentin direktiivi kolmansien maiden kansalaisille jäsenvaltion alueella oleskelua ja työskentelyä varten myönnettävää yhdistelmälapaa koskevasta yhden hakemuksen menettelystä sekä jäsenvaltiossa laillisesti oleskelevien kolmansista maista tulleiden työntekijöiden yhtäläisistä oikeuksista (2011/98/EU, jäljempänä yhdistelmälapadirektiivi) on annettu 13.12.2011. Se on toimeenpantu hallituksen esityksellä HE 139/2013 vp. Uudistettu yhdistelmälapadirektiivi (EU) 2024/1233, joka edellyttää Suomessa vähäisiä muutoksia lainsäädäntöön, tulee panna kansallisesti täytäntöön 21.5.2026 mennessä. Uudistus ei sisällöllisesti vaikuta seuraavassa esitettyyn arviointiin direktiivin vaikutuksesta lukuvuosimaksujen perimiseen.

Yhdistelmälapadirektiivin tarkoituksena on yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa kolmansista maista tulevien työntekijöiden maahanpääsyä koskevia menettelyjä. Direktiivi turvaa kolmansista maista tuleville työntekijöille jäsenvaltion kansalaisten kanssa yhdenvertaisen kohtelun direktiivissä määritellyillä, esimerkiksi työelämän, koulutuksen ja sosiaaliturvan alueilla. Direktiivin 'kolmannesta maasta tulleella työntekijällä' tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty pääsy jonkin jäsenvaltion alueelle ja joka oleskelee siellä laillisesti ja joka kansallisen oikeuden tai käytännön mukaisesti saa työskennellä palkatussa työsuhteessa olevana tuossa jäsenvaltiossa (2 artiklan 1 kohdan b alakohta). Direktiivin johdanto-osan 19 kappaleessa on todettu, että direktiivin työntekijän määritelmästä sanottu ei vaikuta muissa unionin oikeuden säännöksissä olevan työsuhteen käsitteen tulkintaan. Direktiivin 3 luvussa säädetään oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun. Direktiivin mukaan

kolmansista maista tulleita työntekijöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti oleskelujäsenvaltion kansalaisten kanssa koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta (12 artiklan 1 kohdan c alakohta). Uudistetussa direktiivissä vastaava kohta on muotoiltu oikeudeksi yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen, mutta muutoksella ei ole tämän esityksen kannalta merkitystä.

Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden toimivaltaan, joka koskee kolmansien maiden kansalaisten pääsyä niiden työmarkkinoille. Direktiivin johdanto-osan 6 kappaleen mukaan direktiivin säännökset eivät saisi vaikuttaa jäsenvaltioiden toimivaltaan säännellä maahanpääsyä.

Kun lukuvuosimaksujen maksaminen on kansallisessa lainsäädännössä opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä, ei yhdistelmä lupadirektiivi rajoita mahdollisuutta vaatia lukuvuosimaksuja lukio- ja ammatilliseen koulutukseen saapuvilta tai maassa oleskelevilta kolmannen maan kansalaisilta, jotka oleskelevat Suomessa opiskelijan oleskeluluvalla. Tämä johtuu siitä, että direktiivin tarkoituksena ei ole säätää maahanpääsyn tai laillisen oleskelun edellytyksistä, vaan yhdenvertaisesta kohtelusta siinä tilanteessa, kun henkilölle on myönnetty pääsy jäsenvaltioon ja tämä oleskelee siellä laillisesti. Merkitystä ei olisi sillä, vaatiiko koulutuksen järjestäjä maksujen maksamista kokonaisuudessaan ennen koulutuksen alkamista vai useassa osassa, sillä lupaedellytysten tulee täytyä oleskelun ajan. Tutkija- ja opiskelijalain 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelijan oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos kolmannen maan kansalainen ei enää täytä säädettyjä edellytyksiä.

Direktiivin 12 artiklan mukainen yhdenvertainen kohtelu on rajattu koskemaan 3 artiklan 1 kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettuja kolmansista maista tulleita työntekijöitä eli kolmansien maiden kansalaisia, joille on unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti myönnetty pääsy jäsenvaltioon muuta tarkoitusta kuin työntekoa varten, jotka saavat työskennellä ja joille on myönnetty oleskelulupa asetuksen (EY) N:o 1030/2002 mukaisesti sekä kolmansien maiden kansalaisiin, joille on unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti myönnetty pääsy jäsenvaltioon työntekoa varten.

Tämän lisäksi direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat rajoittaa yhdenvertaista kohtelua liittyen koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen. Ensinnäkin jäsenvaltiot voivat rajoittaa yhdenvertaista kohtelua koulutuksessa ja ammatillisen koulutuksessa rajoittamalla sen soveltamisen sellaisiin kolmansista maista tulleisiin työntekijöihin, jotka ovat työsuhteessa tai jotka ovat olleet työsuhteessa ja ovat rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi (12 artiklan 2 kohdan a alakohdan i alakohta). Näin ollen oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ei jäsenvaltion niin halutessa synny pelkästään sillä, että henkilöllä on oikeus työntekoon, vaan häneltä voidaan edellyttää myös tosiasiallista työntekoa ja työnteon päätyttyä työttömäksi työnhakijaksi rekisteröitymistä. Lisäksi jäsenvaltiot voivat rajoittaa yhdenvertaista kohtelua asettamalla kansallisen oikeuden mukaisesti erityisiä vaatimuksia korkeakoulutason koulutukseen ja toisen asteen jälkeiseen koulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen, joka ei liity suoraan tiettyyn työllistymiseen tähtäävään toimintaan, pääsyn edellytykseksi. Erityisiä vaatimuksia voivat olla kielitaitovaatimukset ja lukukausimaksujen maksaminen (12 artiklan 2 kohdan a alakohdan iv alakohta). Näin ollen direktiivi ei yleisesti estä lukuvuosimaksujen perimistä ammatillisesta koulutuksesta. Lukiokoulutus ei kuitenkaan mene tämän poikkeuksen piiriin. Näin ollen direktiivin mukaisena vähimmäisvaatimuksena on, että maksutonta lukiokoulutusta tarjotaan sellaisille henkilöille, jotka ovat työsuhteessa tai jotka ovat olleet työsuhteessa ja ovat rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi, ellei lukuvuosimaksun maksaminen ole edellisessä kappaleessa kuvatusti kyseisen henkilön maahanpääsyn ja laillisen maassa oleskelun edellytys.

Yhteenvedona, yhdistelmälapadirektiivin edellä kuvatut vaatimukset yhdenvertaisesta kohtelusta on otettava huomioon säädettäessä lukuvuosimaksuja toiselle asteelle. Yhdistelmälapadirektiivi rajoittaa lukukausimaksujen perimistä niiden osalta, joilla lukuvuosimaksujen maksaminen ei ole oleskeluluvan edellytys eikä näin ollen koske henkilön pääsyä jäsenvaltion alueelle tai laillista oleskelua siellä. Direktiivin mukaiset rajoitukset koskevat myös henkilöitä, jotka ovat alun perin tulleet maahan opiskelijan oleskeluluvalla, mutta sittemmin vaihtaneet toiseen lupaperusteeseen, koska tällöin lukuvuosimaksun maksaminen ei ole enää heille laillisen oleskelun edellytys.

2.3.8 Tiedonsaantioikeudet

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019), jäljempänä tiedonhallintalaki, 23 §:n mukaan viranomaisen voi avata katseluyhteyden toiselle viranomaiselle tietovarannon sellaisiin tietoihin, joihin katseluoikeuden saavalla viranomaisella on tiedonsaantioikeus. Tiedonhallintalaki siten lähtökohtaisesti mahdollistaa sen, että ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen järjestäjille voisi myöntää katseluyhteyden oleskelulupatietoihin, mutta edellytyksenä on, että koulutuksen järjestäjien tiedonsaantioikeudesta säädetään laissa. Katseluyhteys edellyttää tiedonhallintalain mukaan lisäksi sitä, että katselu rajataan vain yksittäisiin hakuihin, jotka voivat kohdistua tiedonsaantioikeuden mukaisesti tarpeellisiin tai välttämättömiin tietoihin ja että tietojen hakemisen yhteydessä selvitetään tietojen käyttötarkoitus.

Lukiolaissa, laissa ammatillisesta koulutuksesta tai laissa valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä ei nykyisellään ole sellaisia tiedonsaantioikeuksia, jotka sopisivat tähän tarkoitukseen. Kumotussa ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) säädettiin aiemmin, että ulkomaalaisrekisteristä sai luovuttaa tietoa oppilaitoksille opiskelijoiden oleskeluluvista. Sen korvanneessa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa (615/2020), jäljempänä maahanmuuttotohallinnon henkilötietolaki, ei sen sijaan enää säädetä tiedon luovuttamisesta ulkomaalaisasioiden asianhallintajärjestelmästä muuten kuin sen rekisterinpitäjien välillä. Perusteena oli, että haluttiin luopua niin sanotusta kaksisuuntaisesta sääntelystä. Lisäksi tiedonhallintalain lähtökohta on, että laissa säädettäisiin tiedonsaantioikeuksista eikä tietojen luovutusosoikeuksista. Tiedonsaantioikeuksien tulisi ilmetä kunkin viranomaisen omasta lainsäädännöstä.

Koulutuksen järjestäjillä ei ole voimassa olevan lainsäädännön puitteissa oikeutta saada rekisteritietoa siitä, millaisella oleskeluluvalla henkilö tai hänen perheenjäsenensä oleskelee, mikä olisi välttämätöntä tässä esityksessä ehdotetun kolmansien maiden kansalaisten lukuvuosimaksullisen koulutuksen toteuttamiseksi. Opiskelija on myös saattanut kadota kesken opintojensa, eikä koulutuksen järjestäjällä ole tietoa, onko hän saanut jatkoa oleskeluluvalleen tai onko hän saanut kielteisen päätöksen.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on avata ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus myös Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisille Suomen osajatarpeeseen vastaamiseksi pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti.

Tilauskoulutusta koskevia säännöksiä pyritään täsmentämään niin, että ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusopiskelijoiden oikeusturvasta sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Tavoitteena on myös selkeyttää sitä, että koulutuksen järjestäjä ei voi järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajalla ei ole aitoa intressiä

huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta ja kouluttautumisesta. Tavoitteena on puuttua havaittuihin ongelmiin tilauskoulutuksen järjestämisessä.

Esityksen tavoitteena on asettaa lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjille velvoite kerätä lukuvuosimaksuja opiskelijoilta, jotka saapuvat opiskelemaan kolmansista maista. Näiden opiskelijoiden kouluttamiseen ei myönnettäisi jatkossa valtionosuusrahoitusta, joten koulutuksesta aiheutuvat kustannukset rahoitettaisiin opiskelijoilta perittävillä lukuvuosimaksuilla. Esityksen tavoitteena on julkisten varojen käytön hallinta sekä kuntien maksutaakan keventäminen. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on kiinnitetty huomiota kuntien välisen rahoitusvastuun tasapuoliseen jakautumiseen. Toisin kuin korkeakouluissa, ehdotettaisiin toiselle asteelle lukuvuosimaksuja myös kansalliskielillä toteutettavaan koulutukseen. Suomeen kolmansista maista saapuvat opiskelijat opiskelevat Suomessa pääsääntöisesti kansalliskielillä. Lukiokoulutuksessa kolmansista maista tulevat opiskelijat opiskelevat pelkästään kansallisilla kielillä. Esityksen valtionaloudellisiin tavoitteisiin ei päästäisi, jos lukuvuosimaksut rajattaisiin vain englannin kielellä tapahtuvaan koulutukseen.

Esityksen tavoitteena on laajentaa koulutuksen järjestäjien oikeutta saada tietoa kolmansista maista tulevien henkilöiden oleskelupiien tilanteesta ja perusteista. Lisäksi koulutuksen järjestäjille tulisi oikeus ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle epäillyistä väärinkäytöksistä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Tilauskoulutus

Ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että tilauskoulutukseen voisivat jatkossa osallistua myös Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiset ja näihin rinnastettavat henkilöt. Tilauskoulutuksen kohderyhmä laajenisi ja koulutuksen tilaaminen nykyistä monipuolisempiin käyttötarkoituksiin mahdollistuisi. Ratkaisu varmistaisi suomalaisten ja muiden EU- ja ETA-valtion kansalaisten sekä kolmansien maiden kansalaisten yhdenmukaiset mahdollisuudet osallistua tilaajan maksamaan koulutukseen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä ei perisi tilauskoulutusta järjestäessään maksuja opiskelijalta, vaan koulutuksen maksaisi jatkossakin kokonaisuudessaan tilaaja. Esityksessä ehdotetaan, että tilaaja ei voisi periä koulutuksen kustannuksia opiskelijalta, joka on EU- ja ETA-valtion kansalainen.

Tilauskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin niin, että tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan yksityiskohtaisemmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädettäisiin koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Tavoitteena on myös selkeyttää lainsäädäntö siten, että koulutuksen järjestäjä voi järjestää tilauskoulutusta vain silloin, kun tilaajalla on selkeä intressi opiskelijoiden kouluttamiseen ja sen liiketoimintatapa on todettu opiskelijoiden näkökulmasta kestäväksi. Yritys, jonka toiminnan keskeisenä intressinä olisivat sen Suomeen välittämiltään opiskelijoilta keräämät maksut, ei sovellu lain mukaan tilaajaksi.

4.1.2 Lukuvuosimaksut

Esityksessä ehdotetaan, että kolmansista maista tuleville opiskelijoille säädettäisiin lukuvuosimaksuista lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Esitys on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2026, jolloin se koskisi tuon jälkeen opintonsa aloittavia. Esitys ei koske Euroopan talousalueella vakituudesta asuvia kolmansien maiden kansalaisia eikä vakiintuneiden ohjelmien kautta saapuvia vaihto-opiskelijoita, jotka eivät tule suorittamaan koko tutkintoa tai lukion oppimäärää. Myös tilapäistä suojelua saavat rajattaisiin maksullisuuden ulkopuolelle samaan tapaan kuin korkeakouluissa. Suomeen kolmansista maista pidempiaikaiseen työhön tulevien perheeseen kuuluvat eivät kuuluisi maksullisuuden piiriin, jos heillä olisi ennen opintojen alkua oleskelulupa Suomeen. Oppivelvollisuusikäiset eli alle 18-vuotiaat opiskelijat eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Alle 18-vuotiaat, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelijan oleskeluluvalla tarkoituksenaan suorittaa toisen asteen tutkinto, olisivat kuitenkin lukuvuosimaksuvelvollisia.

Koulutuksen järjestäjä ei voisi jatkossa saada valtionosuusrahoitusta lukuvuosimaksullisesta opiskelijasta. Lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa ei ole kysymys kilpailluilla markkinoilla tapahtuvasta toiminnasta kuten tilauskoulutuksessa, vaan lukuvuosimaksullista koulutusta toteutetaan osana kansallista koulutusjärjestelmää. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:n ja lukiolain 4 §:n mukaan tutkintoja tai koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

4.1.3 Tietojensaanti- ja luovutusoikeus

Lukiolakiin ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta lisättäisiin koulutuksen järjestäjille tiedonsaantioikeus niiden tarvitsemista hakijoiden ja opiskelijoiden oleskelulupatiedoista sekä oikeus luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti Maahanmuuttovirastolle seikoista, jotka ovat välttämättömiä Maahanmuuttovirastolle säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

4.1.4 Oppivelvollisuuslaki

Oppivelvollisuuslakia muutettaisiin siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin kolmansista maista tulevat opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa ja ovat näin ollen lukuvuosimaksuvelvollisia.

4.1.5 Opiskelija- ja tutkijalaki

Opiskelija- ja tutkijalakia muutettaisiin siten, että oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten edellyttäisi lukuvuosimaksun suorittamista.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset valtioon ja kuntiin

Hallitus päätti julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2026–2029 ammatillisen koulutuksen määrärahan alentamisesta vuodelle 2026 10 miljoonalla eurolla ja vuodesta 2027 eteenpäin 15 miljoonalla eurolla kolmansista maista tulevien opiskelijoiden lukuvuosimaksuista saatavan rahoituksen vuoksi. Niin ikään hallitus päätti julkisen talouden suunnitelmassa lukuvuosimaksujen käyttöönoton vuoksi lukiokoulutuksen rahoituksen vähentämisestä vuodelle 2026 2 miljoonalla eurolla ja vuodesta 2027 eteenpäin 3 miljoonalla eurolla. Vähennykset kohdistuvat ammatillisen koulutuksen momentille 29.20.30 ja lukiokoulutuksen momentille 29.20.35.

Ammatillisen koulutuksen määräraha muodostuu momentille 29.20.30 päätettävästä valtion rahoitusosuudesta ja erikseen määrättävästä kuntien rahoitusosuudesta. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009), jatkossa rahoituslaki, mukaan kuntien rahoitusosuus ammatillisen koulutuksen rahoituksessa on euromäärä, joka saadaan, kun edellä mainitun lain 9 §:n1 momentissa tarkoitettu valtion määräraha kerrotaan luvulla 1,3461, mutta kuitenkin enintään vuoden 2025 tasossa. Vuonna 2026 sovellettavaksi tulee vuoden 2025 taso indeksitarkistettuna, minkä vuoksi 10 miljoonan euron vähennys kohdistuu kokonaisuudessaan valtion rahoitusosuuteen. Mikäli valtion määrärahan tasossa ei tapahdu merkittävää vähennystä vuonna 2027, myös pysyvä rahoituksen vähennys tulee kohdistumaan kokonaisuudessaan valtion rahoitusosuuteen.

Lukiokoulutuksen valtionosuusrahoitus momentilla 29.20.35 muodostuu opiskelijamääräarvion ja opiskelijaa kohti määrätyn keskimääräisen yksikköhinnan perusteella. Rahoituslain mukainen kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin vuonna 2026 on 51,59 %. Lukuvuosimaksujen käyttöönoton vuoksi lukiokoulutuksen rahoitukseen tehtävästä vähennyksestä arvioidaan vuonna 2026 kohdistuvan 960 000 euroa valtion rahoitusosuuteen ja 1 040 000 euroa kuntien rahoitusosuuteen. Vuodesta 2027 lähtien vähennyksestä arvioidaan kohdistuvan reilut 1,4 miljoonaa euroa valtion rahoitusosuuteen ja vajaat 1,6 miljoonaa euroa kuntien rahoitusosuuteen.

Lukiokoulutuksen järjestäjien rahoitus määräytyy rahoituslain ja valtioneuvoston asetuksen (1766/2009), jäljempänä rahoitusasetus, perusteella. Lukiokoulutuksen valtionosuus myönnetään laskennallisin perustein. Lukiokoulutuksen järjestäjän rahoitus määräytyy opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohti määrätyn yksikköhinnan tulon perusteella.

Kolmansista maista opiskelemaan tulevien opiskelijoiden siirtyminen valtionosuusrahoituksen ulkopuolelle hillitsisi näistä opiskelijoista johtuvaa opiskelijamäärien lisääntymistä, mikä vähentäisi tarvetta korottaa kuntien ja valtion maksuosuuksia lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitukseen.

Jatkossa kolmansista maista tulevia opiskelijoita ei otettaisi huomioon valtionosuusrahoitusta myönnettäessä eivätkä koulutuksen järjestäjät pysty kerryttämään näillä opiskelijoilla julkisen rahoituksen osuuttaan. Koulutuksen järjestäjät kattaisivat ulkomaisista opiskelijoista syntyvät kustannukset opiskelijoilta perittävillä lukuvuosimaksuilla, ja julkinen rahoitus kohdentuisi nykyistä selkeämmin kotimarkkinoilla pysyvästi asuvien kouluttamiseen. Lukiokoulutuksen osalta uudistus vähentäisi kolmansista maista tulevista opiskelijoista johtuvaa kuntien ja valtion maksuosuuden kasvua. Ammatillisessa koulutuksessa uudistus puolestaan kohdentaisi määrärahan maassa vakituisesti asuvan väestön koulutustarpeisiin. Ulkomaisten osaajien houkuttelu Suomeen on ollut tavoitteena pitkään. Kustannuksia korvaava lukuvuosimaksu lieventäisi taloudellista riskiä, jonka aiheuttaa julkisten varojen käyttäminen henkilöihin, joiden maahan jääminen ja työllistyminen on epävarmaa.

4.2.2 Vaikutukset ammatillisen koulutuksen järjestäjiin

Tilauuskoulutusta koskevat muutokset

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ammatillisen koulutuksen tilauuskoulutusta koskeviin säännöksiin. Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä koulutuksen järjestäjien velvollisuuksiin järjestettäessä tilauuskoulutusta. Jatkossa koulutuksen järjestäjien ei olisi mahdollista myydä tilauuskoulutusta tilaajalle, jonka rooli on koota yksittäisistä opiskelijoista tilauuskoulutusryhmä. Koulutuksen järjestäjän tulisi varmistaa, että tilaajalla on itsellään jokin intressi ostaa tilauuskoulutusta, ja että koulutuksen tilaaja on myös koulutuksen maksaja. Jatkossa kunnan tai

kuntayhtymän perustama yhtiö ei voisi myöskään toimia tilauskoulutuksen tilaajana, ellei sillä ole tosiasiallista intressiä hankkia tilauskoulutusta tietyille opiskelijaryhmälle.

Ehdotettu muutos tilauskoulutuksen avaamisesta EU- ja ETA-kansalaisille vähentäisi koulutuksen järjestäjien työmäärää, sillä koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi enää tarkistaa ovatko tilauskoulutuksen osallistujat lain tarkoittamalla tavalla kolmansista maista tulevia henkilöitä. Koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi myöskään selvittää osallistujien mahdollisia sukulaisuussuhteita EU- ja ETA-valtioiden kansalaisiin, kuten voimassa ollut lainsäädäntö on edellyttänyt. Ehdotettu muutos mahdollistaisi koulutuksen järjestäjille myös laajemmat mahdollisuudet järjestää tilauskoulutusta omalla toiminta-alueellaan yritysten tarpeisiin. Ehdotettu muutos mahdollistaisi myös tilauskoulutuksen myymisen Ahvenanmaalle.

Tilauskoulutuksen järjestäminen olisi jatkossakin vapaaehtoista, ja sen järjestäminen olisi edelleen koulutuksen järjestäjän harkinnassa. Tilauskoulutuksen järjestäminen ei voi jatkossakaan heikentää koulutuksen järjestäjän antamaa tutkintokoulutusta, joten koulutuksen järjestäjän on huolehdittava, että sillä on riittävät resurssit ja henkilöstö tilauskoulutusta varten. Ehdotuksilla ei siten ole heikentäviä vaikutuksia koulutuksen järjestäjien perustehtävien hoitamiseen ja opetuksen ja palveluiden laatuun.

Tilauskoulutuksen järjestäminen voi laajentaa koulutuksen järjestäjän rahoituspohjaa. Tämä mahdollistaa opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää ammatillisen koulutuksen rahoitusta laajemmat resurssit koulutuksen järjestäjän varsinaiselle toiminnalle mukaan lukien tutkintokoulutus, tutkintokoulutukseen valmentava -koulutus sekä investoinnit tarvittaviin oppimisympäristöihin.

Lukuvuosimaksut

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja kolmansista maista tuleville opiskelijoille. Ammatillisen koulutuksen rahoitus on budjettiperusteista ja suhteellista. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää koulutuksen järjestäjälle rahoituksen perustuen 24 kuukauden tarkastelujaksona kertyneisiin koulutuksen järjestäjän suoritteisiin 1.1.2026 voimaan tulevan rahoitusmallin mukaisesti. Yksittäisen koulutuksen järjestäjän saama rahoitus riippuu muiden koulutuksen järjestäjien suoritteista kussakin rahoitusmallin indikaattorissa. Yhden koulutuksen järjestäjän rahoituksen lisääntyminen edellyttää rahoituksen siirtymistä rahoitusmallin mukaisesti koulutuksen järjestäjien välillä.

Esitetyillä muutoksilla ei ole vaikutusta niiden koulutuksen järjestäjien asemaan, jotka eivät ole järjestäneet tilauskoulutusta. Lukuvuosimaksujen käyttöönoton vaikutus niille koulutuksen järjestäjille, jotka eivät ole ottaneet kolmansien maiden kansalaisia opiskelijoiksi, vaikutus on myönteinen. Kun nämä opiskelijat poistuvat valtionosuusrahoituksen piiristä, kohdistuu ammatillisen koulutuksen rahoitus Suomessa vakituisesti asuvan väestön koulutukseen rahoitusmallin mukaisesti. Mahdollisuus järjestää tilauskoulutusta EU- ja ETA-kansalaisille ja mahdollisuus kerätä lukuvuosimaksuja voi vähentää myös tarvetta tilauskoulutuksen järjestämiseen tytä- tai osaomistusyhtiöiden kautta, mikä yksinkertaistaa toiminnan järjestämistä.

Lukuvuosimaksujen periminen lisää jonkin verran koulutuksen järjestäjien työmäärää. Koulutuksen järjestäjien on selvitettävä ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla, onko opiskelija lukuvuosimaksuvelvollinen vai vapautettu siitä. Helpoimmillaan lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen selviää tarkastamalla opiskelijan oleskelulupakortti. Joissakin tilanteissa lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen edellyttää opiskelijan ja hänen perheenkokoajansa oleskelulupahistorian tarkistamista

Maahanmuuttovirastosta. Lisäksi koulutuksen järjestäjän on perittävä maksut ja seurattava, että opetukseen osallistuu ainoastaan sellaiset lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat, jotka ovat suorittaneet lukuvuosimaksunsa.

Oppisopimuskoulutuksen arvioidaan jonkin verran lisääntyvän, sillä työperäisellä oleskeluluvalla oppisopimuskoulutukseen tulevat henkilöt eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Koulutuksen järjestäjille ei syntyisi lukuvuosimaksujen perimiseen liittyvää hallinnollista työtä, joskin oppisopimuskoulutuksesta sopiminen lisääntyisi. Sitä olisi mahdollista sujuvoittaa, esimerkiksi sopimalla oppisopimuskoulutuksesta suoraan opiskelijan tosiasiallisen työnantajan kanssa vuokratyönantajan sijasta. Vuokratyönantajien käyttö on yleistä erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Tällöin oppisopimuskoulutuksen edellytysten varmistaminen, henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatiminen ja päivittäminen sekä mahdolliset muutokset oppisopimukseen tai oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä koskevaan sopimukseen voidaan sopia suoraan tosiasiallisen työnantajan ja työpaikan kanssa, ilman välissä olevaa vuokratyönantajaa, joka toimii vain juridisena työnantajana.

Tietojen vaihtamista koskevat säännökset

Esityksessä ehdotetaan koulutuksen järjestäjille tiedonsaantioikeutta Maahanmuuttoviraston tiettyihin oleskelua koskeviin tietoihin lukuvuosimaksujen keräämistä varten. Hakijoiden ja opiskelijoiden oleskelulupatietojen selvittäminen kasvattaisi koulutuksen järjestäjien työmäärää jonkin verran. Tarvittavien tietojen selvittämisessä hyödynnettäisiin mahdollisimman laajalti automatisointia.

Oppivelvollisuuslain muutokset

Oppivelvollisuuslain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavan siten, etteivät Suomessa opiskelutarkoituksessa olevat kolmannen maan kansalaiset olisi oppivelvollisia ja näin ollen oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen. Koulutuksen järjestäjien olisi selvitettävä kolmannelta maasta kotoisin olevan henkilön oleskelulupastatus. Suomessa jo oleskelevien henkilöiden osalta lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen selviäisi helpoimmillaan tarkastamalla opiskelijan oleskelulupakortti.

4.2.3 Vaikutukset lukiokoulutuksen järjestäjiin

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja kolmansista maista tuleville opiskelijoille. Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia niille lukiokoulutuksen järjestäjille, joilla ei juurikaan ole kolmansista maista tulevia opiskelijoita. Sen sijaan esityksellä voi olla merkittäviä vaikutuksia niille lukiokoulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijoista merkittävä osa muodostuu nykyisin kolmansista maista tulevista opiskelijoista. Nämä ovat usein kuntia, jotka sijaitsevat syrjäisillä alueilla tai joiden asukasmäärä on pieni.

Kolmansista maista tulevien opiskelijoiden määrä vaihtelee lukiokohtaisesti. Yksittäisissä lukioissa määrä voi olla jopa 60-70 prosenttia kaikista opiskelijoista. Tällaiselle koulutuksen järjestäjälle vaikutukset ovat merkittäviä, mikäli koulutuksen järjestäjä ei lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen saa opiskelijoikseen lukuvuosimaksullisia opiskelijoita. On kuitenkin huomioitava, että lukio-opiskelijoiden rekrytoiminen kolmansista maista on uusi, 2020-luvulla syntynyt ilmiö yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyn mukaan kyselyyn vastanneista lukiokoulutuksen järjestäjistä 72 ilmoitti, että heillä oli kolmansista maista tulleita opiskelijoita. Heistä 34

vastaajaa ilmoitti markkinoivansa koulutusta kolmansissa maissa. Kyselyn mukaan opiskelijaksi hakeutuneista valittiin vuonna 2023 keskimäärin neljä opiskelijaa ja vuonna 2024 keskimäärin viisi opiskelijaa. Maahanmuuttovirastolta saatujen tilastojen mukaan ylioppilastutkinnon suorittamista varten ensimmäisiä oleskelulupia on myönnetty vuonna 2023 vähintään 289 oleskelulupaa ja vuonna 2024 vähintään 302 oleskelulupaa. Näiden tietojen perusteella voidaan karkeasti arvioida, että Suomessa on noin 1000 lukio-opintoja suorittavaa kolmannen maan kansalaista.

Jatkossa lukiokoulutuksen järjestäjän rahoitus muodostuisi valtionosuusrahoituksesta, johon vaikuttavat koulutuksen järjestäjäkohtainen yksikköhinta ja opiskelijamäärä sekä lukuvuosimaksutuotoista, mikäli koulutuksen järjestäjällä olisi kolmansista maista tulevia opiskelijoita. Koska lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita ei saisi ilmoittaa valtionosuusrahoituksen perusteeksi, ei heitä myöskään huomioitaisi koulutuksen järjestäjäkohtaista yksikköhintaa määritettäessä. Jos tämä tarkoittaisi koulutuksen järjestäjän valtionosuusrahoituksen piirissä olevien opiskelijoiden määrän pienentymistä, korottaisi se yksikköhintaa koulutuksen järjestäjällä, jonka opiskelijamäärä on alle 200.

Lukuvuosivelvollisia opiskelijoita ei saisi ilmoittaa valtionosuusrahoituksen perusteeksi. Mikäli lukiokoulutuksen järjestäjän päättämät lukuvuosimaksut olisivat pienempiä kuin valtionosuusrahoitus vastaavaan koulutukseen, koulutuksen järjestäjän saama kokonaisrahoitus vähenisi. Vastaavasti lukiokoulutuksen järjestäjän saama kokonaisrahoitus kasvaisi, mikäli koulutuksen järjestäjän päättämät lukuvuosimaksut olisivat suurempia kuin tähän koulutukseen kohdistuva valtionosuusrahoitus on. On kuitenkin huomioitava, että lukiolain mukaan lukiokoulutusta ei voi järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Tarkoitus on, että koulutuksen järjestäjän päättäessä lukukausimaksun suuruudesta otettaisiin huomioon lukuvuosimaksullisen koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. Sellaisen lukiokoulutuksen järjestäjän, jonka opiskelijamäärät ovat riippuvaisi ulkomailta tulevista opiskelijoista, saama kokonaisrahoitus voisi vähentyä myös, mikäli ulkomailta koulutukseen hakeutuminen vähenee. Tällä hetkellä kolmansista maista tulleet opiskelijat pysyisivät valtionosuusrahoituksen perusteena opintojensa loppuun asti.

Kansainvälisten opiskelijoiden hakeutuminen lukiokoulutukseen on uusi ilmiö ja heidän osuutensa lukiokoulutuksen opiskelijoista on kokonaisuudessaan vähäinen, vaikka hakeutuminen on ollut kasvussa. Yksittäisen koulutuksen järjestäjän rahoituksessa kolmansista maista tulleiden opiskelijoiden vaikutus koulutuksen järjestäjän talouteen on voinut olla merkittävä opiskelijamäärään perustuvan lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen vuoksi. Vastaavasti tästä on aiheutunut laskennallisia kustannuksia kaikille kunnille, jotka yhteisvastuullisesti osallistuvat lukiokoulutuksen valtionosuuden kuntarahoitusosuuteen.

On esitetty, että alueiden elinvoiman, lukiokoulutuksen saavutettavuuden ja perusopetuksen monipuolisuuden varmistamiseksi ulkomaisten opiskelijoiden kouluttamista suomalaisessa lukiokoulutuksessa pitäisi tukea julkisin varoin ja toiminta pitäisi mahdollistaa myös jatkossa. Pienemmillä paikkakunnilla ja syrjäisemmällä seuduilla asuvilla nuorilla on oikeus lukiokoulutukseen, jotta kansalaisten sivistykselliset oikeudet voidaan turvata koko maassa. Opiskelijamäärältään pienten lukioden rahoitusta koskevia säännöksiä muutettiin joulukuussa 2024, kun eduskunta hyväksyi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain muutoksen, joka vaikuttaa lukiokoulutuksen rahoitusperusteisiin. Muutoksella vahvistettiin syrjäisillä seuduilla sijaitsevien opiskelijamäärältään pienimpien koulutuksen järjestäjien rahoituksellista asemaa. Opiskelijamäärällä on vaikutus lukiokoulutuksen yksikköhintaan siten, että yksikköhinta nousee opiskelijamäärän vähentyessä. Tämänkaltaisella rahoitustavalla pyritään turvaamaan väestöltään vähäisten syrjäisten seutujen lukioita, joiden opiskelijamäärät ovat pieniä.

Lukiokoulutuksen järjestäminen on kunnille vapaaehtoista ja oikeus järjestää lukiokoulutusta perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupaan. Esi- ja perusopetuksen järjestäminen on sen sijaan kunnan velvollisuus. Esi- ja perusopetus rahoitetaan pääasiallisesti osana kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia, eikä rahoitus ole koulukohtaista. Pääasiallisena laskentatekijänä ovat kunnan asukasmäärä ja ikärakenne. Peruspalveluiden valtionosuuksiin sisältyy myös laskennallisia kriteereitä, joissa kunta saa rahoitusta muun muassa asukastiheyteen, syrjäisyyteen tai saaristoisuuteen perustuen. Lopullinen kunnan valtionosuus tasataan verotulojen perusteella siten, että verokertymissä hyvin pärjäävät kunnat maksavat osan laskennallisista valtionosuuksistaan heikommin pärjääville.

Pienissä kunnissa, joissa järjestetään perusopetuksen lisäksi myös lukiokoulutusta, on usein tarkoituksenmukaista, että samat aineopettajat opettavat sekä perusopetuksessa että lukiossa. Näin taataan opettajille riittävä määrä työtunteja ja mahdollistetaan oppilaille ja opiskelijoille monipuolisempi koulutustarjonta. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvitti rekisteriaineistojen, erityisesti tulorekisterin, avulla sekä yläkoulussa että lukiossa opettavien opettajien määrää Suomessa. Vuoden 2022 lopussa noin 900 opettajaa työskenteli sekä yläkoulussa että lukiossa. Tämä vastaa noin neljää prosenttia kaikista yläkoulun ja lukion opettajista. Opettajien todennäköisyys opettaa molemmilla koulutusasteilla on yleisempää pienemmillä paikkakunnilla ja maaseutumaisissa kunnissa. Kohderyhmän tunnistaminen käytetyistä rekisteriaineistoista ei ole välttämättä täysin luotettavaa, ja riippuu kuntien kirjaus- ja palkanmaksukäytännöistä sekä työn järjestämisen tavoista. Mikäli joissain kunnissa lukiokoulutus vähenisi tai loppuisi kokonaan, vaikuttaisi se näissä kunnissa opettajien työtilanteeseen myös perusopetuksessa. On kuitenkin mahdollista kehittää eri kunnissa toimivien oppilaitosten välistä yhteistyötä esimerkiksi opetushenkilöstön työpanoksen jakamisessa.

Vaikka perusopetuksen monipuolisuuden turvaaminen ja alueiden elinvoiman parantaminen ovat tärkeitä tavoitteita kunnissa, tavoite tulisi pyrkiä saavuttamaan muilla tavoin kuin lukiokoulutuksen opiskelijamäärää lisäämällä kolmansista maista tuoduilla lapsilla. Lapset saapuvat pääsääntöisesti ilman vanhempia tai laillista huoltajaa, jolloin lasten oikeuksien ja edun toteutuminen riippuu ulkopuolisista tekijöistä, mikä voi altistaa lapsen tämän kehitykselle haitallisiin tilanteisiin. Asiaa käsitellään laajemmin kappaleessa 4.2.10 Vaikutukset lapsiin ja oppivelvollisiin.

Lukuvuosimaksuja koskevalla esityksellä voi olla vaikutuksia pienissä ja syrjäisissä kunnissa perusopetuksessa tai lukiokoulutuksessa opiskeleviin lapsiin ja oppivelvollisiin, mikäli kuntien opiskelijamäärät vähenevät ja kunnat päättävät tästä syystä vähentää oppiainetarjontaansa. Suomessa asuvien lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta ei kuitenkaan voida katsoa suositeltavaksi, että lukiokoulutuksen opiskelijamäärää lisätään laajamittaisesti kolmansista maista tulevilla lapsilla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan ratkaisuesityksiä väestökehityksen tuomiin haasteisiin perusopetuksen järjestämisessä. Työryhmän toimikausi on 1.3.2024–31.12.2025. Työryhmän tehtävänä on laatia hallitusohjelman kirjausten pohjalta strateginen näkemys perusopetuksen järjestämiseen liittyvän kehittämisen suunnasta lapsen oikeuksien toteutumisen vahvistamiseksi. Työryhmä valmistelee ehdotuksen opetuksen järjestäjien keskinäisen yhteistyön vahvistamisesta, koulutuksen saavutettavuuden varmistamisesta, perusopetuksen järjestämiseen liittyvistä kriteereistä, perusopetuksen laatukriteereiden uudistamisesta, tarvittavan tietopohjan kehittämisestä sekä muista tarpeellisista uudistuksista. Työryhmän tehtävänä on valmistella esitys koulutusjärjestelmän, lainsäädännön sekä rahoituksen kehittämiseksi vastaamaan väestökehityksen aiheuttamiin haasteisiin. Lisäksi työryhmän tehtävä on laatia hallitusohjelman mukaisesti arvio etäopetuksen

hyödyntämisen mahdollisuuksista perusopetuksessa tarkkarajaisesti säädettyä esimerkiksi valinnaisten kielten opetuksessa sekä muista innovatiivisista tavoista järjestää perusopetusta ottaen huomioon lapsen oikeudet ja edun ensisijaisuus.

Lukuvuosimaksujen periminen lisäisi jonkin verran koulutuksen järjestäjien työmäärää. Koulutuksen järjestäjien on selvitettävä ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla, onko opiskelija lukuvuosimaksuvelvollinen. Valtaosa lukiokoulutuksessa opiskelevista kolmansista maista tulevista opiskelijoista hakeutuu opiskelemaan Suomeen suoraan ulkomailta, jolloin lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen ei vaatisi koulutuksen järjestäjältä työtä tilanteen ollessa olosuhteiden perusteella selvä. Suomessa jo oleskelevien henkilöiden osalta lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen selviäisi helpoimmillaan tarkastamalla opiskelijan oleskelulupakortti. Koulutuksen järjestäjän olisi lisäksi perittävä lukuvuosimaksut lukuvuosimaksuvelvollisilta opiskelijoilta ja seurattava, että opetukseen osallistuisi ainoastaan sellaiset lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat, jotka ovat suorittaneet lukuvuosimaksunsa.

Esityksessä ehdotetaan koulutuksen järjestäjille tiedonsaantioikeutta Maahanmuuttoviraston tiettyihin oleskelua koskeviin tietoihin lukuvuosimaksujen keräämistä varten. Hakijoiden ja opiskelijoiden oleskelulupatietojen selvittäminen kasvattaisi koulutuksen järjestäjien työmäärää jonkin verran. Tarvittavien tietojen selvittämisessä hyödynnettäisiin mahdollisimman laajalti automatisointia.

Oppivelvollisuuslain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavan siten, etteivät Suomessa opiskelutarkoituksessa olevat kolmannen maan kansalaiset olisi oppivelvollisia ja näin ollen oikeutettuja maksuttomaan koulutukseen. Koulutuksen järjestäjien olisi selvitettävä kolmannelta maasta kotoisin olevan henkilön oleskelulupastatus, mistä voi aiheutua koulutuksen järjestäjälle jonkin verran lisää työtä. Suomessa jo oleskelevien henkilöiden osalta lukuvuosimaksuvelvollisuuden selvittäminen selviäisi helpoimmillaan tarkastamalla opiskelijan oleskelulupakortti.

4.2.4 Vaikutukset muihin viranomaisiin

Maahanmuuttoviraston tulisi huolehtia tarpeellisesta tietojärjestelmäkehityksestä liittyen koulutuksen järjestäjille säädettävään tietojensaantioikeuteen opiskelijoiden oleskelulupahistorian ja -tietojen selvittämiseksi. Myöhemmin tietopyyntö automatisoidaan, jolloin tarvittavat tiedot siirtyvät koulutuksen järjestäjille ilman manuaalista työtä Maahanmuuttovirastossa. Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmän kehittäminen koskien opiskelijoiden oleskelulupahistorian ja -tietojen selvittämistä katetaan Maahanmuuttovirastolle osoitetun määrärahaehyksen puitteissa. Tietojen luovutusvelvollisuutta koulutuksen järjestäjältä Maahanmuuttovirastolle ei toteutettaisi sähköisen käyttöyhteyden kautta, vaan koulutuksen järjestäjät toimittaisivat tietoja esimerkiksi turvasähköpostilla Maahanmuuttovirastolle. Tietojen luovuttamisesta ei aiheudu näin ollen järjestelmämuutuskustannuksia. Koulutuksen järjestäjien toimittamien tietojen käsittely voi aiheuttaa lisätyötä Maahanmuuttovirastossa, mutta suuri osa toimitettavasta tiedosta johtaisi joka tapauksessa oleskelulupaharkintaan jälkivalvontavaiheessa.

Opetushallituksen olisi jatkossa tuotettava kustannuslaskelmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien lukuvuosimaksujen laskemisen tueksi. Työmäärän kasvun arvioidaan kuitenkin olevan vähäistä, sillä Opetushallitus seuraa säännöllisesti ammatillisen koulutuksen kustannuksia. Lukuvuosimaksuja koskeva muutos edellyttää Opetushallitukselta myös kattavaa tiedotusta Opintopolku-palvelussa, mikä aiheuttaa jonkin verran työtä Opetushallitukselle.

4.2.5 Vaikutukset elinkeinoihin ja yrityksiin

Ehdotettu muutos tilauskoulutuksen avaamisesta EU- ja ETA-kansalaisille mahdollistaisi työnantajalle oman työvoiman osaamisen kehittämisen ja sillä olisi myönteisiä vaikutuksia osaavan työvoiman saatavuuteen. Se lisäisi työnantajan mahdollisuuksia kouluttaa henkilöstöä muutostilanteissa ja hankkia osaavaa työvoimaa. Tämä antaisi työnantajalle mahdollisuuden vastata rakennemuutoksiin henkilöstön osaamista uudistamalla ja kehittämällä. Muutos edistäisi myös kansallisen koulutustason nousua ja tukisi jatkuvaa oppimista. Lisäksi se parantaisi ammatillisen koulutuksen saatavuutta. Koulutuksen järjestäjille syntyisi taloudellinen kannuste tiivistää yhteistyötä toiminta-alueensa työnantajien kanssa.

Ehdotetun säädösmuutoksen voidaan arvioida lisäävän työnantajien kustantamaa tutkintoon johtavaa koulutusta etenkin tilanteissa, joissa työntekijöitä on tarpeen kouluttaa uusiin tehtäviin. Tällainen koulutus on nykytilanteessa jäänyt toteutumatta, jos työntekijä on ollut EU- ja ETA-valtion kansallinen. Tilauskoulutus mahdollistaisi yritysten ja muiden yhteisöjen tarpeista lähtevät osaamisen kehittämisen myös ammatillisten tutkintojen ja tutkinnon osien osalta.

4.2.6 Vaikutuksen työllisyyteen

Esityksessä ehdotetaan ammatillisen koulutuksen tilauskoulutuksen laajentamista siten, että myös EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset voivat osallistua tilauskoulutukseen osana ryhmää. Muutoksella arvioidaan olevan positiivisia vaikutuksia työllisyyteen, sillä yritykset voivat ostaa työntekijöilleen tarvitsemiaan koulutuksia koulutuksen järjestäjän kanssa sopimallaan tavalla.

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja EU- ja ETA-valtioista tuleville opiskelijoille. Ammatillisessa koulutuksessa työperusteisella oleskeluluvalla oppisopimuskoulutukseen saapuvat opiskelijat eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia ja oppisopimuskoulutukseen siirtyvälle tai tutkinto-opintoja osin oppisopimuksella suorittavalla lukuvuosimaksut voisivat koulutuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti olla jonkin verran alemmat kuin muissa oppimisympäristöissä toteutetussa opetuksessa. Oppisopimuskoulutukseen tullaan työntekijän oleskeluluvalla silloin, kun oppisopimuskoulutus muodostaa ajallisesti vähintään puolet tutkinnosta, ja muissa tapauksissa opiskelijan oleskeluluvalla. Esitetyn sääntelyratkaisun arvioidaan mahdollisesti lisäävän oppisopimuskoulutusta työvoimapula-aloilla. Lisäksi ehdotuksen arvioidaan lisäävän koulutustarjonnan suuntaamista työvoimapulasta kärsiville aloille, mikä parantaa valmistuneiden sijoittumista Suomen työmarkkinoille opintojen jälkeen. EU- ja ETA-valtioista tulevien opiskelijoiden määrän arvioidaan vähenevän niillä aloilla, joilta on vaikea työllistyä tai joille ei ole saatavissa saatavuusharkintaan perustuvaa työntekijän oleskelulupaa.

Lukiokoulutukseen pääsääntöisesti alaikäisenä saapuneiden opiskelijoiden jäämisestä Suomeen esimerkiksi jatko-opintoihin tai työllistymisestä opintojen jälkeen ei ole mahdollista tehdä luotettavia ennusteita. Lukiokoulutuksen tarkoituksena on siirtyä opiskelemaan pääsääntöisesti korkea-asteelle. Työelämään siirytään vasta korkeakouluopintojen jälkeen. Etukäteen ei ole mahdollista ennustaa, jäävätkö opiskelijat Suomeen suorittamaan korkeakouluopintoja. Etukäteen ei myöskään ole mahdollista ennakoita, työllistyvätkö opiskelijat mahdollisten korkeakouluopintojen jälkeen Suomeen. Suomalainen ylioppilastutkintotodistus on arvostettu tutkintotodistus myös Suomen rajojen ulkopuolella, ja se mahdollistaa jatko-opinnot myös muualla Euroopassa ja maailmalla. Niin ikään suomalainen korkeakoulututkinto on arvostettu muualla Euroopassa ja maailmalla, ja se mahdollistaa työskentelyn myös Suomen ulkopuolella.

4.2.7 Vaikutukset hakijoihin ja opiskelijoihin

Esityksessä ehdotetaan ammatillisen koulutuksen tilauskoulutuksen laajentamista siten, että myös EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset voivat osallistua tilauskoulutukseen osana ryhmää. Tilauskoulutusmahdollisuuden avaaminen myös EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille toisi suomalaisille, eurooppalaisille ja ns. kolmannen maan kansalaisille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua tilaajan maksamaan tilauskoulutukseen. Ehdotus ei heikentäisi koulutuksen järjestäjien muussa maksuttomassa tutkintokoulutuksessa opiskelevien asemaa. EU- ja ETA-valtioiden kansalaisilta taikka Suomessa vakituisesti asuvilta EU- ja ETA-valtioiden kansalaisilta ei voisi peritä maksuja tilauskoulutukseen osallistumisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia säännöksiä muutetaan siten, että tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädetään koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Muutosehdotus parantaisi tilauskoulutusopiskelijoiden oikeusturvaa ja vähentäisi väärinkäytösten mahdollisuutta.

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja toiselle asteelle opiskelemaan tuleville kolmansista maista tuleville opiskelijoille. Lukuvuosimaksut lisääisivät kolmansista maista tulevien opiskelijoiden kustannuksia, sillä aikaisemmin opiskelu Suomessa toisella asteella on ollut maksutonta myös kolmansista maista tuleville henkilöille.

Lukuvuosimaksut tarkoittaisivat, että kaikki kolmansista maista Suomeen erityisesti ammatilliseen koulutukseen opiskelutarkoituksessa saapuvat opiskelijat olisivat koulutuksen maksullisuuden suhteen yhdenvertaisessa asemassa. Nyt osalla opiskelijaksi valittavista on ollut mahdollisuus tulla Suomeen maksuttomaan, valtionosuudella rahoitettuun koulutukseen, mutta osa on joutunut maksamaan koulutuksestaan osallistuessaan tilauskoulutukseen. Opiskelijoiden on ollut vaikea hahmottaa, miksi osa opiskelijoista opiskelee maksuttomassa koulutuksessa, ja miksi osa opiskelijoista joutuu maksamaan tilauskoulutukseen osallistumisesta.

Lukuvuosimaksuja koskevalla esityksellä ei ole vaikutuksia lukiokoulutuksessa tai ammatillisessa koulutuksessa opiskeleviin Suomessa vakituisesti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin. Esityksellä ei myöskään ole vaikutuksia opintonsa ennen lain voimaantuloa aloittaneisiin kolmansien maiden kansalaisiin. Esitys lukuvuosimaksuista ei koske Suomessa vakituisesti asuvia kolmansien maiden kansalaisia. Esitys koskee ehdotetun sääntelyn voimaan tulon jälkeen opintonsa aloittavia.

Esityksessä ehdotetaan tiedonsaantioikeuksia Maahanmuuttoviraston ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien välillä. Koulutuksen järjestäjän tiedonsaantioikeutta koskeva muutos vaikuttaa opiskelijoiden tietosuojaan ja yksityisyyden suojaan siten, että opiskelijalla ei ole mahdollisuutta estää koulutuksen järjestäjää saamasta Maahanmuuttovirastolta tarpeellisia tietoja, koska tietoja käsitellään lakiin perustuen. Luovutettavat tiedot sisältäisivät vain tietoja oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaolosta, perusteesta ja lajista, eivät hakemusasiakirjoista tai päätöksen perusteluista. Tietoja on mahdollista saada vain lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja opintojen suunnittelemista varten. Opiskelijan perheenkokoajan lupahistoriaa on tarpeen tarkastella niissä tilanteissa, kun se on lukuvuosimaksuttomuuden perusteena. Mikäli opiskelijan perheenkokoaja ei halua, että hänen oleskelulupahistoriaansa tarkastellaan, opiskelija voi olla hakematta vapautusta lukuvuosimaksusta. Ehdotetut säännökset turvaavat opiskelijan ja perheenkokoajan henkilö tietojen suojan vaatimukset tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla, kuten myös yksityisyyden suojan.

4.2.8 Vaikutukset ulkomaalaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden määrään

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja toiselle asteelle opiskelemaan tuleville kolmansista maista tuleville opiskelijoille. Lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioidaan vähentävän halukkuutta tulla opiskelemaan Suomeen kolmansista maista. Vähentävää vaikutusta voi kuitenkin kompensoida se, jos alueellisesti otetaan käyttöön esimerkiksi apuraha- tai stipendijärjestelyitä. Vaikutuksen arvioidaan olevan suurempi lukiokoulutuksessa, johon pääsääntöisesti tullaan alaikäisenä, ja jota on markkinoitu kolmansissa maissa nimenomaan koulutuksen maksuttomuudella. Maailmalla on yleistä, että kansainväliset opiskelijat ja myös oman maan kansalaiset joutuvat maksamaan jo toisen asteen koulutuksesta.

On esitetty, että lukiokoulutuksen muuttuessa maksulliseksi kolmansista maista ei enää hakeuduttaisi Suomeen vaan muihin maihin. Suomen heikkoutena kilpailutilanteessa on suomenkielinen koulutustarjonta, joka edellyttää kieliopintoja. Monessa ns. kilpailijamaassa koulutustarjonta olisi englanninkielistä. Maksuttomuutta lukuun ottamatta Suomeen vahvuksina esitetyt koulutuksen laatu sekä Suomessa elämiseen liittyvät seikat eivät muuttuisi.

Korkeakouluissa lukuvuosimaksuja alettiin periä 1.8.2017 jälkeen aloittaneilta opiskelijoilta. Korkeakoulujen lukuvuosimaksujen käyttöönoton seuranta- ja arviointiryhmän loppuraportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:3) on todettu, ettei lukuvuosimaksujen käyttöönotolla ole ollut pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia korkeakoulujen kansainvälistymiseen tai kolmansista maista tulevien opiskelijoiden halukkuuteen opiskella suomalaisissa korkeakouluissa. Vaikka ulkomaalaisten opiskelijoiden määrät putosivat välittömästi maksujen käyttöönoton jälkeen, hakijoiden ja uusien opiskelijoiden määrät kääntyivät nopeasti kasvuun. Täten pysyvää lovea kansainvälisten opiskelijoiden määrään ei ole syntynyt. Suomen maine korkeatasoisen koulutuksen maana on edelleen tärkeä vetovoimatekijä. Tarkempia tietoja 1.8.2026 voimaan tulevien korkeakoulujen täysikatteisten lukuvuosimaksujen vaikutuksesta opiskelijamääriin ei ole vielä tiedossa. Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan opiskelijoiden oleskelulupien hakumäärät kasvoivat vuodesta 2023 vuoteen 2024 yhteensä kymmenellä prosentilla.

Ammatillisessa koulutuksessa vaikutuksen opiskelijamääriin arvioidaan olevan vähäisempi erityisesti osaajapula-aloilla, jonne tullaan opiskelemaan myös työntekijän oleskeluluvalla oppisopimuskoulutukseen, jolloin opiskelija ei olisi lukuvuosimaksuvelvollinen. Ammatillista koulutusta järjestetään tällä hetkellä maksullisesti tilauskoulutuksena, joten henkilöitä, jotka ovat halukkaita maksamaan ammatillisesta koulutuksestaan Suomessa, löytyy jo tällä hetkellä.

4.2.9 Vaikutukset lapsiin ja oppivelvollisiin

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja toisen asteen opiskelijoille, jotka tulevat kolmansista maista. Esitys koskisi myös alaikäisiä, oppivelvollisia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelutarkoituksessa. Jatkossa Suomeen opiskelutarkoituksessa tulleet kolmansien maiden kansalaiset olisivat lukuvuosimaksuvelvollisia iästä riippumatta. Sen sijaan esitys ei koskisi niitä alaikäisiä, oppivelvollisia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen esimerkiksi perhesiteen perusteella riippumatta siitä, mikä perheenkokoajan oleskeluluvan peruste on. Näin ollen esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen opiskelemaan tulleiden henkilöiden oppivelvollisuuslain 2 §:n tarkoittamat alaikäiset ja kotikunnan saaneet lapset eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia.

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) 3 artiklan 1 kohta velvoittaa lapsen edun asettamisen ensisijalle kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa. Yleissopimuksen 3 artiklan 2 kohdan mukaan, sopimusvaltiot sitoutuvat takaaman lapselle

hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Yleissopimus velvoittaa valtiota, jonka on sekä aktiivisesti edistettävä lasten oikeuksien toteutumista että suojeltava lapsia oikeuksien loukkaamiselta. Lapsen edun periaate on asianmukaisesti huomioitava lainsäädännössä, hallinnossa sekä kaikissa lapsia koskevissa että lapsiin vaikuttavissa päätöksissä ja toiminnassa. Kansallisen lainsäädännön osalta lukiolain 2 §:n sekä samanasaisesti lain ammatillisesta koulutuksesta 2 §:n mukaan, koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Suomi on useiden kansainvälisten sopimusten kautta sitoutunut ehkäisemään ja torjumaan ihmiskauppaa ja sen esiintymismuotoja. Tärkeimmät kansainväliset sopimukset Euroopan unionin neuvoston puitepäätökseen ihmiskaupan torjunnasta (2002/629/YOS, EYVL N:o L 203, 1.8.2002) ja kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirjaan ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (SopS 70–71/2006) sekä Euroopan neuvoston yleissopimus ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (SopS 44/2012). Ihmiskauppa on säädetty rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi teoksi. Säännöksessä oleva ihmiskaupan määritelmä sisältää kolme osa-aluetta: eri tekotavat, teossa käytetyt keinot ja teon tarkoituksen. Tekotapoina pidetään toisen ottamista valtaan, värväämistä, luovuttamista, kuljettamista, vastaanottamista ja majoittamista. Käytettyjä keinoja ovat muun muassa riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan käyttäminen hyväksi. Teon tarkoituksena tulee olla henkilön saattaminen esimerkiksi hyväksikäytön kohteeksi tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Ihmiskaupan kohteen riippuvainen asema voi johtua perhe- ja sukulaisuussuhteen lisäksi muun muassa työ-, vuokra- tai velkasuhteesta taikka oleskelusta jossain laitoksessa. Riippuvuusasema voi syntyä usealla eri tavalla, esimerkiksi jos ihmiskaupan kohden joutuu luovuttamaan passinsa tai muun tärkeän asiakirjan. Turvattomassa tilassa henkilö voi olla esimerkiksi vaikean taloudellisen tilanteen, nuoren iän tai pakolaisuuden vuoksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on vuonna 2024 julkaistussa selvityksessä korostanut useaan otteeseen, että lapsen erityisestä suojelutarpeesta johtuen ihmiskaupan tunnusmerkistöjen tulkinnassa on vahvemmin huomioitava lapsen suojelun tarve ja lapsilähtöisyys.

Erityisesti lukiokoulutukseen tullaan kolmansista maista pääsääntöisesti alaikäisenä. Opetus- ja kulttuuriministeriön tietoon on tullut eri viranomaisilta kolmansista maista Suomeen opiskelutarkoituksessa tulleita lapsia koskevia ongelmatilanteita, joissa opiskelijan asuinkunta on ryhtynyt sosiaalihuollollisiin tai lastensuojelullisiin toimenpiteisiin lapsen edun varmistamiseksi. Huolta on erityisesti herättänyt alaikäisten nuorten selviytyminen Suomessa ilman huoltajia, jotka Suomen lain nojalla käyttävät rinnakkaista puhevaltaa lapsien asioissa. Ministeriöön ja muihin viranomaisiin on tullut tiedusteluja toimeentulon riittävydestä ja mahdollisuudesta työskennellä Suomessa opintojen ja elämisen rahoittamiseksi. Lukuvuosimaksujen tarkoituksena on kattaa kolmansista maista opiskelutarkoituksessa Suomeen saapuvien henkilöiden koulutuksesta syntyviä kustannuksia koulutuksen järjestäjälle. Opiskelijan varallisuutta ei voida käyttää perusteena opiskelijavalinnoissa, mutta on vastuullista varmistaa, että opiskelijaksi tuleva kykenee selviytymään elinkustannuksistaan Suomessa. Esimerkiksi suomalaisille opiskelijoille tarkoitetut sosiaalietuudet eivät kuulu kolmansista maista opiskelutarkoituksessa Suomeen tuleville. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että opiskelija on maksanut lukuvuosimaksun ja että hänellä on riittävä toimeentulo. Opiskelutarkoituksessa Suomeen saapuvalla on oltava tarpeelliset varat lukuvuosimaksujen maksamiseksi sekä elinkustannusten kattamiseksi. Edellytysten olemassaolon tarkastaa Maahanmuuttovirasto. Näiden seikkojen voidaan katsoa osoittavan hakijan asianmukaista maksukykyä ja varallisuutta. Muutos ei vaikuttaisi Suomessa tällä hetkellä opiskelevien kolmansien maiden kansalaisten taloudelliseen asemaan.

Ministeriön tietoon on tullut, että alaikäisten opiskelijoiden perheet olisivat maksaneet välikäsille merkittäviä summia, jopa 25 000 euroa, päästääkseen opiskelemaan lukiokoulutukseen Suomessa. Alaikäiset, ilman huoltajia Suomessa asuvat henkilöt ovat kohonneessa riskissä joutua hyväksikäytetyksi riippuvaisen asemansa vuoksi. Suomi on kansanvälisin sopimuksin sitoutunut puolustamaan lapsen etua sekä ehkäisemään ja torjumaan ihmiskauppaa ja sen ilmenemismuotoja. Alaikäisten opiskelijoiden rekrytointiin kolmansista maista sisältyy riskejä, eikä viranomaisten ja oppilaitosten yhteistyössä ole aina ole pystytty varmistamaan lasten oikeuksien toteutumista kestäväällä tavalla. Myös tästä syystä kolmansista maista tulevien lasten rekrytointi lukiokoulutukseen oppilaitosverkon ylläpitämiseksi ei ole kestävä ratkaisu vastaamaan väestönkehityksen haasteisiin Suomessa. Lasten ja nuorten vähentyessä koulutusverkkoa on tarpeen arvioida ja suunnata uudelleen.

4.2.10 Sukupuolivaikutukset

Vaikutukset eri sukupuoliin arvioidaan vähäisiksi sekä ehdotetuilla tilauskoulutusta koskevilla muutoksilla että lukuvuosimaksujen käyttönotolla.

Lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen osallistujista miesten ja naisten osuus on ollut vakaa 2020-luvulla. Lukiokoulutuksen opiskelijoista ja tutkinnon suorittaneista naisia on ollut noin 58 prosenttia ja miehiä 42 prosenttia. Ammatillisen koulutuksen tutkinnon suorittaneista opiskelijoista naisia on ollut noin 55 prosenttia ja miehiä 45 prosenttia. Naisten ja miesten osuudet ovat kuitenkin hyvin eriytyneitä koulutusaloittain.

4.2.11 Vaikutukset vammaisiin

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016, vammaisyleissopimus) tuli Suomessa voimaan 1.1.2016. Vammaisyleissopimus velvoittaa Suomea edistämään vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumista. Sopimuksen mukaan Suomi on sitoutunut siihen, että vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan.

Koulutusta koskevassa yleissopimuksen 24 artiklassa todetaan, että vammaisilla henkilöillä on oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea yleisen koulujärjestelmän ulkopuolelle vammaisuutensa perusteella. Vammaisten henkilöiden tulee päästä osallistuvaan, hyvälaatuiseen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen omilla lähiyhteisöissään. Vammaisia henkilöitä varten tulee tehdä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset. Heidän tulee saada yleisessä koulutusjärjestelmässä tarvitsemansa tuki.

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan vaikutusta vammaisiin. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia opiskelijavalintaa tai esimerkiksi erityistä tukea koskeviin säännöksiin.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Kolmansista maista tulevilta opiskelijoilta perittäviä lukuvuosimaksuja koskevan valmistelun lähtökohtana on ollut julkisten menojen kasvun hillitseminen. Tästä näkökulmasta vaihtoehtona olisi ollut rajoittaa hakeutumista ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen kolmansista maista. Tällainen rajoittaminen olisi voitu tehdä niin, että rajaus olisi koskenut opiskelutarkoituksessa Suomeen hakeutuvia henkilöitä. Muusta kuin opiskelusyystä kolmansista maista Suomeen muuttaneet henkilöt olisivat jatkossakin voineet hakeutua

koulutukseen. Samoin Suomeen toisen asteen koulutukseen olisi ollut mahdollista tulla niin sanottujen vakiintuneiden vaihto-oppilasohjelmien kautta.

Julkisten menojen näkökulmasta tämä vaihtoehto olisi tarkoittanut, että ammatillisen koulutuksen määrärahan mahdollistama koulutustarjonta olisi kohdistunut kokonaisuudessaan maassa jo asuvan väestön kouluttamiseen. Opiskelijamäärien kasvattaminen työelämän osaajatarpeisiin ei olisi ollut mahdollista ottamalla opiskelijoita kolmansista maista ja kouluttamalla heitä Suomen työmarkkinoille muuten kuin tilauskoulutusta järjestämällä. Tällä olisi ollut kielteinen vaikutus yritysten ja työpaikkojen mahdollisuuksiin palkata ammattikoulutettua henkilöstöä.

Lukiokoulutuksen osalta vaikutus olisi ollut samanlainen eli lukiokoulutukseen olisivat voineet hakeutua ainoastaan sellaiset kolmansien maiden kansalaiset, jotka olisivat asuneet Suomessa tai muualla Euroopan talousalueella ennen opintoihin hakeutumista. Lukiokoulutuksen tilauskoulutus on rajattu vain International Baccalaureate -tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Lukuvuosimaksujen määrää käsiteltäessä harkinnassa oli lukuvuosimaksun määrän sitominen ammatillisen koulutuksen keskimääräisiin tutkintokohtaisiin kustannuksiin ja lukiokoulutuksessa järjestäjäkohtaiseen yksikköhintaan. Ammatillisen koulutuksen osalta lukuvuosimaksun suuruuden sitominen ammatillisen koulutuksen keskimääräisiin tutkintokohtaisiin kustannuksiin olisi tehnyt järjestelmästä byrokraattisen ja jäykän ja aiheuttanut ministeriölle ja Opetushallitukselle merkittävästi hallinnollista työtä. Lisäksi koulutuksen järjestäjien mahdollisuudet huomioida kustannusvaihtelut yksittäisten opiskelijoiden välillä olisi ollut hankalaa ja vaatinut mahdollisesti erittäin yksityiskohtaista sääntelyä siitä, millä perusteilla lukuvuosimaksua on mahdollista alentaa. Menettelyä olisi puoltanut se, että tuolloin kaikilla koulutuksen järjestäjillä olisi ollut suuruudeltaan yhtäläiset lukuvuosimaksut, mikä olisi mahdollisesti helpottanut opiskelijan valintaa eri koulutuksen järjestäjien välillä. Koulutuksen järjestäjien ei myöskään olisi tarvinnut itse selvittää omia kustannuksiaan. Harkinnassa päädyttiin kuitenkin siihen, että koulutuksen järjestäjillä on paras tuntemus omasta toiminnastaan ja parhaat mahdollisuudet määritellä lukuvuosimaksun suuruus ottaen huomioon opiskelijan henkilökohtaisessa osaamisen kehittämissuunnitelmassa sovitut tavat hankkia osaamista.

Lukiokoulutuksessa lukuvuosimaksun suuruuden sitominen järjestäjäkohtaiseen yksikköhintaan olisi tarkoittanut joidenkin lukiokoulutuksen järjestäjien kohdalla huomattavan korkeaa lukuvuosimaksua. Järjestäjäkohtainen yksikköhinta vaihtelee lukion sijainnista ja koosta riippuen n. 8000 eurosta n. 30 000 euroon. Opiskelijan olisi ollut kannattavampaa hakeutua sellaisen lukion opiskelijaksi, jonka järjestäjäkohtainen yksikköhinta on mahdollisimman alhainen.

Työryhmä harkitsi hakemusmaksujen käyttöönottoa kolmansista maista toiselle asteelle hakeutuville henkilöille. Korkea-asteella hakemusmaksut ovat tulleet käyttöön 1.1.2025 jälkeen alkaneisiin hakuihin ja alustavat arviot hakemusmaksujen käyttöönotosta ovat olleet myönteisiä. Opetus- ja kulttuuriministeriö tiedusteli hakemusmaksujen tarpeellisuudesta koulutuksen järjestäjiltä järjestämässään Webropol-kyselyissä. Hakemusmaksut keräsivät jonkin verran kannatusta, mutta saadun palautteen perusteella niiden käyttöönottoa ei pidetty erityisen tarpeellisena. Toisella asteella ei myöskään ole keskitettyä hakujärjestelmää, vaan esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa kolmansista maista tulevat henkilöt hakevat jatkuvassa haussa olemalla suoraan yhteydessä koulutuksen järjestäjään.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Lukuvuosimaksut toisella asteella eivät ole yleisesti käytössä Euroopassa. Pohjoismaissa lukuvuosimaksuja kolmansien maiden opiskelijoilta ei peritä Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa. Kyseisissä maissa kuitenkin peritään yleiskatteellisia lukuvuosimaksuja korkeakouluopiskelijoilta, jotka tulevat kolmansista maista.

Tanskassa sen sijaan on käytössä opiskelijamaksut ammatillisen koulutuksen opiskelijoille, jotka tulevat kolmansista maista. Lukuvuosimaksuvelvollisia eivät ole muun muassa sellaiset henkilöt, joilla on pysyvä oleskelulupa Tanskassa tai toisessa Pohjoismaassa, tilapäinen oleskelulupa, joka mahdollistaa myöhemmin pysyvän oleskelun, oleskelulupa suojeluaseman tai perhesiteen perusteella, oleskelulupa on myönnetty Ukrainasta paenneelle henkilölle tai vanhemman oleskelulupa. Tanskan lainsäädännön mukaan maksuvelvollisia opiskelijoita ei oteta lukuun ammatillisen koulutuksen rahoituksessa.

Ulkomaalaiset opiskelijat otetaan huomioon valtion ammatillisen koulutuksen järjestäjille myöntämien tukien laskennassa vain tietyin laissa ammatillisesta koulutuksesta (*Lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse*) sekä laissa ammatillisista oppilaitoksista säädetyn perusteella (*Lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse*). Tanskan lainsäädännön mukaan ulkomaalaiset oppilaat ja harjoittelijat voidaan ottaa huomioon lainsäädännön mukaiseen laskelmaan vain jos:

- 1) hänelle on myönnetty oleskelulupa tilapäistä oleskelua varten, ulkomaalaislain mukainen, pysyvä oleskelulupa tai tilapäinen oleskelulupa, johon liittyy mahdollisuus pysyvään oleskeluun Tanskassa
- 2) hänelle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa tilapäistä oleskelua varten ulkomaalaislain mukaan perustuen perhesiteeseen ulkomaalaiseen, jolle on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain nojalla;
- 3) hänelle on myönnetty ulkomaalaislain mukainen oleskelulupa sellaisen ulkomaalaisen mukana tulevana lapsena, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltion tai ETA-sopimuksen osapuolivaltion kansalainen, ja hänelle on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislaista johdu;
- 5) hänelle on myönnetty oleskelulupa Ukrainasta paenneena henkilönä tilapäisistä oleskeluluvista annetun lain nojalla,
- 6) ulkomaalainen opiskelija tai harjoittelija osallistuu vaihto-ohjelmaan, jossa tanskalainen oppilaitos ja ulkomainen oppilaitos keskinäisellä sopimuksella vaihtavat opiskelijoita tai harjoittelijoita,
- 7) heillä on oikeus yhdenvertaisuuteen Tanskan kansalaisten kanssa EU:n lainsäädännön, ETA-sopimuksen, tai Tanskan tekemien kansainvälisten sopimusten nojalla, tai
- 8) hän on hakenut tai saanut oleskeluluvan ulkomaalaislain mukaisesti, ja ennen kuin heille myönnettiin oleskelulupa edellä mainittujen säännösten mukaisesti, kuuluivat he kohtien 1–7 piiriin.

Lisäksi ulkomaalainen opiskelija kuuluu 3 kohdan soveltamisalaan, vaikka vanhemman oleskelulupa päättyisi koulutuksen alkamisen jälkeen.

Ammatillinen koulutus on ilmainen ulkomaalaiselle opiskelijalle, mikäli hän täyttää jonkin edellä mainituista ehdoista. Oppilaitosten koulutustarjonta muulle, kuin ehdot täyttävälle opiskelijalle tapahtuu tuloa tuottavana toimintana ja opiskelijalta veloitetaan opiskelusta erillinen maksu. Koulutuksen tarjoava oppilaitos tekee tarkemman arvion yksittäisistä kustannuksista, jotka sisällytetään koulutukseen ja määrittää koulutuksen hinnan. Oppilaitosten tuloa tuottavaa toimintaa harjoittaessaan on noudatettava hyvää markkinointitapaa, eivätkä ne saa toiminnallaan aiheuttaa epäreilua hintakilpailua. Koulutusten hinnasta ulkomaalaiselle opiskelijalle ei ole tarjolla tilastoitua tietoa.

Ulkomaalaisen opiskelijan oleskeluluvan perusteella on merkitystä sen kannalta, voidaanko ulkomaalaisille ammatilliseen koulutukseen osallistuville opiskelijoille myöntää valtiontukea vai pitääkö heidän maksaa koulutuksensa itse. Erilaisten ulkomaalaislain mukaisten oleskelulupamuotojen lisäksi ulkomaalaiset opiskelijat huomioidaan laskennassa, jos he ovat saapuneet opiskelemaan osana tanskalaisen ja ulkomaisen oppilaitoksen sopimukseen perustuvaa opiskelijavaihtoa tai jos EU-lainsäädännön mukaan, mukaan lukien ETA-sopimus, tai Tanskan tekemät kansainväliset sopimukset edellyttävät tasa-arvoa Tanskan kansalaisten kanssa.

6 Lausuntopalaute

6.1 Lausuntokierros

6.1.1 Ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa tilauskoulutusta voisi järjestää myös EU- ja ETA-kansalaisille ja niihin rinnastettaville. Ehdotusta kannatettiin laajasti. Sen arvioitiin parantavan suomalaisten ja muiden EU- ja ETA-valtioiden kansalaisten mahdollisuuksia osallistua tilaajan maksamaan koulutukseen. Lisäksi ehdotuksen arvioitiin avaavan Suomessa toimiville työnantajille paremmat mahdollisuudet kehittää henkilöstönsä osaamista tilauskoulutuksen avulla.

Esityksessä ehdotetaan, että ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia säännöksiä muutetaan siten, että tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan entistä paremmin tilaajien ja koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädetään koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Ehdotuksia kannatettiin laajasti ja niitä pidettiin perusteluina. Opetushallituksen yhteydessä toimivat tutkintovientitoimikunta nosti lausunnossaan esille, että esityksessä on vaikutuksia tarkasteltu ainoastaan osaajatuonnin näkökulmasta, eikä vaikutuksissa ole huomioitu yrityksiä, jotka toteuttavat tutkintovientiä tilauskoulutuksena EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelle.

Esityksessä ehdotetaan, että kuntajärjestäjien ei tarvitsisi jatkossa yhtiöittää toimintaansa järjestäessään ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta. Ehdotus sai sekä kannatusta että vastustusta. Useat lausunnonantajat katsoivat, että ehdotus selkeyttää kuntataustaisten koulutuksen järjestäjien asemaa tilauskoulutuksen järjestäjinä. Useat esitystä vastustavat lausunnonantajat katsoivat esityksen heikentävän pienten ja keskisuurten yritysten mahdollisuutta ostaa tilauskoulutusta sekä aiheuttavan liiallista taloudellista riskiä koulutuksen järjestäjille.

Moni ehdotusta vastustanut lausunnonantaja totesi, että ehdotettu muutos olisi ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuuden vuoksi ammatillisen koulutuksen periaatteiden ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 30 §:n vastainen (muun muassa Suomen

ammattikoulutuksen johtajat SAJO Ry, tutkintovientitoimikunta). Lausunnonantajien tulkinta osaamisperusteisuuden merkityksestä ja koulutuksen hankinnasta 30 §:n perusteella on kuitenkin virheellinen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 30 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä voi hankkia järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta, järjestämisluvan mukaista muuta koulutusta sekä 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua oppisopimuskoulutusta toiselta ammatillisen tai muun koulutuksen järjestäjältä, muulta julkiselta taholta taikka muulta yksityiseltä yhteisöltä tai säätiöltä. Säännöksen tarkoitusta on täsmennetty hallituksen esityksessä (HE 39/2017 s. 207) todetaan, että koulutuspalveluiden hankkimisella täydennettäisiin koulutuksen järjestäjän itse järjestämää koulutusta. Säännös ei kuitenkaan mahdollistaisi, että järjestämisluvan saanut koulutuksen järjestäjä itse luopuisi koulutuksen järjestämisestä. Lisäksi hallituksen esityksessä todetaan, että mahdollisuus hankkia järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen osia tarkoittaisi sitä, että koulutuksen järjestäjän ei tarvitsisi itse järjestää esimerkiksi kaikkia tutkinnon perusteiden mukaisia valinnaisia tutkinnon osia, vaan se voisi hankkia niitä myös toiselta koulutuksen järjestäjältä. Säännöksen perusteella voitaisiin hankkia koko tutkinnon osa tai tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden mukaista koulutusta ainoastaan tutkinnon osan tietyltä osa-alueelta. Säännöksessä ei säädettäisi mitään tarkkaa rajaa sille, minkä osuuden tutkinnon osista koulutuksen järjestäjä voisi hankkia toiselta koulutuksen järjestäjältä. Pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjän tulisi kuitenkin itse järjestää ainakin tutkinnon perusteiden mukaiset pakolliset osat. Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut koulutuksen hankinnasta ohjeen, joka löytyy ministeriön verkkosivuilta osoitteesta minedu.fi/ohjeita-ammattillisen-koulutuksen-jarjestajille. Näin ollen ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 30 § ei mahdollista koko tutkinnon ostamista toiselta koulutuksen järjestäjältä taikka muulta pykälässä mainitulta taholta.

Ehdotetun sääntelyn aikataulua pidettiin useassa lausunnossa liian tiukkana ja säädettäväksi ehdotettiin muutaman vuoden mittaista siirtymäaikaa, jotta koulutuksen järjestäjät ja yritykset ehtivät sopeuttaa toimintansa. Esityksen jatkovalmistelussa todettiin, ettei siirtymäajan säätäminen ole mahdollista, koska nykytila on ongelmallinen voimassa olevan lainsäädännön kanssa.

Muun muassa Opetushallitus ja tutkintovientitoimikunta toteavat lausunnoissaan, että EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolinen tilauskoulutus ja tutkintovienti on vaativaa kansainvälistä liiketoimintaa, joka edellyttää sopimusosaamista ja riskienhallintaa. Lakiehdotus siirtäisi riskin suoraan koulutuksen järjestäjille ja vähenevien resurssien myötä ei ole nähtävissä, että koulutuksen järjestäjillä olisi tosiasiallista mahdollisuutta tai halukkuutta panostaa EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelle tapahtuvaan tutkintovientiin ja tilauskoulutukseen. Olisi hyvä täsmentää, että muutos koskee vain Suomessa toteutettavaa oleskelulupaa edellyttävää tilauskoulutusta. Kilpailu – ja kuluttajavirasto (KKV) toteaa lausunnossaan, että paras toimintamalli kilpailuneutraliteetin kannalta olisi mahdollistaa kuntien ja kuntayhtymien yhtiömuotoinen toiminta tilauskoulutuksen järjestämisessä.

Kuten hallituksen esityksessä todetaan, kuntien ja kuntayhtymien nykymuotoinen toiminta on juridisesti ongelmallista, sillä yhtiöillä ei ole ammatillisen koulutuksen järjestämislupaa. Järjestämislupaa ei voimassa olevan lain mukaan voida myöntää pelkästään tilauskoulutuksen järjestämistä varten.

Lisäksi KKV toteaa, että lausunnon mukaan jatkovalmistelussa voi olla tarpeen vielä harkita kuntien ja kuntayhtymien yhtiöittämispoikkeuksen piirissä tuottamien tilauskoulutusten määrän rajoittamista jonkin liikevaihto- tai prosenttiosuusrajan alle. KKV:n näkemyksen mukaan perusteluja tulisi joka tapauksessa tarkentaa konkreettisin esimerkein siitä, millaisissa olosuhteissa tilauskoulutuksen voitaisiin katsoa olevan oikeasuhtaista sekä millä tavoin

yksityinen tarjonta tulee käytännössä ottaa huomioon, jotta kunnat ja kuntayhtymät pystyisivät arvioimaan, milloin yhtiöittämispoikkeus soveltuisi niiden toimintaan. Jatkovalmistelussa liikevaihto- tai prosenttirajasta säättämisen sijaan päädyttiin esittämään opiskelijavuosiin sidottua määritelmää liittyen oikeasuhtaisuuteen. Pykäläehdotusta myös täsmennettiin siten, ettei siinä viitata yksityisten koulutuksen järjestäjien tarjoamiin tilauskoulutuspalveluihin koulutuksen järjestäjän toiminta-alueella. Säännöksellä tavoiteltu päämäärä saavutetaan jo markkinaperusteisen hinnoittelun vaatimuksella.

Työ- ja elinkeinoministeriö korostaa lausunnossaan, että kilpailuneutraliteettia vääristävien etujen poistamiseksi kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa tulisi harjoittaa yhtiömuodossa ja yhtiöittämisvelvoitteeseen säädettäviin poikkeuksiin tulee suhtautua pidättyvästi. Mikäli poikkeuksen säätäminen katsottaisiin välttämättömäksi, poikkeuksen tulee olla tarkasti rajattu sekä hyvin perusteltu. Ministeriö pitää myös tarpeellisena, että asiassa pyydetään yritystukineuvottelukunnan lausunto.

Kuntaliitto ehdotti lausunnossaan, että vastaava sääntely tulisi vielä myös lukiolainsäädäntöön. Esityksen jatkovalmistelussa päätettiin, ettei vastaavaa sääntelyä lukiokoulutukseen valmistella tässä vaiheessa, vaan asian tarpeellisuutta arvioidaan myöhemmässä vaiheessa.

6.1.2 Lukiokoulutuksen tilauskoulutus

Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskeviin säännöksiin. Ehdotettuihin muutoksiin suhtauduttiin pääsääntöisesti myönteisesti, sillä niiden katsottiin yhtenäistävän tilauskoulutusta koskevia säännöksiä.

6.1.3 Lukuvuosimaksut

Esityksessä ehdotetaan lukuvuosimaksuja toiselle asteelle kolmansista maista opiskelemaan tuleville opiskelijoille. Lukuvuosimaksuja sekä kannatettiin että vastustettiin. Esitystä kannattivat muun muassa Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Arena-verkosto ja suurimmat koulutuksen järjestäjät, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Finlands svenska lärarförbund FSL, Keskuskauppakamari, Kuntaliitto, Opetushallitus, Pro Lukio Ry, Suomen ammattikoulutuksen johtajat SAJO Ry, Sivistysala Ry ja Teknologiateollisuus Ry. Usea lausunnonantaja yhtyi ehdotuksen taustalla olevaan huoleen julkisen talouden tilasta yleisesti sekä lisäksi kuntatalouden tilasta. Useat esitystä kannattaneet tunnistivat tarpeen huolehtia Suomeen alaikäisenä opiskelemaan tulevien lasten oikeuksista ja jakoivat huolen lapsiin kohdistuvasta hyväksikäyttöriskistä. Usea esitystä kannattanut lausunnon antaja totesi huolensa osaavan työvoiman saatavuudesta Suomessa tulevaisuudessa ja tarpeen seurata lukuvuosimaksujen vaikutuksia tilanteeseen.

Esitystä vastustivat erityisesti sellaiset koulutuksen järjestäjät, joiden opiskelijoina on kolmansista maista tulleita henkilöitä. Esitystä vastustivat muun muassa myös, Suomen ammattiin opiskelevien liitto SAKKI Ry, Suomen ekonomit, Suomen lukiolaisten liitto, Suomen lähilukioiden yhdistys Ry ja Suomen yrittäjät ry. Esitystä vastustavat tahot totesivat muun muassa esityksen heikentävän osaavan työvoiman saatavuutta. Esityksen pelättiin lisäävän koulutuksellista eriarvoisuutta alueiden välillä ja koulutuksen keskittyvän kasvukeskuksiin. Lausunnoissa todettiin, että vaikutuksia erilaisiin koulutuksen järjestäjiin erityisesti lukiokoulutuksen osalta ei ole arvioitu riittävästi. Vaikutusten arvioinnin toivottiin sisältävän myös kokonaisarvioinnin. Useat esitystä vastustavat lausunnon antajat totesivat, että kolmansista maista tulevat opiskelijat tulee säilyttää valtionosuusrahoituksen piirissä, jotta Suomeen saadaan koulutettua lisää osaavaa työvoimaa. Esityksen jatkovalmistelussa

lukiokoulutuksen osalta vaikutusarvioinnissa pyrittiin huomioimaan erilaisten koulutuksen järjestäjien näkökulma.

Lukiokoulutuksen lukuvuosimaksujen osalta usea lausunnonantaja esitti huolensa siitä, että ehdotus voi heikentää joidenkin kuntien mahdollisuutta järjestää lukiokoulutusta. Lausunnoissa todettiin, että lukion olemassaololla on ratkaisevan tärkeä merkitys paitsi lukiokoulutuksen saavutettavuudelle, myös perusopetuksen laadulle pienessä kunnassa. Kuntaliitto ehdottaa rahoituksellisina keinoina yksikköhinnan harkinnanvaraisen korotuksen hyödyntämistä, rahoituslaissa olevan lukiokoulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan leikkauksen poistaminen sekä lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamista kokonaisuudessaan.

Ehdotettuja rajauksia lukuvuosimaksujen ulkopuolelle jäävistä pidettiin lausunnoissa laajasti tarkoituksenmukaisena. Ehdotettua sääntelyä lukuvuosimaksujen suuruudesta pääasiallisesti kannatettiin tai siitä ei annettu palautetta. Kuntaliitto piti kuitenkin ennakoitavuuden ja opiskelijan oikeusturvan sekä koulutuksen järjestäjän hinnoittelun kannalta jossakin määrin ongelmallisena, että valtioneuvosto määrittää tosiasiallisesti lukuvuosimaksun minimitason vain yhdeksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Jatkovalmistelussa ehdotusta päätettiin täsmentää siten, että lukuvuosimaksu olisi opiskelijalle sama opiskelujen keston ajan. Opetushallitus esitti lausunnossaan, että pitäisikö säätää vaihteluvälejä, joiden sisällä koulutuksen järjestäjän lukuvuosimaksu suhteessa keskimääräiseen kustannukseen voidaan perustellusta syystä päättää. Tarpeellista voisi olla säätää asetuksella periaatteista, miten kustannustieto ajantasaistetaan esimerkiksi ammatillisen koulutuksen indeksiin perustuen kullekin varainhoitovuodelle viimeisimmän kustannustiedon perusteella. Lisäksi olisi hyvä täsmentää millaista opiskelijavuositietoa kohden lukuvuosimaksu määritetään.

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, ettei lukuvuosimaksuihin siirtymisestä ole siirtymäsäännöstä, ja jää näin ollen epäselväksi keitä kaikkia lukuvuosimaksuvelvollisuus koskee. Jatkovalmistelussa lain voimaantulopykälään lisättiin säännös, jonka mukaan lukuvuosimaksuvelvollisuus koskee opintonsa lain voimaan tulon jälkeen aloittavia.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja Sallan kunta toivat lausunnoissaan esille tarpeen arvioida esitystä yhdistelmälapadirektiivin (2011/98/EU) vaatimusten näkökulmasta. Esityksen jatkovalmistelussa esityksen lisättiin yhdistelmälapadirektiiviä koskeva kappale Nykytilaan sekä direktiivin vaikutusten arviointi säännöskohtaisiin perusteluihin koskien lukuvuosimaksuja koskevia säännöksiä. Lukiokoulutuksen osalta päädyttiin direktiivin vaatimusten vuoksi ehdottamaan, että lukuvuosimaksuvelvollisuus koskisi vain opiskelijan oleskeluluvalla Suomessa oleskelevia ja mainitulla oleskeluluvalla Suomeen tulevia.

Ylioppilastutkintolautakunta ja Opetusalan keskusjärjestö OAJ toivat lausunnoissaan esille, että esityksessä ei oteta kantaa lukuvuosimaksuvelvollisuuden vaikutusta ylioppilastutkintomaksuihin. Esityksen jatkovalmistelussa lukiolain säännöskohtaisiin perusteluihin lisättiin ylioppilastutkintomaksuja koskevaa perustelutekstiä.

Opetushallitus totesi lausunnossaan, että vaikka oppilaitokset vastaavat itse lukuvuosimaksuvelvollisuuden tarkistamisesta ja hoitamisesta, ne tarvitsevat tukea mm. maksuvelvollisuuden tarkistamiseen liittyvissä asioissa. Korkeakoulupuolella on ollut toiminnassa lukuvuosimaksuvelvollisuuden tarkistamiseen liittyvä LUVE-verkosto. Samankaltaisia tukirakenteita voisi olla hyödyllistä miettiä myös toiselle asteelle.

Joissakin lausunnoissa ehdotettiin hakemusmaksun käyttöönottoa, jos lukuvuosimaksuista huolimatta hakemusmäärät pysyvät korkealla. Joissakin lausunnoissa ehdotettiin menettelyä, jossa lukuvuosimaksuvelvollinen voisi myöhemmin Suomessa työllistyttyään vähentää

verotuksessaan maksamansa lukuvuosimaksut. Lisäksi joissakin lausunnoissa ehdotettiin lukuvuosimaksun sijaan useamman vuoden työvelvollisuuden asettamista kolmansien maiden kansalaisille koulutusta vastaan. Myös korkeakouluissa käytössä olevan stipendijärjestelmän perustamista toiselle asteelle ehdotettiin.

Joissakin lausunnoissa ehdotettiin lukuvuosimaksun rajaamista vain englannin kielellä järjestettävään koulutukseen. Kolmansista maista toisen asteen koulutukseen tulevat opiskelijat opiskelevat Suomessa pääsääntöisesti kansalliskielillä. Lukiokoulutukseen tulevat kolmansien maiden kansalaiset voivat opiskella Suomessa yksinomaan kansalliskielillä järjestetyssä koulutuksessa, kuten lukion lukuvuosimaksujen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan. Esityksen valtionaloudellisiin tavoitteisiin ei näin ollen päästäisi, jos lukuvuosimaksut rajattaisiin englanninkielisiin koulutuksiin.

6.1.4 Tiedonsaantioikeudet

Esityksessä ehdotetaan tiedonsaantioikeuksia Maahanmuuttoviraston ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien välille. Ehdotettua muutosta pääasiallisesti kannatettiin. Lausuntopalaute oli pääsääntöisesti myönteistä tai neutraalia. Useissa lausunnoissa korostettiin tarvetta tehdä tiedonvaihdosta niin sujuvaa, ettei siitä koidu koulutuksen järjestäjille suurta työmäärää ja kustannuksia. Sakki Ry totesi launnossaan, että tiedonsaantioikeuksien laajentaminen herättää huolta opiskelijoiden yksityisyydensuojasta ja tietoturvasta.

6.1.5 Rahoituslain muutokset

Rahoituslain muutokset liittyvät ehdotukseen lukuvuosimaksuista. Lausuntopalaute muutoksista oli sekä myönteistä että kielteistä. Tahot, jotka vastustivat lukuvuosimaksujen käyttöönottoa, vastustivat usein myös rahoituslain muutoksia.

6.1.6 Oppivelvollisuuslain muutokset

Oppivelvollisuuslain muutokset liittyvät ehdotukseen lukuvuosimaksuista. Lausuntopalaute muutoksista oli sekä myönteistä että kielteistä. Tahot, jotka vastustivat lukuvuosimaksujen käyttöönottoa, vastustivat usein myös oppivelvollisuuslain muutoksia. Opetusalan keskusliitto OAJ ja Tampereen kaupunki nostivat esille, että oppivelvollisuuden piiriin kuuluvista opiskelijoista tulisi säätää tyhjentävästi oppivelvollisuuslaissa. Viittaus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja lukiolain lukuvuosimaksuvelvollisuutta koskeviin säännöksiin tekee sääntelystä epäselvää. Esityksen jatkovalmistelussa esitystä muutettiin siten, että oppivelvollisuuden soveltamisalasta säädetään yksinomaan oppivelvollisuuslaissa.

6.1.7 Muut huomiot

Vammaisfoorumi totesi launnossaan, ettei esityksessä ole arvioitu vaikutuksia vammaisiin lainkaan. Esityksen jatkovalmistelussa vaikutusarviointiin lisättiin kappale koskien vaikutuksia vammaisiin.

6.2 Yritystukineuvottelukunnan lausunto

Hallituksen esityksestä pyydettiin yritystukineuvottelukunnan lausunto siltä osin, kuin esitys koskee ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta ja poikkeusta kuntien ja kuntayhtymien velvoitteeseen yhtiöittää toimintansa järjestäessään tilauskoulutusta.

Yritystukineuvottelukunta totesi lausunnossaan, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 107 artiklan 1 kodan valtiontuen määritelmän katsotaan koostuvan neljästä kumulatiivisesta kriteeristä. Kriteerien mukaan valtiontuesta on kysymys silloin, kun julkisia varoja kanavoidaan julkisiin tai yksityisiin, taloudellista toimintaa harjoittaviin yrityksiin; etu on valikoiva, eli kohdistuu vain tiettyihin yrityksiin tai tuotannonalaan; toimenpide vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla tuensaajaa; ja toimenpide vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Euroopan komission julkaiseman käsitetiedonannon mukaan valtiontukisääntöjä sovelletaan ainoastaan, kun tuensaaja on yritys. Lausunnossa todetaan, että yrityksen määrittely on laaja-alainen. Yrityksellä tarkoitetaan taloudellista toimintaa markkinoilla harjoittavaa yksikköä riippumatta sen oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Määritelmän mukaan myös julkisen sektorin toimija voi täyttää valtiontukisääntöjen mukaisen yrityksen määritelmän, mikäli se harjoittaa taloudellista toimintaa.

Lausunnossa todetaan, että valtiontukisääntöjä ei sovelleta tilanteessa, jossa valtio toimii julkisen vallan käyttäjänä. Valtion rahoittaman ja valvoman kansallisen koulutusjärjestelmän puitteissa järjestettyä julkista koulutusta voidaan pitää muun kuin taloudellisena toimintana. Julkisten koulutuspalveluiden järjestäminen ei kuitenkaan lausunnon mukaan tarkoita sitä, ettei niiden järjestäjä voisi harjoittaa myös taloudellista toimintaa markkinoilla. Valtiontuen käsitetiedonannon mukaan julkiset koulutuspalvelut on erotettava palveluista, jotka rahoitetaan pääasiassa oppilaiden tai heidän vanhempiensa maksuilla tai kaupallisilla tuloilla. Joissakin jäsenvaltioissa julkisyhteisöt voivat tarjota koulutuspalveluja, joita on niiden rahoitusrakenteen ja kilpailevien yksityisten laitosten olemassaolon vuoksi pidettävä taloudellisina palveluina. Koska tilauskoulutus rahoitetaan kokonaisuudessaan koulutuksen tilaajalta perityillä maksuilla, ja markkinoilla toimii myös yksityisiä tahoja, jotka tarjoavat vastaavia tilattavia koulutuspalveluita, on kuntien ja kuntayhtymien tilauskoulutusta pidettävä taloudellisena toimintana.

Jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista myönnettävä tuki voi olla suoraa avustusta, lainaa tai takausta sekä tilanne, jossa valtio luopuu sille tuloutettavista varoista. Etuna voidaan pitää mitä tahansa taloudellista hyötyä, jota yritys ei olisi voinut saada tavanomaisissa markkinaolosuhteissa. Lausunnossa todetaan, että koska kuntien ja kuntayhtymien toiminnan perustuu pääsääntöisesti kokonaisuudessaan julkiseen rahoitukseen ja ne nauttivat konkurssisuojausta sekä yhteisöveroedusta, muodostaisi tämä kunnille ja kuntayhtymille sellaisen edun, jota niiden kanssa kilpailevilla yksityisillä tilauskoulutuksen järjestäjillä ei ole. Euroopan komissio on katsonut esimerkiksi valtionliikelaitos Destian saamaa valtiontukea koskevassa päätöksessään liikelaitoksen konkurssisuojan sekä veroedut kielletyksi valtiontueksi. Lisäksi lausunnossa todetaan, että ehdotettu lainsäädäntömuutos kohdistuisi kaikista tilauskoulutuksen järjestäjistä vain kuntiin ja kuntayhtymiin, jotka järjestävät tilauskoulutusta. Muutos olisi lausunnon mukaan valikoiva.

Yhtiöittämispoikkeuksesta säättämisen tulee lausunnon mukaan täyttää myös kilpailu- ja kauppavaikutuskriteerit, jotta valtiontuen kriteerit täyttyvät. Lausunnossa todetaan, että valtiontukisääntöjen mukaan kilpailu- ja kauppavaikutuskriteerien täyttymiseen riittää, että tukitoimenpide on omiaan vaikuttamaan kauppaan ja parantamaan tuensaajan kilpailuasemaa verrattuna sen kanssa kilpaileviin yrityksiin. Tämä tarkoittaa lausunnon mukaan käytännössä tilannetta, jossa valtio myöntää taloudellista etua yritykselle kilpailulle vapautetulla alalla, jolla on tai voisi olla kilpailua. Kauppavaikutuskriteerin osalta lausunnossa todetaan, että tuen on katsottava vaikuttavan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan, kun tuki vahvistaa yrityksen asemaa jäsenvaltioiden välisessä kaupassa verrattuna muihin kilpaileviin yrityksiin. Tuen määrällä ei lausunnon mukaan ole merkitystä.

Lisäksi lausunnossa todetaan olevan keskeistä valtiontuen kilpailu- ja kauppavaikutuskriteerien täyttymisen arvioimisessa olevan toimenpiteen rajat ylittävä elementti. Toimenpiteen on siis kytkeydyttävä yhtä jäsenvaltiota laajemmin EU:n jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja kilpailuun. Ehdotetun lakimuutoksen jälkeen tilauskoulutusta voi suunnata kotimaan ja kolmansien maiden lisäksi myös muihin EU- ja ETA-valtioihin. Lausunnossa todetaan, että kunnat ja kuntayhtymät kilpailevat tällaisessa tilanteessa koulutuksen järjestämisessä yksityisten järjestäjien kanssa.

Lausunnossa arvioidaan, että esitetyssä muodossaan lainsäädäntömuutos ”Yhtiöittämisvelvoitteesta vapauttaminen” täyttäneen EU:n lainsäädännön mukaiset valtiontuen edellytykset ennen kaikkea silloin, jos kunnat tai kuntayhtymät järjestävät yhtiöittämättömässä muodossa tilauskoulutuksia muissa EU-maissa. Ehdotettu lainsäädäntömuutos edellyttää Euroopan komission informointia ja sen varmistusta, että toimenpide on yhteensopiva EU:n valtiontukisääntöjen kanssa.

Lausunnon perusteella ehdotus yhtiöittämisvelvoitteesta luopumisesta poistettiin hallituksen esityksestä ja asian käsittelyä jatketaan myöhemmässä vaiheessa.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki ammatillisesta koulutuksesta

33 §. Tilauskoulutus. Voimassa olevan 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (*tilauskoulutus*).

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että tutkintojen, tutkinnon osien ja niihin valmistavan tutkintokoulutuksen sijaan momentissa viitataan ”järjestämisluvan mukaiseen tutkintokoulutukseen”. Muutoksella on tarkoitus täsmentää, että tilauskoulutus on sidottu nimenomaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:ssä tarkoitettuun järjestämislupaan. Muutoksella olisi myös tarkoitus täsmentää sitä, että tilauskoulutuksena voidaan järjestää nimenomaisesti tutkintokoulutusta, ei esimerkiksi valmentavia koulutuksia tai lain 8 §:ssä tarkoitettuja koulutuksia. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 3 §:ssä säädetään määritelmistä, ja sen 2 kohdan mukaan tutkintokoulutuksella tarkoitetaan ammatillisen osaamisen hankkimiseksi tarvittavaa koulutusta, jonka tavoitteena on ammatillisen tutkinnon taikka ammatillisen tutkinnon osan tai osien suorittaminen.

Voimassa olevan 2 momentin mukaan tilauskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilauskoulutusta ei myöskään voida järjestää niille, joilla on ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille.

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa tilauskoulutusta voisi järjestää myös EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille ja muille voimassa olevassa 2 momentissa tarkoitetuille henkilöille. Voimassa olevan 2 momentin sisältö ehdotetaan näin ollen poistettavaksi. Tilauskoulutuksen kohderyhmän laajentaminen toisi uusia mahdollisuuksia tilaajan tarpeisiin sopivan tutkinnon hankkimiseen. Ratkaisu varmistaisi suomalaisten ja muiden EU- ja ETA-valtion kansalaisten

sekä EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolisten maiden kansalaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua tilaajan maksamaan koulutukseen. EU- ja ETA- valtioiden kansalaisilta ei kuitenkaan edelleenkään voisi periä maksuja tilauskoulutukseen osallistumisesta.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättävän, että koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia. Lisäysten tarkoituksena on selventää voimassa olevaa sääntelyä. Täsmennyksillä pyritään puuttumaan tilauskoulutuksessa havaittuihin epäkohtiin muun muassa tilauskoulutussopimusten sisällössä ja opiskelijoiden tietoisuudesta omasta asemastaan.

Pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen tilaajana voi toimia Suomen valtio, EU:n tai ETA:n jäsenvaltio, ETA:n ulkopuolinen valtio, kansainvälinen järjestö, suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Tilaajana ja rahoittajana voisi tyypillisesti olla Euroopan ulkopuolinen valtio, joka haluaa kouluttaa ryhmän kansalaisiaan suomalaisessa ammatillisessa koulutuksessa tiettyyn tutkintoon. Mahdollista olisi myös järjestää tilauskoulutusta kehitysavun tai muun kansainvälisen taloudellisen avun yhteydessä niin, että tilaajana olisi Suomen valtio, joku muu valtio taikka kansainvälinen järjestö. Lisäksi olisi mahdollista, että koulutuksen tilaisi missä tahansa kotipaikan omaava yksityinen yritys omalle henkilöstölleen. Tilauskoulutuksen tarkoituksena on näin ollen, että tilaaja on joko taho, jolla on intressi koulutusta tilaamalla saada osaajia omaan käyttöönsä, kuten yritys, joka kouluttaa työntekijöitään taikka julkinen taho tai järjestösektorin toimija, jolla on intressi yleisesti edistää ihmisten kouluttautumista. Tilauskoulutuksen määritelmään kuuluu myös se, että tilaaja rahoittaa koulutuksen. Tilaajan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukainen hyväksyttävä intressi ei voisi olla yleinen intressi, kuten työvoiman saaminen työvoimapula-aloille tai heikoista taloudellisista tai yhteiskunnallisista oloista tulevien henkilöiden aseman parantaminen. Tilaajan intressin tulisi lähtökohtaisesti liittyä sen omaan toimintaan.

Tilauskoulutusta on lain voimassa olon aikana järjestetty tavalla, jossa tilaajana toimii taho, jonka liiketoimintaa on nimenomaisesti opiskelijoiden välittäminen ammatilliseen koulutukseen ja mahdollisesti lisäksi siihen liittyvien palveluiden myyminen, kuten haku- ja maahantulojärjestelyissä avustaminen. Tällaiset tilaajat ovat myös perineet koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut täysimääräisesti tai merkittävilta osin koulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta. Tilauskoulutuksen ryhmät ovat koostuneet henkilöistä, joilla ei ole yhdistävää tekijää, kuten tilaajan palveluksessa toimimista.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä säilyisi edelleen mahdollisuus käyttää erilaisia koulutusagentteja ja -toimijoita koulutuksensa markkinoimiseen. Tällainen agentti ei kuitenkaan voi toimia koulutuksen tilaajana, vaan opiskelijan tulee joko hakeutua koulutukseen omaehtoisesti vapaan hakeutumisen kautta tai tilaajan tulee olla laissa kuvattu hyväksyttävä taho. Esimerkiksi tilaajana voisi olla hyvinvointialue. Se voisi käyttää tilauskoulutusryhmää kootessaan apuna konsulttia, joka hoitaisi koulutuksen markkinoinnin ja osallistujien etsimisen, mikä jälkeen hyvinvointialue valitsisi opiskelijaryhmän. Koulutuksen järjestäjän solmisi tilauskoulutusta koskevan sopimuksen hyvinvointialueen kanssa, varmistaisi opiskelijoiden kelpoisuuden ja mahdollinen maksuliikenne kulkisi ilman välittäjän tai konsultin osallistumista. On kuitenkin huomioitava, että lähtökohtana on silti, että tilaaja rahoittaa koulutuksen.

Lain tärkeänä tavoitteena on opiskelijoiden varojen turvaaminen epäluotettavilta välikäsiltä. Huomioitavaa on myös, että vaikka tilaaja voi periä opiskelijoilta lainsäädäntönsä sallimia

maksuja, tilaajan pitäisi pääsääntöisesti osallistua myös taloudellisiin panostuksiin opiskelijoiden kouluttamiseen. Tilaajan hyväksyttävä intressi ei voi yrityksen toimiessa tilaajana olla yleinen intressi, kuten työvoiman saaminen työvoimapula-aloille tai heikoista taloudellisista tai yhteiskunnallisista oloista tulevien henkilöiden aseman parantaminen, jos tilaaja perii koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut merkittävältä osin takaisin opiskelijoilta.

Voimassa olevan pykälän 3 momentissa todetaan, että tilauskoulutukseen ei sovelleta, mitä 70–79 ja 95 §:ssä säädetään, jos tilauskoulutus järjestetään muualla kuin Suomessa. Tilauskoulutukseen ei muutoin sovelleta, mitä 10 luvussa säädetään. Kyseinen momentti ehdotetaan poistettavan tarpeettomana, sillä saman sisältöinen momentti löytyy ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 34 §:n viimeisestä momentista, johon ei ehdoteta muutoksia.

34 §. *Tilauskoulutukseen sovellettavat säännökset.* Pykälässä säädetään tilauskoulutukseen sovellettavista säännöksistä. Pykälän 1 momentin mukaan tilauskoulutukseen ei sovelleta, mitä 24 §:ssä säädetään opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ssä toiminta-alueesta ja 26 §:ssä opiskelijavuosien vähimmäismäärästä. Pykälään ehdotetaan lisättävän, että tilauskoulutukseen ei myöskään sovelleta mitä lain 28 §:ssä säädetään tutkintojen tai koulutuksen järjestämisestä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi. Ehdotettu muutos vastaa nykytilaa, jossa tilauskoulutusta järjestetään liiketaloudellisin periaattein, ja se lisätään lakiin selkeyden vuoksi.

36 §. *Tilauskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän koulutuksen rahoitus ja perittävät maksut.* Pykälässä säädetään tilauskoulutuksesta perittävistä maksuista.

Pykälän 1 momentin mukaan tilauskoulutus tai 35 §:ssä tarkoitettu Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutus eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä. Momenttiin ei ehdoteta muutoksia.

Pykälän 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on perittävä tilauskoulutuksen tilaajalta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja. Momenttia ehdotetaan täsmennettävän siten, että koulutuksen tilaajalla olisi oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Maksujen suuruuden osalta viitattaisiin siis lähtömaan elinkustannuksiin, joihin nähden opiskelijalta perittävien maksujen tulisi olla kohtuullisia. Momenttia ehdotetaan lisäksi täsmennettävän siten, että koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Säännös vastaa lukiolain tilauskoulutusta koskevaa säännöstä ja yhtenäistäisi näin tilauskoulutuksen sääntelyä toisella asteella. Tilauskoulutus itsessään voi olla voittoa tavoittelevaa toimintaa, mutta mahdolliset voitot tulisi kohdentaa koulutuksen järjestäjän omaan koulutustoimintaan.

Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 3 momentti, jonka mukaan tilaaja ei voisi kuitenkaan periä 2 momentissa tarkoitettua maksua EU- ja ETA-valtioiden kansalaisilta, eikä tietyiltä muiltakaan momentissa mainituilta tahoilta. Sääntely vastaisi jäljempänä ehdotettavaa 105 a §:ää, jossa säädetään kolmansien maiden kansalaisten lukuvuosimaksuvelvollisuudesta. Ehdotettavan momentin mukaan 2 momentissa tarkoitettua maksua ei voisi periä siltä, joka on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettuun perheenjäseneltä. Maksua ei voisi periä siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettu perheenjäseneltä. Maksua ei myöskään voisi

periä siltä, joka on Suomen kansalaisen ulkomaalaislaissa tarkoitettu perheenjäsen tai siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä. Maksua ei voisi periä siltä, jolla on pysyvä tai jatkuva oleskelulupa, eikä siltä, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, eikä lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella.

Säännös varmistaisi sen, että suomalaisille tai muille EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille tutkintokoulutus olisi tilauskoulutuksenakin järjestettynä aina maksutonta. Tilaajan vastuulla olisi varmistaa, että se perisi maksuja vain niiltä, joilta maksuja lain mukaan saa periä. Koulutuksen järjestäjän ja tilaajan väliseen sopimukseen olisi mahdollista sisällyttää määräykset sanktioista, mikäli koulutuksen järjestäjän tietoon tulee, että tilaaja ei noudata lain määräyksiä maksujen perimisestä. Ammatillista koulutusta koskevalla lainsäädännöllä ei voida rajoittaa työnantajan ja työntekijän vapautta sopia keskenään siitä, että työntekijä sitoutuu koulutuksen saamisen vastineeksi esimerkiksi pysymään määrääjän työnantajan palveluksessa ja maksamaan korvauksen, ellei hän täytä sitoumustaan.

73 §. Koulutuskorvaukset. Pykälässä säädetään työnantajalle maksettavista koulutuskorvauksista. Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 4 momentti, jonka mukaan 105 a §:ssä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvista opiskelijoista ei olisi mahdollista saada koulutuskorvauksia.

100 §. Oikeus maksuttomaan ruokailuun. Pykälässä säädetään perustutkinto-opiskelijoiden ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa olevien opiskelijoiden oikeudesta maksuttomaan ateriaan. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että siihen lisätään viittaus ehdotettuun 105 a §:ään. Pykälässä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvilla ei olisi oikeutta maksuttomaan ruokailuun.

102 §. Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa. Pykälässä säädetään opintososiaalisista eduista oppisopimuskoulutuksessa. Pykälään ehdotetaan lisättävän uusi 6 momentti, jonka mukaan 105 a §:ssä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvilla opiskelijoilla ei olisi oikeutta opintososiaaliin etuuksiin oppisopimuskoulutuksessa.

104 §. Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan. Pykälässä säädetään asuntolapaikan myöntämisen perusteista ja opiskelijoiden oikeudesta asuntolapaikkaan. Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että 105 a §:ssä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvilla opiskelijoilla ei olisi oikeutta maksuttomaan asuntolapaikkaan.

105 a §. Koulutuksesta kolmansien maiden valtioiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin uusi 105 a §, jossa säädettäisiin koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista. Lukuvuosimaksuvelvollisuus koskisi pääsääntöisesti henkilöitä, jotka oleskelevat Suomessa opiskelun perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla. Jatkuvan oleskeluluvan (A-lupa) saaneita ovat esimerkiksi korkeakouluopiskelijaksi maahan tulleet henkilöt. Tilapäisen oleskeluluvan (B-lupa) saaneita ovat esimerkiksi ne, jotka saapuvat maahan suorittaakseen ammatillisen tutkinnon.

Ehdotettavan 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän olisi perittävä vähintään koulutuksen järjestämisestä keskimäärin aiheutuvat kustannukset kattava lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka on kolmannen maan kansalainen.

Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan muun maan kuin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista. Ehdotetun 1 momentin mukaan lukuvuosimaksun suorittaminen olisi edellytys opetukseen osallistumiselle. Koulutuksen järjestäjän tehtävä olisi seurata, onko opiskelija suorittanut lukuvuosimaksunsa. Jos henkilö ei suorittaisi lukuvuosimaksua, hän ei olisi oikeutettu osallistumaan opetukseen ja muuhun koulutukseen.

Kiinteän tutkintokohtaisen lukuvuosimaksun laskeminen ei olisi tarkoituksenmukaista, sillä saman koulutuksen järjestämisen kustannukset voivat vaihdella merkittävästi eri koulutuksen järjestäjien välillä. Tarkoitus on, että Opetushallitus tuottaisi koulutuksen järjestäjille vuosittain materiaalia koulutusalojen ja tutkintojen keskimääräisistä kustannuksista koulutuksen järjestäjän oman kustannuslaskennan tueksi. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä voisi näin ollen päättää oman harkintavaltansa puitteissa maksun määrästä, kunhan maksu keskimäärin vastaisi koulutuksen järjestäjän omia, vaihtelevia kustannuksia. Opetushallituksen laskelmilla annettaisiin viitteellisesti tietoa kustannuksista koulutuksen järjestäjän omien laskelmien tueksi. Lukuvuosimaksun suuruutta määriteltäessä olisi huomioitava myös ammatillisen koulutuksen järjestäjälle syntyvät kiinteät kustannukset, jotta valtionosuusrahoitusta ei käytettäisi kolmansista maista tulevien henkilöiden kouluttamiseen. Näin ollen lukuvuosimaksun määrä ei voisi perustua pelkästään rajakustannuksiin.

Lukuvuosimaksun suuruus voisi siis vaihdella koulutuksen järjestäjäkohtaisesti samassakin tutkinnossa. Koulutuksen järjestäjä voisi esimerkiksi todeta työpaikalla järjestettävän koulutuksen kustannukset alhaisemmaksi kuin oppilaitosympäristössä järjestetyssä koulutuksessa ja tällä perusteella se voisi periä opiskelijalta pienemmän lukuvuosimaksun. Lukuvuosimaksun suuruus voisi siis näin ollen vaihdella opiskelijakohtaisesti riippuen siitä, mitä opintoja kukin lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija suorittaa, ja kuinka suuren osan opinnoista opiskelija suorittaisi työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa ennen opintojen alkamista päätetty ja opiskelijan maksama lukuvuosimaksu saatetaan todeta opiskelun aikana ylimitoitetuksi ja koulutuksen järjestetyn kustannustehokkaammin esimerkiksi työpaikalla järjestetyn koulutuksen vuoksi. Koulutuksen järjestäjän olisi mahdollista palauttaa opiskelijalle osan jo tämän maksamasta lukuvuosimaksusta tai vaihtoehtoisesti se voisi hyvittää osan seuraavasta lukuvuosimaksusta.

Opiskelemaan hakeutuvalla on tiedotettava lukuvuosimaksun määräytymisestä koko opintojen ajalta. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen ilmoittamaan lukuvuosimaksujen määrät ja laatimaan hinnoittelun periaatteet lukuvuosimaksuille ja tiedottamaan niistä opiskelijoita. Säännöksellä tavoitellaan opiskelijoiden oikeusturvan parantamista siten, että heillä on mahdollisuus arvioida opiskelun kustannuksia koko opiskelun ajalta.

Koulutuksen järjestäjät laatisivat toimintaperiaatteet, joita se soveltaa maksettujen lukuvuosimaksujen palauttamiseen, lukuvuosimaksujen hyvityksiin sekä lukuvuosimaksujen palauttamiseen esimerkiksi opintojen keskeytyessä tai opiskelijan erotessa. Lukuvuosimaksujen perintä sekä mahdolliset maksujen palautukset ja hyvitykset koulutuksen järjestäjän tulisi toteuttaa siten, että niissä kohdellaan opiskelijoita tasapuolisesti. Opiskelijalta jo perittyä lukuvuosimaksua ei olisi mahdollista taannehtivasti korottaa. Koulutuksen järjestäjän tulisi tiedottaa lukuvuosimaksuistaan ja periaatteista, joilla lukuvuosimaksu voi alentua opintojen aikana. Velvollisuudesta tiedottaa lukuvuosimaksuista säädettäisiin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 123 §:ssä.

Koulutuksen järjestäjän ei tulisi periä lukuvuosimaksua siten, että opiskelijalta perittäisiin opiskelujen alkuvaiheessa selvästi pienempää lukuvuosimaksua, kuin hänen tulisi keskimäärin

maksaa, jotta tutkinnon kustannukset tulisivat katettua, ilman edellä esitettyjä perusteita, jotta lukuvuosimaksujen ajantasaisesta perinnästä voitaisiin varmistua ja opiskelijalle koituvat kulut eivät kohdistuisi liian epätasaisesti ja jälkikätesesti. Esimerkiksi lukuvuosimaksuja ei tulisi määrittää niin, että ensimmäisen lukuvuoden maksu olisi pienempi kuin muiden. Lukuvuosimaksukertymän on oltava johdonmukainen ja mahdollisten kevennysten kohdistuttava erityisesti aikaan, jolloin suurin osa tutkinnon kustannuksista on jo maksettu.

Lukuvuosimaksullisessa opiskelussa ei ole kysymys kilpailuilla markkinoilla tapahtuvasta toiminnasta tai EU:n valtiontukisääntöjen tarkoittamasta taloudellisesta toiminnasta. Asiaa käsitellään kappaleen 4.2.7 EU:n valtiontuen edellytysten täyttymisen arviointi ja kilpailuvaikutukset loppussa.

Ehdotettavan 1 momentin *1 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä. Euroopan unionin sininen kortti on tarkoitettu henkilöille, jotka tulevat työskentelemään suomeen korkeaa pätevyyttä vaativaan asiantuntijatehtävään.

Ehdotettavan 1 momentin *2 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä.

Ehdotettavan 1 momentin *3 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on jatkuva oleskelulupa. Jatkuvana (A) oleskelulupana myönnetään esimerkiksi työntekijän oleskeluluvat (ellei kysymys tilapäisestä työskentelystä), oleskeluluvat kansainvälisen suojelun (turvapaikka ja toissijainen suojelu) perusteella, oleskeluluvat korkeakoulututkinnon opiskelua varten ja oleskeluluvat perhesiteen perusteella tilanteessa, joissa perheenkokoajan oleskelulupa on jatkuva. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelua varten oleskelulupa myönnetään tilapäisenä (B) oleskelulupana ja vastaava tilapäinen lupa myönnetään myös näiden opiskelijoiden perheenjäsenille.

Säännös tarkoittaisi, että Suomesta turvapaikan tai toissijaista suojelua saaneet henkilöt eivätkä heidän perheenjäsenensä olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Suomen kansalaisten perheenjäsenet, jotka oleskelevat Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluluvalla, eivät niinkään olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Opiskelijat, jotka tulevat Suomeen opiskelemaan oppisopimuskoulutuksessa, tarvitsevat työperusteisen oleskeluluvan. Näin ollen ne opiskelijat, jotka tulevat Suomeen opiskelemaan oppisopimuskoulutuksessa työnteon perusteella myönnetyllä jatkuvalla oleskeluluvalla, eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia.

Ehdotettavan 1 momentin *4 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on pysyvä oleskelulupa. Pysyvän oleskeluluvan saamista voidaan perustellusti pitää sellaisena vahvana siteenä Suomeen, minkä seurauksena henkilö on oikeutettu maksuttomaan koulutukseen. Pysyvällä oleskeluluvalla Suomessa oleskelevan henkilön perheenjäsenet, joille on myönnetty oleskelulupa Suomeen perhesiteen perusteella, eivät myöskään olisi lukuvuosimaksuvelvollisia.

Ehdotettavan 1 momentin *5 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, eikä lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella. Tilapäistä suojelua saaneet eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Nykytilanteessa tilapäinen suojelu tulee sovellettavaksi liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa. Säännös vastaisi korkeakoulujen vastaavia säännöksiä.

Ehdotettavan 1 momentin *6 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, joka osallistuu tilauskoulutukseen. Tilauskoulutuksen maksaa koulutuksen tilaaja.

Ehdotettavan 1 momentin *7 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, joka on oppivelvollisuuslain 2 §:n tarkoittama oppivelvollinen. Tässä esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamista siten, että jatkossa oppivelvollisia eivät olisi kolmansista maista tulevat alaikäiset lapset tai nuoret, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa. Henkilön täytettyä 18-vuotta, eli oppivelvollisuuden päätyttyä, olisi hän oikeutettu jatkamaan maksuttomassa koulutuksessa oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädetyllä tavalla.

Ehdotettavan 1 momentin *8 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella. Suomessa opiskelee joka vuosi useita henkilöitä toisella asteella vaihto-opiskelijaohjelmissa. Vaihto-opiskeluohjelmilla tarkoitetaan vakiintuneiden toimijoiden, kuten Rotary-järjestön tai AFS:n järjestämiä vaihto-ohjelmia, joissa henkilöllä on varsinainen opiskelupaikka kotimaassaan, ja jossa henkilön on tarkoitus osana opintojaan oleskella Suomessa korkeintaan yhden vuoden verran.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan poiketen siitä mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, maksu peritään kuitenkin opiskelijalta, jonka ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty opiskelun perusteella. Ehdotetun momentin mukaan lukuvuosimaksuvelvollisuus säilyisi, mikäli opiskelija vaihtaisi oleskelulupansa esimerkiksi työntekoon tarkoitettuun oleskelulupaan. Käytännössä säännös tarkoittaisi aikuisia opiskelijoita sillä oppivelvollisuusikäiset eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia saatuaan Suomesta kotikunnan. Ainoastaan ne oppivelvollisuusikäiset henkilöt, jotka tulevat Suomeen opiskelutarkoituksessa, olisivat lukuvuosimaksuvelvollisia.

Lupaperusteen vaihtaminen opiskelijan oleskeluluvasta työntekijän oleskelulupa on ollut merkittävin havaittu lukuvuosimaksujen kiertämistapa korkea-asteella, joten sen estäminen myös toisella asteella on perusteltua. Lukuvuosimaksujen määräytymisen kannalta ratkaisevaa olisi siis se, että henkilö on saapunut Suomeen ensimmäisen kerran opiskelutarkoituksessa opiskelijan oleskeluluvalla. Korkeakoululaeissa vastaavat säännökset tulevat voimaan 1.8.2026 alkaen. Lukuvuosimaksuvelvollisuus säilyisi myös siinä tapauksessa, että opiskelija vaihtaisi opiskelupaikkaa koulutuksen järjestäjien kesken tai ryhtyisi suorittamaan toista tutkintoa keskeytettyään ensimmäisen tutkinnon suorittamisen. Lukuvuosimaksuvelvollisuus säilyisi myös siinä tapauksessa, että henkilö valmistuu, työskentelee ja hakeutuu myöhemmin uudelleen opiskelijaksi. Edellä kuvattu tilanne ei kuitenkaan tulisi kovin usein sovellettavaksi, koska henkilölle tällaisessa tilanteessa ehtisi kertyä riittävä asumisaika pysyvän oleskeluluvan saamiseen. Lukuvuosimaksuvelvollisuus päättyisi kaikissa tapauksissa viimeistään silloin kun henkilö saa pysyvän oleskeluvan. Pysyvän oleskeluluvan saamista voidaan perustellusti pitää sellaisena vahvana siteenä Suomeen, minkä seurauksena henkilö on oikeutettu maksuttomaan koulutukseen.

Ehdotetun momentin mukaan maksu peritään myös opiskelijalta, joka oleskelee Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluluvalla tilanteessa, jossa perheenkokoaja oleskelee Suomessa opiskeluun perustuvalla oleskeluluvalla tai perheenkokoaja oleskelee Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla, mutta hänen oleskelulupansa on myönnetty ensimmäisen kerran opiskelun perusteella. Säännöksellä tarkoitettaisiin käytännössä tilanteita, joissa perheenkokoaja oleskelee Suomessa korkeakouluopintoja varten myönnetyllä jatkuvalla oleskeluluvalla tai perheenkokoajan oleskelulupa on myönnetty ensimmäisen kerran korkeakouluopintoja varten. Ehdotettu säännös koskisi pääsääntöisesti korkeakoulussa opiskelevan tai opiskelleen henkilön puolisoa, sillä oppivelvollisuusikäiset eivät olisi

lukuvuosimaksuvelvollisia kotikunnan saatuaan perheenkokoajan oleskelulupaperusteesta riippumatta. Säännöksellä tavoitellaan yhdenvertaista kohtelua korkea-asteella ja toisella asteella opiskelevien perheenjäsenille. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan korkea-asteella opiskelevien perheenjäsenet saavat jatkuvan (A) oleskeluluvan ja toisella asteella opiskelevien perheenjäsenet tilapäisen (B) oleskeluluvan.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö voisi asetuksella antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen lukuvuosimaksujen määräytymisen perusteista. Tällä mahdollistettaisiin lukuvuosimaksujen määräytymisen yksityiskohtaisempi sääntely, mikäli havaitaan tarvetta ohjata lukuvuosimaksuista tehtäviä päätöksiä esimerkiksi toimintatapojen yhdenmukaistamiseksi joiltakin osin tai opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseksi.

Yhdistelmälapudirektiivi, jota käsitellään kappaleessa 2.3.7., turvaa kolmansista maista tuleville työntekijöille jäsenvaltion kansalaisten kanssa yhdenvertaisen kohtelun direktiivissä määritellyillä, esimerkiksi työelämän, koulutuksen ja sosiaaliturvan alueilla. Direktiivin 'kolmannesta maasta tulleella työntekijällä' tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty pääsy jonkin jäsenvaltion alueelle ja joka oleskelee siellä laillisesti ja joka kansallisen oikeuden tai käytännön mukaisesti saa työskennellä palkatussa työsuhteessa olevana tuossa jäsenvaltiossa (2 artikla, 1 kohta, b alakohta). Yhdenvertainen kohtelu koskee myös kolmansien maiden kansalaisia, joille on unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti myönnetty pääsy jäsenvaltioon muuta tarkoitusta kuin työntekoa varten, jotka saavat työskennellä (12 artikla, 1 kohta). Jäsenvaltiot voivat rajoittaa yhdenvertaista kohtelua koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta rajoittamalla sen soveltamisen sellaisiin kolmansista maista tulleisiin työntekijöihin, jotka ovat työsuhteessa tai jotka ovat olleet työsuhteessa ja rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi (12 artikla 2 kohta, a (i) alakohta) ja asettamalla kansallisen oikeuden mukaisesti erityisiä vaatimuksia korkeakoulutason koulutukseen ja toisen asteen jälkeiseen koulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen, joka ei liity suoraan tiettyyn työllistymiseen tähtäävään toimintaan pääsyn edellytykseksi; näitä voivat olla kielitaitovaatimukset ja lukukausimaksujen maksaminen (12 artikla 2 kohta, a(iv) alakohta). Ammatillisen koulutuksen osalta direktiivi mahdollistaa rajauksen, mikäli ammatillinen koulutus ei liity suoraan tiettyyn työllistymiseen tähtäävään toimintaan (englanninkielisessä versiossa "directly linked to the specific employment activity"), Erillisen ammatillisen tutkinnon suorittamista ei voida pitää tiettyyn työllistymiseen tähtäävänä toimintana. Suomeen ammatilliseen koulutukseen saapuvilla opiskelijoilla ei pääsääntöisesti ole tietyn työllistämisen edellyttämää työllistäjää, eikä ammatillisen tutkinnon suorittamista yleisesti tulkita olevan tiettyyn työllistymiseen tähtäävää, vaikkakin ammatillisen tutkinnon suorittaminen lisää edellytyksiä työllistyä Suomessa. Tiettyyn työhön työllistyville oleskeluluvan peruste on pääsääntöisesti työskentely. Tällaisen oleskeluluvan haltijoille osaamisen hankkiminen tutkintokoulutuksessa on maksutonta. Näin ollen direktiivi ei rajoita lukuvuosimaksujen perimistä ammatillisesta koulutuksesta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolisen valtion kansalaiselta, vaikka kyseessä olisi tilapäisellä oleskeluluvalla tai opiskelijan perheenjäsenen oleskeluluvalla oleskelevasta.

123 §. *Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen tiedottamaan myös 105 a §:ssä ehdotettavista lukuvuosimaksuista.

7.2 Lukiolaki

9 §. *Tilauuskoulutus.* Pykälä koskee tilauuskoulutuksen järjestämistä lukiokoulutuksessa. Pykälän 1 ja 4 momenttia ehdotetaan muutettavan. Voimassa olevan 1 momentin mukaan koulutuksen

järjestäjä, jonka järjestämisluvassa on oikeus järjestää International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, voi järjestää kyseistä koulutusta tilauskoulutuksena, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö. Pykälän 1 momenttia muutettiin 1.1.2025 alkaen siten, että tilauskoulutusta ei kuitenkaan saa järjestää, jos tilaajan tarkoituksena on vain välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman tarkoitusta rahoittaa koulutus. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne. Pykälän 4 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta tilauskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun tulee kattaa myös 35 §:n mukaisista opintososiaalisista eduista aiheutuvat kustannukset. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sijaintivaltionsa lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja. Tilauskoulutuksena järjestettävään opetukseen ei sovelleta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009).

Pykälän 1 momenttiin 1.1.2025 alkaen tehtyä lisäystä täsmennettäisiin siten, että se vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin tehtävän muutoksen muotoiluja. Momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan täsmennettävän siten, että koulutuksen tilaajalla olisi oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Maksujen suuruuden osalta viitattaisiin siis lähtömaan elinkustannuksiin, joihin nähden opiskelijalta perittävien maksujen tulisi olla kohtuullisia. Säännös vastaisi ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotettavaa muutosta.

34 a §. *Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu.* Lukiolakiin ehdotetaan lisättävän uusi 34 a §, jossa säädettäisiin koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista. Ehdotettavan 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on perittävä lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka on kolmannen maan kansalainen, ja joka hakee oleskelulupaa opiskelun perusteella tai oleskelee maassa opiskelun perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla. Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan muun maan kuin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista. Lukuvuosimaksu peritään myös kolmannen maan kansalaiselta, joka suorittaa tässä laissa tarkoitettuja opintoja etäopetuksessa. Säännöksellä tarkoitetaan kolmansien maiden kansalaisia, jotka suorittavat etäopintoja lähtömaastaan käsin.

Ehdotetun 1 momentin mukaa lukuvuosimaksun suuruus on vähintään lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta. Jos koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on alempi kuin lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta, on lukuvuosimaksun suuruus vähintään koulutuksen järjestäjän yksikköhinta. Yhtä tai useampaa oppiainetta suorittamaan otetuilta opiskelijoilta perittävän maksun määrä on opintopistettä kohden keskimääräinen yksikköhinta tai sitä alempi järjestäjäkohtainen yksikköhinta jaettuna luvulla 30.

Lukiokoulutuksen keskimääräisestä yksikkö hinnasta säädetään vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Jos koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on alempi kuin lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta, olisi lukuvuosimaksun suuruus vähintään koulutuksen järjestäjän

yksikköhinta. Koska lukiolain 4 §:n mukaan koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi, olisi perusteltua, että lukuvuosimaksu olisi alhaisempi tilanteessa, jossa koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on keskimääräistä yksikköhintaa alhaisempi. Yhtä tai useampaa oppiainetta suorittamaan otetuilta niin sanotulta aineopiskelijoilta perittävän maksun määrä olisi opintopistettä kohden keskimääräinen yksikköhinta jaettuna luvulla 30. Jos koulutuksen järjestäjän yksikköhinta olisi alhaisempi kuin keskimääräinen yksikköhinta, saataisiin aineopiskelijan lukuvuosimaksun hinta jakamalla järjestäjäkohtainen yksikköhinta luvulla 30.

Ehdotettavan 1 momentin mukaan lukuvuosimaksu määräytyisi lukiokoulutuksessa ensimmäisenä opiskeluvuotena voimassa olleen yksikköhinnan perusteella koko opintojen ajalle. Lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta on kasvanut viime vuosina keskimäärin viisi prosenttia vuodessa. Säännöksellä tavoitellaan opiskelijoiden oikeusturvan parantamista siten, että heillä on mahdollisuus arvioida opiskelun kustannuksia koko opiskelun ajalta. Olisi opiskelijoiden oikeusturvan kannalta ongelmallista, jos opiskelijat eivät voisi etukäteen tietää paljonko lukuvuosimaksu tulee seuraavina vuosina olemaan.

Koulutuksen järjestäjät laatisivat toimintaperiaatteet, joita se soveltaa maksettujen lukuvuosimaksujen palauttamiseen, lukuvuosimaksujen hyvityksiin sekä lukuvuosimaksujen palauttamiseen esimerkiksi opintojen keskeytyessä tai opiskelijan erotessa. Lukuvuosimaksujen perintä sekä mahdolliset maksujen palautukset ja hyvitykset koulutuksen järjestäjän tulisi toteuttaa siten, että niissä kohdellaan opiskelijoita tasapuolisesti. Opiskelijalta jo perittyä lukuvuosimaksua ei olisi mahdollista taannehtivasti korottaa.

Ehdotetun 1 momentin mukaan lukuvuosimaksun suorittaminen olisi edellytys opetukseen osallistumiselle. Koulutuksen järjestäjän tehtävä olisi seurata, onko opiskelija suorittanut lukuvuosimaksunsa. Jos henkilö ei suorittaisi lukuvuosimaksua, hän ei olisi oikeutettu osallistumaan opetukseen ja muuhun koulutukseen.

Henkilön ei olisi mahdollista opiskella maksuvelvollisena opiskelijana lukiolaissa tarkoitettua lukion oppimäärää englannin kielellä. Lukiolakiin lisättiin 1.1.2025 alkaen säännökset englanninkielisestä lukion oppimäärästä ja ylioppilastutkinnosta. Opiskelijoita aletaan kouluttamaan 1.8.2026 alkaen ja ensimmäiset ylioppilaskirjoitukset järjestetään vuonna 2029. Lukiolain 21 a §:n mukaan englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, jolla on Suomessa suoritetun lukiokoulutusta edeltävän koulutuksen kestosta tai Suomessa asumisen kestosta johtuvasta syystä puutteellinen kielitaito suoritua lukiokoulutuksesta suomeksi tai ruotsiksi. Sellaiselta englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta hakijalta, joka ei ole Euroopan unionin jäsenvaltion eikä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen edellytetään, että hänelle on ulkomaalaislain nojalla myönnetty muu kuin opiskeluun perustuva oleskelulupa. Näin ollen henkilö ei voi hakeutua kolmansista maista maksulliseen koulutukseen suorittamaan lukion englanninkielistä oppimäärää.

Ylioppilastutkinnosta perittävistä maksuista säädetään ylioppilastutkintolain (502/2019) 20 §:ssä. Sen 4 momentin mukaan oppivelvollisuuslain 16 §:n nojalla maksuttomaan koulutukseen oikeutetulta kokelaalta ei saada periä maksuja osallistumisesta viiteen ensimmäiseksi suoritettavaan kokeeseen, eikä edellä tarkoitettujen hylättyjen kokeiden uusimisesta. Näin ollen henkilöltä, joka ei ole oppivelvollinen ja oikeutettu maksuttomaan koulutukseen, voidaan periä maksu osallistumisesta ylioppilastutkinnon kokeisiin. Jos kunta haluaa tarjota myös lukuvuosimaksuvelvollisille opiskelijoille ilmaiset ylioppilastutkinnon kokeet, on kunnan suoritettava maksut ylioppilastutkintolautakunnalle.

Lukuvuosimaksuvelvollisuus kohdennettaisiin yksinomaan Suomeen opiskelutarkoituksessa tuleviin henkilöihin tai Suomessa opiskelutarkoituksessa oleviin henkilöihin, jotka saapuvat Suomeen tilapäisellä (B) tai jatkuvalla (A) opiskelijan oleskeluluvalla lukuun ottamatta henkilöitä, jotka osallistuvat vaihto-opiskelijaohjelmiin. Lukiokoulutuksessa opiskelua varten oleskelulupa myönnetään tilapäisenä (B) oleskelulupana. Näin ollen lukuvuosimaksua eri perittäisi opiskelijalta, joka on Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettu perheenjäseneltä. Lukuvuosimaksua ei perittäisi opiskelijalta, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettu perheenjäseneltä. Euroopan unionin sininen kortti on tarkoitettu henkilöille, jotka tulevat työskentelemään suomeen korkeaa pätevyyttä vaativaan asiantuntijatehtävään. Lukuvuosimaksua ei perittäisi opiskelijalta, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettu perheenjäseneltä. Lukuvuosimaksua ei perittäisi opiskelijalta, jolla on jatkuva oleskelulupa, ellei oleskelulupaa ole myönnetty opiskelun perusteella. Jatkuvana (A) oleskelulupana myönnetään esimerkiksi työntekijän oleskeluluvat (ellei kysymys tilapäisestä työskentelystä), oleskeluluvat kansainvälisen suojelun (turvapaikka ja toissijainen suojelu) perusteella, oleskeluluvat korkeakoulututkinnon opiskelua varten ja oleskeluluvat perhesiteen perusteella tilanteissa, joissa perheenkokoajan oleskelulupa on jatkuva. Lukuvuosimaksua ei myöskään perittäisi opiskelijalta, jolla on pysyvä oleskelulupa.

Lukuvuosimaksua ei perittäisi opiskelijalta, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, eikä lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella. Tilapäistä suojelua saaneet eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Nykytilanteessa tilapäinen suojelu tulee sovellettavaksi liittyen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa. Säännös vastaisi korkeakoulujen vastaavia säännöksiä.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan lukumaksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, joka osallistuu tilauskoulutukseen. Tilauskoulutuksen maksaa koulutuksen tilaaja.

Ehdotettavan 1 momentin *2 kohdan* mukaan, maksua ei kuitenkaan perittäisi opiskelijalta, jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella. Suomessa opiskelee joka vuosi useita henkilöitä toisella asteella vaihto-opiskelijaohjelmissa. Vaihto-opiskeluohjelmilla tarkoitetaan vakiintuneiden toimijoiden, kuten Rotary-järjestön tai AFS:n järjestämiä vaihto-ohjelmia, joissa henkilöllä on varsinainen opiskelupaikka kotimaassaan, ja jossa henkilön on tarkoitus osana opintojaan oleskella Suomessa korkeintaan yhden vuoden verran.

Tällä esityksellä oppivelvollisuuslakiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät olisi Suomessa oppivelvollisia.

Lukiolakiin ei ehdoteta vastaavaa 2 momenttia kuin ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:ään johtuen yhdistelmälapadirektiivistä, jota käsitellään kappaleessa 2.3.7. Yhdistelmälapadirektiivi turvaa kolmansista maista tuleville työntekijöille jäsenvaltion kansalaisten kanssa yhdenvertaisen kohtelun direktiivissä määritellyillä, esimerkiksi työelämän, koulutuksen ja sosiaaliturvan alueilla. Direktiivin 'kolmannesta maasta tulleella työntekijällä' tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty pääsy jonkin jäsenvaltion alueelle ja joka oleskelee siellä laillisesti ja joka kansallisen oikeuden tai käytännön mukaisesti saa työskennellä palkatussa työsuhteessa olevana tuossa jäsenvaltiossa (2 artikla, 1 kohta, b alakohta). Yhdenvertainen kohtelu koskee myös kolmansien maiden kansalaisia, joille on unionin tai kansallisen oikeuden mukaisesti myönnetty pääsy jäsenvaltioon muuta tarkoitusta

kuin työntekoa varten, jotka saavat työskennellä (12 artikla, 1 kohta). Jäsenvaltiot voivat rajoittaa yhdenvertaista kohtelua koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osalta rajoittamalla sen soveltamisen sellaisiin kolmansista maista tulleisiin työntekijöihin, jotka ovat työsuhteessa tai jotka ovat olleet työsuhteessa ja rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi (12 artikla 2 kohta, a (i) alakohta) ja asettamalla kansallisen oikeuden mukaisesti erityisiä vaatimuksia korkeakoulutason koulutukseen ja toisen asteen jälkeiseen koulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen, joka ei liity suoraan tiettyyn työllistymiseen tähtäävään toimintaan pääsyn edellytykseksi; näitä voivat olla kielitaitovaatimukset ja lukukausimaksujen maksaminen (12 artikla 2 kohta, a(iv) alakohta).

Direktiivin 1 artiklan 2 kohdan mukaisesti direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden toimivaltaan, joka koskee kolmansien maiden kansalaisten pääsyä niiden työmarkkinoille. Direktiivin johdanto-osan 6 kappaleen mukaan direktiivin säännökset eivät saisi vaikuttaa jäsenvaltioiden toimivaltaan säännellä maahanpääsyä. Kun lukuvuosimaksujen maksaminen on kansallisessa lainsäädännössä opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä, ei yhdistelmä lupadirektiivi rajoita mahdollisuutta vaatia lukuvuosimaksuja lukiokoulutukseen saapuvilta tai maassa oleskelevilta kolmannen maan kansalaisilta, jotka oleskelevat Suomessa opiskelijan oleskeluluvalla. Tämä johtuu siitä, että direktiivin tarkoituksena ei ole säätää maahanpääsyn tai laillisen oleskelun edellytyksistä, vaan yhdenvertaisesta kohtelusta siinä tilanteessa, kun henkilölle on myönnetty pääsy jäsenvaltioon ja tämä oleskelee siellä laillisesti. Merkitystä ei olisi sillä, vaatiiko koulutuksen järjestäjä maksujen maksamista kokonaisuudessaan ennen koulutuksen alkamista vai useassa osassa, sillä lupaedellytysten tulee täytyä oleskelun ajan. Tutkija- ja opiskelijalain 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan opiskelijan oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos kolmannen maan kansalainen ei enää täytä säädettyjä edellytyksiä.

Lukiokoulutuksen osalta yhdistelmä lupadirektiivi rajoittaa lukuvuosimaksujen perimistä edellä kuvatusti silloin, kun henkilön lupaperuste ei ole opiskelu. Lukiokoulutuksen osalta tästä syystä katsotaan perustelluksi rajata lukuvuosimaksuvelvollisuus koskemaan ainoastaan opiskelijan oleskeluluvalla Suomeen saapuvia tai opiskelijan oleskeluluvalla Suomessa oleskelevia henkilöitä. Yhdistelmä lupadirektiivi edellyttäisi lukiokoulutuksen osalta maksuista vapauttamista kaikissa tilanteissa, joissa henkilö olisi työsuhteessa tai olisi työsuhteen jälkeen ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi. Työsuhteiden jatkuva selvittäminen ja arviointi merkitsisi koulutuksen järjestäjille kohtuutonta hallinnollista taakkaa saavutettavaan hyötyyn nähden.

Lukuvuosimaksullisessa opiskelussa ei ole kysymys kilpailuilla markkinoilla tapahtuvasta toiminnasta tai EU:n valtiontukisääntöjen tarkoittamasta taloudellisesta toiminnasta. Asiaa käsitellään kappaleen 4.2.7 EU:n valtiontuen edellytysten täyttymisen arviointi ja kilpailuvaikutukset lopussa.

35 §. Opintososiaaliset edut. Pykälässä säädetään opintososiaalisista eduista lukiokoulutuksessa. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että siihen lisätään uusi 3 momentti, jonka mukaan 34 a §:ssä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvilla ei olisi oikeutta pykälässä tarkoitettuihin opintososiaalsiin etuihin.

7.3 Tiedonsaantioikeuksia koskevat säännökohtaiset perustelut

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 109 b § ja lukiolain 60 §. Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus. Lukiolakiin esitetään lisättävän uusi 60 § ja ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin uusi 109 b §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän

oikeudesta maksutta ja salassapitosäännösten estämättä saada tiettyjä tehtäviään varten Maahanmuuttovirastolta ja tiettyjä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevia tietoja.

Ammatillisen koulutuksen osalta kyseiset tiedot olisivat hakijan tai opiskelijan sekä näiden perheenkokoajan hakeman, voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaolo, peruste ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot. Lukiokoulutuksen osalta tiedot olisivat muutoin samoja, paitsi että lukiokoulutuksen järjestäjillä ei olisi oikeutta saada tietoja perheenkokoajan oleskeluluvista eikä hakijan tai opiskelijan aiemmin myönnetystä oleskeluoikeudesta. Kyseiset tiedot ovat lukiokoulutuksen järjestäjän kannalta tarpeettomia.

Oleskeluoikeutta osoittavalla asiakirjalla tarkoitetaan tässä yläkäsitteenä kaikkia oleskelulupia sekä ulkomaalaislain 10 luvussa säänneltyjä Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan henkilön vapaan liikkuvuuden alaan kuuluvan oleskelun osoittavaa asiakirjaa. Maahanmuuttoviraston myöntämiä asiakirjoja, joilla voi todistaa ulkomaalaislain 10 §:ssä säännellyn Euroopan unionin kansalaisen ja häneen rinnastettavan henkilön vapaan liikkuvuuden alaan kuuluvan oleskeluoikeuden ovat todistus EU-kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröinnistä, todistus EU-kansalaisen pysyvästä oleskeluoikeudesta, EU-kansalaisen perheenjäsenen oleskelukortti ja EU-kansalaisen perheenjäsenen pysyvä oleskelukortti.

Tiedonsaantitarve perustuu erityisesti tässä esityksessä ehdotettavaan lukuvuosimaksuja koskevaan muutokseen, josta säädettäisiin ehdotetuissa lukiolain 34 a §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:ssä. Ehdotetut pykälät eroavat toisistaan siten, että lukiokoulutuksessa lukuvuosimaksuvelvollisia ovat ainoastaan opiskelun perusteella oleskelulupaa hakevat tai opiskelun perusteella oleskeluluvan Suomeen saaneet. Lukiokoulutuksen järjestäjillä ei ammatillisen koulutuksen järjestäjistä poiketen ole näin ollen tarvetta saada Maahanmuuttovirastolta tietoja hakijan tai opiskelijan perheenkokoajan oleskeluluvasta taikka hakijan tai opiskelijan aikaisemmin myönnetystä oleskeluluvasta.

Ehdotetun ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:n soveltaminen edellyttää, että koulutuksen järjestäjillä on oikeus saada tietyissä tilanteissa tietoja perhesiteen perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla oleskelevan opiskelijan ja hänen perheenkokoajansa toimivan perheenjäsenenä oleskelun perusteesta sekä opiskelijalle ja perheenkokoajalle ensimmäisen kerran myönnetyn oleskeluluvan perusteesta. Tällä tarkoitetaan eri asiaa kuin Maahanmuuttoviraston myöntämä ensimmäinen oleskelulupa, joka voi tulla kyseeseen useita kertoja, jos henkilö on välillä poistunut maasta. Tässä laissa koulutuksen maksullisuus kytkeytyy henkilön aidosti ensimmäistä kertaa Suomessa saaman oleskeluluvan perusteeseen.

Yleisesti koulutuksen järjestäjällä voi olla tarve saada tietoa esimerkiksi koulutuksen suunnittelemista tai maksujen perimistä varten siitä, onko henkilölle myönnetty oleskelulupa. Koulutuksen järjestäjät ovat saaneet näitä tietoja aiemmin voimassa olleen lainsäädännön nojalla Maahanmuuttovirastolta ja on koulutuksen järjestäjien tarpeiden vuoksi perusteltua palauttaa tiedonsaantioikeus lainsäädäntöön. Tietoa tarvitaan myös esimerkiksi siksi, että opiskelija hakee lukuvuosimaksun palauttamista kielteisen oleskelulupapäätöksen perusteella, mutta hän ei ole edes tehnyt hakemusta tai asian käsittely on vielä kesken. Tiedon luotettavuuden vuoksi on tärkeää, että tieto siirtyy suoraan Maahanmuuttovirastolta ammatillisen koulutuksen järjestäjälle.

Koulutuksen suunnittelua varten koulutuksen järjestäjät tarvitsevat tiedot tulossa olevien opiskelijoiden määrästä ja siitä, milloin nämä voivat aloittaa opiskelun. Tätä varten ne tarvitsevat tiedot myönnetyistä ja vireillä olevista oleskeluluvista ja niiden käsittelytilanteesta. Nämä tiedot vaikuttavat koulutuksessa käytettävien resurssien varaamiseen, muun muassa

opetusryhmien määrään, opettajiin, perehdytyksen järjestämiseen ja tilavarauksiin. Koulutuksen järjestäjä voi myös joutua selvittämään mahdollisuutta aloittaa opinnot myöhemmin oleskeluluvan saamisen viivästymisen vuoksi. Erityisen merkityksellistä näiden tietojen saaminen on silloin, jos suuri osa tietylle koulutuksen järjestäjälle hakeneiden opiskelijoiden oleskelulupapäätöksistä viivästyy tai on kielteisiä. Tällöin kokonaisten opetusryhmien järjestämistä voidaan joutua harkitsemaan uudelleen ja tieto on tällöin tärkeää saada Maahanmuuttovirastolta nopeasti haittavaikutusten minimoimiseksi, eikä vasta sitten kun opiskelijoita jää saapumatta.

Näitä tietoja ei ole aina mahdollista saada luotettavasti opiskelijoilta, koska esimerkiksi osa opiskelijoista ei ole oikeissa todellisuudessa saapua Suomeen. He ovat esimerkiksi saattaneet ottaa vastaan opiskelupaikkoja useista maista, eivätkä ole enää koulutuksen järjestäjän tavoitettavissa. Näin ollen on myös opiskelijoiden etu, että koulutuksen järjestäjä selvittää todellisuudessa opinnot aloittavien opiskelijoiden määrän luotettavalta taholta.

Pykälässä tarkoitettujen tehtävien hoitaminen edellyttää henkilötietojen käsittelyä, joka kuuluu luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) soveltamisalaan. Siltä osin, kun ehdotettuun sääntelyyn sisältyy henkilötietojen käsittelyä, käsittelyn oikeusperuste on yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Lukiokoulutuksen järjestäjien lakisääteinen tehtävä järjestää koulutusta perustuu lukiolain 3 §:ään. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien lakisääteinen tehtävä järjestää koulutusta perustuu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22 §:ään. Oikeus periä lukuvuosimaksuja kolmansista maista tulevilta henkilöiltä perustuu puolestaan lukiolain ehdotettuun 34 a §:ään ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ehdotettuun 105 a §:ään. Tiedot, joita tämän lain perusteella luovutetaan, eivät sisällä tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja.

Kyseisen käsittelyperusteen käyttäminen tarkoittaa sitä, että rekisteröidyllä ei ole tietosuoja-asetuksen 21 artiklassa säädetysti oikeutta vastustaa käsittelyä. Tiedonluovutuksen edellytykseksi ei säädetä hakijan, opiskelijan tai ammatillisen koulutuksen osalta perheenkokoajan suostumusta, koska koulutuksen järjestäjien tietotarve liittyy usein tilanteisiin, joissa siitä voi seurata tietopyynnön kohteena olevalle henkilölle negatiivisia seuraamuksia, kuten maksuvelvollisuuden säilyminen, tai joissa kyseinen henkilö ei ole tavoitettavissa, kuten joissain tilanteissa, joissa opiskeluoikeuden saanut henkilö on jättänyt aloittamatta opiskelun.

Tietojen saaminen lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimiseksi ja opetusryhmien järjestämiseksi on tarpeellista koulutuksen järjestäjien toiminnalle. Opiskelijalle myönnettävien oikeuksien, kuten maksuttomuuden, edellytyksenä on niiden perustana olevista tosiseikoista varmistuminen. Henkilötietojen luotettavuus edellyttää niiden saamista suoraan asiaa käsittelevältä tai päätöksen tehneeltä viranomaiselta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjien oikeudesta oma-aloitteisesti antaa tietoja Maahanmuuttovirastolle väärinkäytösepäilytilanteissa. Tietojen antaminen oma-aloitteisesti viranomaisille on perinteisesti saattanut perustua ajatukseen siitä, että asiaa käsittelevällä viranomaisella on oikeus saada tieto asiaan vaikuttavista seikoista. Tietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö ovat kuitenkin asettaneet entistä tarkempia rajoituksia myös oma-aloitteiselle tietojen luovuttamiselle viranomaiselle. Ennakkopäätöksessään KKO:2023:24 korkein oikeus katsoi, että poliisilla ei ollut yleisluontoisen säännöksen perusteella oikeutta luovuttaa tietoja Ulosottolaitokselle. Tiedonluovutustarvetta ei voinut perustaa vakiintuneeseen käytäntöön. Tiedonluovutus ei voi myöskään perustua maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin, koska koulutuksen järjestäjän

oma-aloitteisesti luovuttamat tiedot ovat sellaisia tietoja, jotka tulisivat pääosin ilmi koulutuksen järjestäjän toiminnassa. Koulutuksen järjestäjien oma-aloitteisesti luovuttamat tiedot olisivat siis nopeammin Maahanmuuttoviraston käytettävissä. Lisäksi on resurssien käytön kannalta tehokkaampaa, että koulutuksen järjestäjä ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle silloin kun se esimerkiksi havaitsee asiakirjaväärennöksen, eikä niin päin, että Maahanmuuttovirasto lähettää säännöllisesti kaikille koulutuksen järjestäjille tiedustelun siitä, ovatko ne havainneet asiakirjaväärennöksiä.

Maahanmuuttoviraston toiminnan kannalta välttämättöminä tietoina tulisi tiedonluovutusta koskevien momenttien osalta pitää ainakin tietoja, jotka voivat johtaa oleskeluoikeutta koskevan asiakirjan myöntämättä jättämistä, peruuttamista tai raukeamista koskevaan harkintaan.

Opiskelijan oleskelulupahakemuksen hylkäysperusteista säädetään kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 11 §:ssä. Oleskelulupahakemus on hylättävä, jos laissa säädetyt oleskeluluvan myöntämisen edellytykset eivät täyty, esitetyt asiakirjat on hankittu vilpillisin keinoin, ne on väärennetty tai niitä on muutettu tai kolmannen maan kansalaista pidetään uhkana yleiselle järjestykselle, yleiselle turvallisuudelle tai kansanterveydelle. Hakemus voidaan hylätä muun muassa, jos voidaan osoittaa, että kolmannen maan kansalainen tulee maahan muista kuin niistä syistä, joiden vuoksi hän hakee maahanpääsyä tai vastaanottava yksikkö ei täytä lakisääteisiä velvollisuuksiaan.

Opiskelijan oleskeluluvan peruuttamisesta säädetään lain 12 §:ssä. Oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja, hänen opiskelunsa ei edisty riittävällä tavalla, hänen toimeentulonsa ei ole turvattu tai hänen vakuutuksensa ei ole voimassa. Oleskeluluvan ja muun oleskeluoikeuden myöntämisen ja peruuttamisen yleisistä perusteista säädetään ulkomaalaislaissa.

Oma-aloitteista tiedonanto-oikeutta koskevan säännöksen soveltamisen edellytyksenä ei voida pitää sitä, että luovutettavan tiedon luovuttava koulutuksen järjestäjä on ehdottoman varma siitä, että tieto johtaa toimenpiteisiin tai seuraamuksiin, koska päätöksen toimenpiteistä ja seuraamuksista tekee luovutuksen saava taho eli Maahanmuuttovirasto. Tällaista ei ole edellytetty muussakaan lainsäädännössä. Esimerkiksi ulosottokaaren 72 § koskee oma-aloitteista tiedonluovutusta, jonka perusteella ulosottoviranomainen voi antaa Tullille sen tehtävien hoitamisen kannalta välttämättömiä tietoja. Kyse on siis tilanteesta, jossa lakisääteistä tehtäväänsä suorittava taho saa oman toimintansa yhteydessä tietoja, jotka se arvioi tiedon luovutuksen kohteena olevan viranomaisen tehtävän hoitamisen kannalta välttämättömäksi.

Oma-aloitteinen tiedonluovutus tulee olla mahdollista tilanteissa, joissa sille on aito tarve, eikä se puutu suhteettomasti henkilön perusoikeuksiin. Ehdotetuissa tiedonluovutusosoikeutta koskevissa säännöksissä tarkoituksena on saattaa koulutuksen järjestäjä havaitsema väärinkäytösepäily Maahanmuuttoviraston tutkittavaksi. Koulutuksen järjestäjien edellytykset huomata esimerkiksi, että opiskelija ei ole enää tai lainkaan suorittanut opintoja, ja ilmoittaa siitä Maahanmuuttovirastolle, ovat varsin hyvät. Opintojen riittämätön edistyminen on oleskeluluvan peruuttamisen peruste. Samoin mikäli opiskelija ei kykene maksamaan ehdotettuja 105 a §:n mukaisia lukuvuosimaksuja, syntyy varsin vahva peruste epäillä, että opiskelijan toimeentulo ei ole oleskeluluvan kannalta riittävällä tasolla. Koulutuksen järjestäjä voi myös omia tarkoituksiaan varten hakijan asiakirjoja tarkastaessaan huomata, että jotkut Maahanmuuttovirastollekin oleskeluluvan perusteeksi esitetyt asiakirjat ovat väärennettyjä. Opiskelija voi myös hakiessaan koulutuksen järjestäjältä ohjeistusta terveydenhoitoon liittyviin seikkoihin paljastaa, ettei hänen vakuutuksensa ole voimassa. Muun muassa kuvatun kaltaisissa

tilanteissa voidaan katsoa koulutuksen järjestäjä olevan hyvät edellytykset arvioida, että on välttämätöntä saattaa asia Maahanmuuttoviraston harkintaan sen tehtävänä olevan oleskelulupien myöntämistä ja peruuttamista koskevan harkinnan ja päätöksenteon toteuttamiseksi.

Koulutuksen järjestäjän oma-aloitteinen tiedonanto-oikeus Maahanmuuttovirastolle olisi tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa oleskeluluvan saanut opiskelija tai opiskelijaryhmä ei ole aloittanut opintoja. Tällöin oleskeluluvan peruuttamista koskeva harkinta voitaisiin aloittaa huomattavasti nopeammin kuin jälkivalvonnassa saatavan opintojen etenemistä koskevan tiedon perusteella. Vastaava tilanne voi olla käsillä, jos opiskelija on keskeyttänyt opinnot tai ei ole enää osallistunut opetukseen. Opiskelijan oleskelun perusteen päättymisestä ilmoittaminen Maahanmuuttovirastolle ja siitä mahdollisesti seuraava oleskelulupatilanteen ottaminen selvitykseen voisi olla perusteltua myös tilanteissa, joissa tilauskoulutuksessa olevan opiskelijaryhmän opetus on päätetty sopimusrikkomuksen vuoksi.

Koulutuksen järjestäjän tietoon voi tulla myös muita opiskelijan oleskeluluvan perusteisiin liittyviä seikkoja, kuten että opiskelijan käytössä olevat varat eivät ole riittävät. Esimerkiksi koulutuksen järjestäjän tietoon voi olla tullut, että opiskelijan oleskeluluvan toimeentuloedellytyksen täyttämiseksi esittämä stipendi ei ole aito tai opiskelija ei ole saanut siitä varoja.

7.4 Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

24 §. *Lukiokoulutuksen yksikköhinnat.* Pykälässä säädetään lukiokoulutuksen yksikköhinnosta ja sen laskennasta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin lause, jonka mukaan yksikköhintoja laskettaessa ei myöskään oteta huomioon lukiolain 9 §:ssä tarkoitettuja tilauskoulutuksen opiskelijoita eikä ehdotetussa lukiolain 34 a §:ssä tarkoitettuja opiskelijoita. Jatkossa ehdotetun lukiolain 34 a §:ssä tarkoitettujen henkilöiden koulutusta ei rahoitettaisi valtionosuusrahoituksella vaan pääsääntöisesti kyseisiltä opiskelijoilta perittävillä maksuilla. Mikäli opiskelija vapautuisi lukuvuosimaksuista kokonaan tai osittain 34 a §:n 3 momentin perusteella, ei mainittuja opiskelijoita edelleenkään otettaisi huomioon yksikköhintoja laskettaessa.

31 §. *Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset.* Pykälässä säädetään kustannuksista, joita ei pidetä lukion ja opetustuntiperusteisesti rahoitettavan taiteen perusopetuksen käyttökustannuksina. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättävän uusi 9 kohta, jonka mukaan lukion käyttökustannuksina ei pidetä lukiolain 9 §:n tarkoittaman tilauskoulutuksen tai ehdotetun lukiolain 34 a §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia. Koska ehdotetun lukiolain 34 a §:ssä tarkoitettuja opiskelijoita ei saisi ilmoittaa valtionosuusrahoituksen perusteeksi, olisi perusteltua, että kyseisistä opiskelijoista aiheutuvia kustannuksia ei myöskään pidettäisi lukiokoulutuksen käyttökustannuksina. Uuteen 9 kohtaan lisättäisiin myös maininta lukiolain 9 §:ssä tarkoitettua tilauskoulutuksesta. Kirjaus olisi nykytilan mukainen ja se selventäisi sitä.

49 §. *Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän ilmoittaminen ja vahvistaminen.* Pykälässä säädetään rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän ilmoittamista ja vahvistamista. Pykälän 2 momenttia, joka koskee ammatillisen koulutuksen suoritemäärien ilmoittamista, muutettaisiin lisäämällä sinne lause, jonka mukaan suoritteita ei oteta huomioon rahoituksessa, jos opiskelija on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:n tarkoittama lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija. Koska jatkossa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:ssä tarkoitettujen opiskelijoiden koulutusta ei olisi tarkoitus rahoittaa valtionosuusrahoituksella, ei näitä opiskelijoita tulisi ottaa mukaan suoritelaskennassa.

7.5 Oppivelvollisuuslaki

2 §. *Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen.* Pykälän 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Oppivelvollisuuden soveltamisalaa ehdotetaan rajattavaksi siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa. Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan muun maan kuin Euroopan unionin jäsenvaltion tai Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista. Kolmannen maan kansalainen, joka oleskelee Suomessa opiskelutarkoituksessa, ei olisi näin ollen oppivelvollinen saatuaan Suomesta kotikunnan. Henkilön katsottaisiin oleskelevan Suomessa opiskelutarkoituksessa, mikäli hän oleskelee Suomessa opiskelua varten myönnetyllä oleskeluluvalla.

Tässä esityksessä ehdotetaan, että jatkossa Suomeen opiskelutarkoituksessa tulevat kolmansien maiden kansalaiset olisivat lukuvuosimaksuvelvollisia. Lukuvuosimaksuvelvollisuus koskisi myös oppivelvollisuusikäisiä henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen opiskelutarkoituksessa. Lukuvuosimaksuvelvollisuudesta säädettäisiin lukiolaissa sekä laissa ammatillisesta koulutuksesta. Sääntelyn selkeyden ja yhtenäisyyden vuoksi olisi näin ollen tarpeellista muuttaa myös oppivelvollisuuslakia siten, etteivät opiskelutarkoituksessa Suomeen kolmansista maista tulleet henkilöt olisi oppivelvollisia.

7.6 Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella

7 a §. *Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten.* Voimassa olevan 2 momentin mukaan kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin, tai hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen myös muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavan siten, että 2 momentin 1 kohtaan, joka koskee tutkintoon tai ammattiin johtavaa opiskelua muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa, lisättäisiin luvan myöntämisen edellytykseksi koulutuksen järjestäjän vaatimien maksujen maksaminen. Muutoksen myötä kohta vastaisi pykälän 1 momenttia koulun vaatimien maksujen osalta korkeakouluopinnoissa. Tyypillisin tällainen maksu olisi lukio- ja ammatillista koulutusta koskeva lukukausimaksu, jonka maksamista koskevasta velvollisuudesta tämän esityksen yhteydessä esitetään säädettävän. Koulutuksen järjestäjät määrittäisivät, miten ja missä aikataulussa lukukausimaksu olisi suoritettava. Maahanmuuttovirastolla tulisi olla tiedossa, onko tämä edellytys oleskeluluvan myöntämisen kannalta täytetty siten kuin oppilaitos edellyttää ja että kolmannen maan kansalainen on hyväksytty opiskelijaksi ilman ehdollisuuksia. Vaadittavien maksujen maksaminen olisi edellytys opiskelijan oleskeluluvalla sen aikataulun ja niiden menettelyiden mukaisesti, miten kyseinen oppilaitos vaatii maksuja suoritettaviksi, ja mikäli opiskelija ei täyttäisi säädettyjä edellytyksiä luvan myöntämisen jälkeen, olisi se peruste oleskeluluvan peruuttamiselle tai uusimatta jättämiselle.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Esityksessä ehdotetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 123 §:n muuttamista siten, että koulutuksen järjestäjän tiedotettaviin asioihin lisättäisiin lukuvuosimaksut. Ehdotettavan säännöksen mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tutkinnon suorittamismahdollisuuksista, annettavasta koulutuksesta, koulutukseen hakeutumisesta ja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista on tietoa yleisesti saatavilla. Pykälän toisen momentin mukaan tiedotettavista asioista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ammatillisesta koulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (673/2017) 23 §:ää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin lukuvuosimaksuja koskeva uusi kohta yhdeksän.

Esityksessä ehdotetaan muutettavan rahoituslain 24 §:ää, joka koskee lukiokoulutuksen yksikköhintoja. Pykälää ehdotetaan muutettavan siten, että lukiokoulutuksen yksikköhintoja laskettaessa ei oteta huomioon tilauskoulutuksen opiskelijoita eikä lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita. Pykälän 7 momentin mukaan yksikköhintojen laskemisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1766/2009) 19 §:ssä säädetään lukion opiskelijamäärien laskemisesta. Kyseiseen momenttiin lisättäisiin tilauskoulutuksen opiskelijat ja lukuvuosimaksuvelvolliset opiskelijat.

9 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.8.2026. Lukuvuosimaksuja ja tiedonsaantioikeuksia koskevia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a ja 109 b §:ää sekä lukiolain 34 a ja 60 §:ää esitetään sovellettavan lain voimaan tulon jälkeen opintonsa aloittaviin. Lukuvuosimaksuja ja tiedonsaantioikeuksia koskevia säännöksiä voidaan soveltaa jo ennen lain voimaan tuloa niihin opiskelijoihin, jotka aloittavat opintonsa 1.8.2026 tai sen jälkeen.

10 Toimeenpano ja seuranta

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa ehdotetun lukuvuosimaksuja koskevan esityksen vaikutuksia koulutuksen saatavuuteen ja saavutettavuuteen sekä osaavan työvoiman saatavuuteen eri puolella maata. Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa koulutuksen järjestäjien määrittämien lukuvuosimaksujen hinnoittelua ja puuttuu tarvittaessa epätarkoituksenmukaisiin hinnoittelu- ja kilpailutilanteisiin.

11 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2026 talousarvioon ja se on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Yhdenvertaisuus ja sivistykselliset oikeudet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lukuvuosimaksuista kolmansista maista tuleville opiskelijoille lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Esityksessä ehdotetaan oppivelvollisuuslain muuttamista siten, että kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät olisi oppivelvollisia.

Ehdotetuilla muutoksilla olisi erityisesti merkitystä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuuden ja 16 §:n sivistyksellisten oikeuksien kannalta.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Pykälän 2 momentin syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Perustuslain yhdenvertaisuussäntely ja syrjintäkielto eivät kiellä kaikenlaista erottelua ihmisten välillä. Olennaista on, voidaanko kulloinkin sääntely henkilöiden asettamisesta eri asemaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (esim. PeVL 44/2010 vp, PeVL 18/2010 vp ja PeVL 46/2006 vp). Hyväksyttävän perusteen olemassaolo tekee eri asemaan asettamisen sallituksi perustuslain näkökulmasta niin välittömän kuin välillisen syrjinnän kieltoon nähden (PeVL 10/2003 vp). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on keskeisenä hyväksyttävänä perusteena pidetty erottelun tavoitteen liittymistä jonkun toisen perusoikeuden toteutumiseen. Hyväksyttävänä perusteena on pidetty myös muita merkittäviä julkisia tai yhteiskunnallisia intressejä. Erilaisen kohtelun arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota sääntelyn oikeasuhtaisuuteen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tässä yhteydessä korostanut hyväksyttävän syyn asiallista ja kiinteää yhteyttä säädettävän lain tarkoitukseen (PeVL 44/2010). Perustuslakivaliokunta on myös todennut vakiintuneessa lausuntokäytännössään, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloinkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (esim. PeVL 47/2018 vp.). Erottelut eivät kuitenkaan saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (esim. PeVL 47/2018 vp.).

Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (SopS 60/1991) 28 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden saada opetusta. Oikeuden toteuttamiseksi asteittain ja yhtäläisesti kaikille, jäsenvaltiot artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan tekevät pakolliseksi perusasteen koulutuksen, jonka tulee olla maksutta kaikkien saatavilla. Vastaavasta oikeudesta maksuttomaan alkeisopetukseen määrätään myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (TSS-sopimus, SopS 6/1976, 13 artiklan 2 kohdan a alakohta) sekä Unescon yleissopimuksessa syrjinnän vastustamiseksi opetuksen alalla (59/71, 4 artikla). Voimassa oleva perusopetuslain sääntely turvaa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa mainitun oikeuden maksuttomaan perusopetukseen.

Perustuslain 16 §:n 1 momentin toisen virkkeen mukaan, oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Perustuslakivaliokunta on todennut oppivelvollisuuden laajentamiseen antamassaan lausunnossa, että oppivelvollisuuteen kuuluva opetus on perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettua perusopetusta (PeVL 43/2020 vp, s. 4, ks. myös PeVL 48/2021 vp, s. 2). Oppivelvollisuuden laajentamiseen annetussa lausunnossa todetaan lisäksi perustuslain 16 §:n 1 momentista seuraavan, että siinä tarkoitettu oppivelvollisuus on voitava suorittaa maksuttomassa perusopetuksessa (PeVL 43/2020 vp, s. 4). Oppivelvollisuuden laajentamista toiselle asteelle koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta on todennut, että vaikka perustuslakivaliokunta pitää hallituksen esityksestä poiketen oppivelvollisuuteen kuuluvaksi säädettyä koulutusta kokonaisuudessaan perustuslain 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuna perusopetuksena, ei perustuslaista valiokunnan mielestä johdu, että perusopetuksen maksuttomuutta on tarkasteltava kaikilta osin yhteneväisesti koko opetuksen ajalta. Maksuttomuus voi siten sisällöltään olla erilaista esimerkiksi perusopetuslaissa tarkoitettussa opetuksessa kuin sen jälkeisessä koulutuksessa. Syynä tälle ovat paitsi oppivelvollisen ikä myös vapaa hakeutumisoikeus ja siitä seuraava eriytyminen osaamisen hankkimistavoissa (PeVL 43/2020 vp, s. 5).

Perustuslakivaliokunta on aiemmassa lausuntokäytännössään todennut, että valtiontalouden säästötavoitteet taloudellisen laskusuhdanteen aikana voivat sinänsä muodostaa hyväksyttävän perusteen puuttua jossain määrin myös perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon. (PeVL 32/2014 vp, s. 2 ja PeVL 25/2012 vp, s. 3/I, PeVL 44/2014 vp). Sääntely ei kuitenkaan saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa asetettujen velvoitteiden toteutumista. Valiokunta on myös huomauttanut, että niin sanotut perustuslailliset toimeksiannot ovat merkityksellisiä erityisesti lainsäätäjän toiminnassa ja ne on otettava huomioon myös budjettivaltaa käytettäessä. Tähän tulisi kiinnittää huomiota valtiontalouden säästöjä kohdennettaessa (PeVL 32/2014 vp, s. 2/II, ks. myös PeVM 25/1994 vp, s. 3/II ja s. 6).

Lukuvuosimaksut koskisivat perustuslain 16 §:n 1 momentin piirissä olevaa toisen asteen opetusta, jolloin opetuksesta tulisi maksullista kolmannelta maasta saapuvalla opiskelijalla. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaisia (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta. Oppivelvollisuuslain 16 §:n mukaan koulutus, jolla oppivelvollisuutta suoritetaan, on maksutonta sen kalenterivuoden loppuun saakka, jolloin opiskelija täyttää 20 vuotta.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi ja laajennettavaksi toisen asteen koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden osalta sitä alaikäisten opiskelijoiden joukkoa, jotka rajautuisivat oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tarkoittaisi Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten kohdalla sitä, että heillä ei olisi oikeutta oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen, vaan heidän koulutuksensa kustannukset katettaisiin opiskelijoilta perittävillä lukuvuosimaksuilla.

Perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen osallistuu jo voimassa olevan sääntelyn nojalla alaikäisiä opiskelijoita, joita ei katsota oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisiksi ja jotka eivät täten ole oikeutettuja oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen. Oppivelvollisuuslain soveltamisalan ulkopuolella ovat jo tällä hetkellä ne Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat henkilöt, joilla ei ole kotikuntalaisia tarkoitettua kotikuntaa. Ehdotetulla muutoksella Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevat alaikäiset kolmansien maiden kansalaiset asetettaisiin yhdenvertaiseen asemaan siitä riippumatta, onko heillä kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta vai ei. Kotikunnan saaminen perustuu hakemukseen ja Suomessa voi oleskella tilapäisesti myös ilman kotikuntaa. Tätä opiskelijaryhmää ei asetettaisi erilaiseen asemaan perustuslain 6 §:n 2 momentissa säädetyillä lähtökohtaisesti kielletyillä erotteluperusteilla. Erottelu opiskelijoiden välillä ei perustuisi hakijan tai opiskelija alkuperään vaan Suomessa oleskelun perusteeseen. Perustuslakivaliokunnan oppivelvollisuutta ja siihen liittyvää maksuttomuutta koskeva tulkintakäytäntö huomioiden perusopetuksen jälkeisen koulutuksen voidaan katsoa olevan perustuslain 16 §:n 1 momentissa säädetyin opetuksen maksuttomuuden piirissä vain oppivelvollisuuteen kuuluvan koulutuksen osalta.

Perustuslaissa tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen ei tarkoita sivistyksellisten oikeuksien ulottamista koskemaan kaikkia maailman kansalaisia. Ehdotettu sääntely koskee Suomeen opiskelutarkoituksessa muuttaneita kolmansien maiden kansalaisia. Kolmansista maista saapuvien nuorten tulo Suomeen erityisesti lukiokoulutuksen on uusi, 2020-luvulla käynnistynyt ilmiö, jonka taustalla on suomalaisen ilmaisen koulutuksen markkinointi kolmansissa maissa sekä Suomen demografinen kehitys ja opiskelijamäärien väheneminen erityisesti väestötaantuma-alueilla. Toisen asteen koulutukseen järjestämiseen on rajalliset resurssit ja valtiontalouden tilanteesta johtuen toisen asteen koulutukseen on kohdistettu merkittäviä säästötoimenpiteitä. Lukuvuosimaksujen säätämisen taustalla on valtiontalouden

tasapainottamiseen liittyvät tavoitteet, joka perustuslakivaliokunnan vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan on hyväksyttävä peruste puuttua jossain määrin perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon. Perustuslakivaliokunta on myös todennut vakiintuneessa lausuntokäytännössään, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn. Yhteenvetona ehdotetun lainsäädännön voidaan katsoa olevan sopusoinnussa perustuslain yhdenvertaisuutta ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevien vaatimusten kanssa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että ammatillisessa koulutuksessa tilauskoulutuksen järjestäminen mahdollistettaisiin EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille ja näihin rinnastettaville. Koulutuksen tilaaja ei kuitenkaan voisi periä koulutuksen kustannuksia tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijalta, joka on EU- ja ETA-valtion kansalainen tai näihin rinnastettava. Näin ollen, esityksen mukaan EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset ja heihin rinnastettavat asetetaan muiden valtioiden kansalaisia edullisempaan asemaan.

Tilauskoulutuksen järjestäminen muille kuin EU- ja ETA-valtion kansalaisille on ollut mahdollista ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti vuodesta 2018 alkaen. Nykyisin voimassa oleva tilauskoulutuslainsäädäntö erottelee opiskelijoita kansalaisuuden perusteella siten, että EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset eivät voi osallistua ammatillisen koulutuksen tilauskoulutukseen. Esityksessä tälle ryhmälle avattaisiin yhtäläinen mahdollisuus osallistua ammatilliseen koulutukseen myös tilauskoulutuksessa. EU- ja ETA-valtioiden kansalaiset ja heihin rinnastettavat olisivat kuitenkin eri asemassa kuin muut, koska tilaaja ei voisi periä näiltä opiskelijoilta tilauskoulutuksen kustannuksia. Kustannuksista vastaisi kokonaisuudessaan tilaaja.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että EU- ja ETA-valtioiden ja muiden valtioiden kansalaisuuteen perustuvalla erottelulla on perustuslain 6 §:n 2 momentin edellyttämä hyväksyttävä syy. Se liittyy Suomea Euroopan unionin jäsenenä sitoviin säädöksiin ja velvoitteisiin ja rakentuu tavallaan vastavuoroisuuden varaan (PeVL 11/2009 vp s.7, PeVL 13/2009 vp s. 2). Perustuslain 6 §:n takaaman yhdenvertaisuuden kannalta ei siis ole ongelmallista, ettei tilaaja voi periä tilauskoulutuksen kustannuksia EU- ja ETA-valtion kansalaiselta tai näihin rinnastettavalta, vaikka kustannukset voi periä kolmannen maan kansalaiselta. Tätä erottelua voi perustella myös keskeisellä koulutuspoliittisella periaatteella: tutkintoon johtavan koulutuksen maksuttomuudella suomalaisille ja muille EU- ja ETA-valtioiden kansalaisille. Erottelun tavoite liittyy perusoikeuksien yhteensovittamiseen ja julkisen tai yhteiskunnallisen intressin toteuttamiseen, mitä on pidetty merkityksellisenä erottelun hyväksyttävyyden kannalta (PeVL 44/2010 vp, PeVL 18/2010 vp, PeVL 46/2006 vp).

Tilauskoulutusjärjestelmän laajentamisella koskemaan EU- ja ETA-valtioiden kansalaisia ja näihin rinnastettavia vastataan kansalliseen osaajapulaan. Tavoitetta voidaan pitää perusoikeuksien kannalta hyväksyttävänä. Tilauskoulutukseen osallistuvilta EU- ja ETA-valtion kansalaisilta ja näihin rinnastettavilta ei voi periä koulutuksen kustannuksia, joten tilauskoulutukseen osallistumisen mahdollistaminen myös tälle ryhmälle ei merkitse muutosta toisen asteen koulutuksen maksuttomuuteen. EU- ja ETA-valtioiden kansalaisilta ei myöskään perittäisi lukuvuosimaksuja, jolloin mahdollisuus osallistua maksuttomaan tilauskoulutukseen on yhdenmukainen muiden esitettyjen muutosten kanssa. Eduskunta on korkeakoulujen osalta hyväksynyt vastaavanlaisen säännöksen (HE 152/2018 vp.), jossa mahdollistettiin EU- ja ETA-kansalaisten osallistuminen tilauskoulutukseen. Asiasta ei tuolloin pyydetty perustuslakivaliokunnan lausuntoa.

Koulutuksen järjestäjillä ei olisi edelleenkaan velvollisuutta tilauskoulutuksen järjestämiseen, vaan ne voivat järjestää sitä harkintansa mukaan. Harkinnassa on erityisesti otettava huomioon

laissa säädetty tutkintokoulutuksen heikentämiskielto ja kielto järjestää koulutusta sellaiselle tilaajataholle, jolla ei ole aitoa intressiä huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta ja kouluttautumisesta. Tilauskoulutuksen järjestäminen säilyy jatkossakin vapaaehtoisena toimintana koulutuksen järjestäjälle.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi oppivelvollisuuslain muuttamisen osalta asiassa lausunnon.

12.2 Henkilötietojen suoja

Esityksessä ehdotetaan tiedonsaantioikeuksia koulutuksen järjestäjien ja Maahanmuuttoviraston välille. Hallituksen esitys on valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa lisäksi se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa säännöksessä turvattun yksityiselämän suojan piiriin (esim. PeVL 71/2014 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti katsonut, että lainsäätäjän on turvattava henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (esim. PeVL 18/2012 vp, s. 2 ja PeVL 71/2012, s. 2). Henkilötietojen suoja ja yksityiselämän suoja voidaan rajoittaa perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten puitteissa.

Perustuslakivaliokunta on tarkistanut käytäntöään henkilötietojen suoja koskevasta sääntelystä. Perustuslakivaliokunta on uudemmassa käytännössään pitänyt lähtökohtaisesti riittävänä perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta, että sääntely täyttää tietosuojasetuksessa asetetut vaatimukset (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 3–5, PeVL 15/2018 vp, PeVL 2/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on todennut, että henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi jatkossa ensisijaisesti taata tietosuojasetuksen ja säädettävän kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätämisen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuojasetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 2/2018 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan mukaan lähtökohtaisesti riittävää on, että henkilötietojen suoja ja käsittelyä koskeva sääntely on yhteensopivaa tietosuojasetuksen kanssa. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuojasetuksen yksityiskohtainen sääntely mahdollistaa myös viranomaistoiminnan sääntelyn osalta nykyistä kansallista sääntelymallia huomattavasti yleisemmän, henkilötietojen suoja ja käsittelyn perusteita sääntelevän lakitasoisen sääntelyn. Valiokunta on arvioinut nykyisen henkilötietojen sääntelymallin varsin raskaaksi ja monimutkaiseksi ja viitannut siihen, että valiokunnan käytännön mukaan sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. PeVL 31/2017 vp, PeVL 45/2016 vp, s. 3 ja PeVL 41/2006 vp, s. 4/II). Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellaisen säätämisen vain välttämättömään tietosuojasetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp, s. 3–5).

Esitettyjen lakien tarkoituksena on osaltaan palauttaa kumotussa ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa ollut oikeus, joka mukaan ulkomaalaisrekisteristä sai luovuttaa tietoa oppilaitoksille opiskelijoiden oleskeluluvista. Toisaalta on tarkoitus mahdollistaa toisen asteen koulutuksen järjestäjien toiminnalle tarpeellinen lukuvuosimaksullisuuden ja maksuttomuuden

selvittäminen ja valvonta, ja Maahanmuuttoviraston toimintaan kuuluva maahantuloa ja maassaoleskelua koskevien ehtojen täyttymisen harkinta. Tietojen saaminen lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimiseksi ja opetusryhmien järjestämiseksi on tarpeellista koulutuksen järjestäjien toiminnalle. Opiskelijalle myönnettävien oikeuksien, kuten lukuvuosimaksuttomuuden, edellytyksenä on niiden perustana olevista tosiseikoista varmistuminen. Henkilötietojen luotettavuus edellyttää niiden saamista suoraan asiaa käsittelevältä tai päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Pykälässä käytetään tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaista sääntelyliikkumavaraa erityisten säännösten antamiseksi henkilötietojen luovuttamisesta. Mainitun kohdan mukaan Edellä olevan 1 kohdan c ja e alakohdassa tarkoitettujen käsittelyn perustasta on säädettävä joko a) unionin oikeudessa; tai b) rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Käsittelyn tarkoitus määritellään kyseisessä käsittelyn oikeusperusteessa tai, 1 kohdan e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, sen on oltava tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai rekisterinpitäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi. Kyseinen käsittelyn oikeusperuste voi sisältää erityisiä säännöksiä, joilla mukautetaan tämän asetuksen sääntöjen soveltamista, muun muassa: yleisiä edellytyksiä, jotka koskevat rekisterinpitäjän suorittaman tietojenkäsittelyn lainmukaisuutta; käsiteltävien tietojen tyyppiä; asianomaisia rekisteröityjä, yhteisöjä, joille ja tarkoituksia joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa; käyttötarkoitussidonnaisuutta; säilytysaikoja; sekä käsittelytoimia ja -menettelyjä, mukaan lukien laillisen ja asianmukaisen tietojenkäsittelyn varmistamiseen tarkoitettujen toimenpiteet, kuten toimenpiteet muita IX luvussa esitettyjä erityisiä tietojenkäsittelytilanteita varten. Unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ehdotetulla sääntelyllä on edellä mainitussa kohdassa tarkoitettulla tavalla yleisen edun mukainen tavoite ja se on oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.

Maahanmuuttovirasto sekä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät voisivat luovuttaa toisilleen tiettyjä koulutukseen hakijan ja opiskelijan sekä ammatillisen koulutuksen osalta näiden ulkomaalaislaissa tarkoitettujen perheenkokoajan oleskelulupaa koskevia tietoja. Tiedot, joita tämän lain perusteella luovutetaan, eivät sisällä tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja. Koulutuksen järjestäjillä ei ole laajamittaisesti opiskelijoiden erityisiä henkilötietoja koskevia tietoja. Tällaisia voisivat olla lähinnä opiskeluoikeuden myöntämisen ja peruuttamisen edellytyksenä olevat terveyteen ja toimintakykyyn liittyvät tiedot ammatillisessa koulutuksessa. Mikäli Maahanmuuttovirasto tarvitsee ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä erityisiä henkilötietoja, kuten opiskelijan terveyteen liittyvää tietoa, se voi pyytää niitä maahanmuuttohallinnon henkilötietolain 13 §:n 4 momentin 7 kohdan perusteella. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen, esimerkiksi, jos koulutuksen järjestäjä on ilmoittanut Maahanmuuttovirastolle opiskelijan opintojen päättyneen ja Maahanmuuttovirasto pyytää koulutuksen järjestäjältä lisätietoja, koska opiskelija on esittänyt sen johtuneen terveydentilaan liittyneestä syystä. Koulutuksen järjestäjien ei ole tarpeen oma-aloitteisesti ilmoittaa miksi opinnot ovat päättyneet silloin kun sen tekeminen edellyttäisi erityisten henkilötietojen luovuttamista.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjillä ei ole tarvetta ilmoittaa Maahanmuuttovirastolle siitä, että hakijaa ei ole valittu opintoihin terveydellisestä syystä, koska oleskelulupahakemus tehdään vasta opiskelupaikkatarjouksen jälkeen. Tässä esityksessä ehdotettu tiedonluovutusosoikeus koulutuksen järjestäjiltä Maahanmuuttovirastolle on maahanmuuttohallinnon henkilötietolain säännöksistä huolimatta tarpeellinen, koska koulutuksen järjestäjät voivat sen avulla tuoda Maahanmuuttoviraston tietoon seikkoja, joita se ei muuten saisi tietoonsa tai saisi ne tietoonsa myöhemmin, jolloin valvontatoimenpiteet viivästyisivät. Vaikka tiedot eivät sisällä erityisiä henkilötietoja, ne voivat kuitenkin sisältää tiedon siitä, että henkilö on saanut Suomesta turvapaikan tai toissijaista suojelua. Tämän tiedon saaminen on koulutuksen järjestäjille

tarpeellista, koska henkilön oleskeluluvan peruste vaikuttaa suoraan hänen lukuvuosimaksuvelvollisuuteensa. Henkilö, jolla on oleskelulupa kansainvälisen suojelun perusteella ei ole lukuvuosimaksuvelvollinen.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjä voisi saada Maahanmuuttovirastolta hakijan, opiskelijan ja perheenkokoajan voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot. Luovutettavat tiedot on lueteltu ehdotetuissa laeissa yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi. Luovutettavat tiedot eivät sisällä muita oleskelulupapäätöksen tietoja, kuten oleskelulupahakemusta tai oleskelulupapäätöksen perusteluja. Koulutuksen järjestäjä arvioi tietojen tarpeellisuuden sen perustella, mitä lukuvuosimaksuvelvollisuudesta vapautuminen tai henkilön oleskeluoikeuden selvittäminen edellyttää. Ammatillisen koulutuksen osalta perheenkokoajan tietojen tarkastelu on tarpeellista vain silloin, kun hakijan tai opiskelijan oleskelulupa tai lukuvuosimaksusta vapautuminen perustuu perheenkokoajan oleskelulupaun. Käsittelytilannetta ja aiempia oleskelulupia koskevaa tietoa lukuun ottamatta kaikki välitettävät tiedot käyvät ilmi oleskelulupakortista, jonka esittäminen on useissa muissakin tilanteissa asioinnin edellytyksenä.

Koulutuksen järjestäjille esitetään oikeutta sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetään, antaa salassapitosäännösten estämättä omasta aloitteestaan Maahanmuuttovirastolle oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan hakijan tai oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan haltijan maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyviä väärinkäytösepäilyjä koskevia tietoja, jos ne ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston tehtävän hoitamiseksi.

Tiedonanto-oikeutta säädettäessä on kiinnitetty huomiota korkeimman oikeuden ennakkopäätökseen KKO:2023:24, jonka mukaan viranomaisella ei ollut oikeutta luovuttaa tietoa oma-aloitteisesti toiselle viranomaiselle edes sen lakisäätteisten tehtävien hoitamista varten, kun tiedonluovutusosoikeudesta ei oltu erikseen säädetty.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisällöt ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot).

Perustuslakivaliokunnan mielestä näiden seikkojen lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa. Valiokunta on tämän vuoksi aikaisemmin arvioinut esimerkiksi arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I), minkä johdosta esimerkiksi tällaisia tietoja sisältävien rekisterien perustamista on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4—5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp). Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tällainen arvio on mahdollinen vain, jos hallituksen esityksessä

eritellään riittävällä seikkaperäisyydellä ne syyt, joiden johdosta henkilötietojen käsittely katsotaan lakiehdotuksessa välttämättömäksi.

Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapito-intressin yhteensovittamiseksi (ks. esim. PeVL 7/2019 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 17/2016 vp, s. 6 ja siinä viitatu lausunnot).

Tietosisällöt on ehdotettavien lakien tiedonsaamista koskevien pykälien 1 momenteissa kuvattu tyhjentävästi, jolloin riittävää olisi se, että tiedot ovat tarpeellisia. Oma-aloitteista tiedonluovutusta koskevissa 2 momenteissa luovutus sallittaisiin maahantulon ja maassa oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä koskevien tietojen osalta. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi tieto väärennetyistä asiakirjasta tai toimeentuloedellytyksen täyttymättömyydestä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston tehtävän hoitamiseksi, koska mahdollisen maahantulon ja maassa oleskelun ehtoja koskevan väärinkäytöksen osoittavia tietoja ei ole tarkoituksenmukaista luetella tyhjentävästi, sillä tavat toteuttaa väärinkäytöksiä kehittyvät jatkuvasti. Toisen momentin osalta laki on niin täsmällinen ja tarkkarajainen kun on mahdollista sen toimivuuden kannalta.

Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 2 §:ssä säädetään, että Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka laissa tai sen nojalla säädetään sen tehtäväksi. Kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annettua lakia muutettiin vuonna 2022 (277/2022). Kyseisen muutoksen jälkeen kolmannen maan kansalaiselle myönnetään ensimmäinen oleskelulupa opiskelun perusteella suoraan koko tutkinnon tai opintojen suorittamisen keston ajalle, jolloin oleskelulupaa ei ole tarvetta uusina määrääjain. Opiskelijoiden ei tarvitse esittää todisteita oleskeluluvan edellytysten täyttymisestä jatko-oleskeluluvan hakemisen yhteydessä, minkä vuoksi oleskeluluvan jälkivalvonta on yhä merkittävämpi oleskelun jatkuvan lainmukaisuuden varmistaja. Tehokas jälkivalvonta edellyttää riittävää tietopohjaa. Maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyviä väärinkäytösepäilyjä koskevien tietojen luovuttaminen on välttämätöntä opiskelijoiden oleskeluluvan jatkuvan valvonnan toteuttamista varten. Maahanmuuttoviraston toiminnan kannalta välttämättöminä tietoina tulisi tiedonluovutusta koskevien momenttien osalta pitää ainakin tietoja, jotka voivat johtaa oleskeluoikeutta koskevan asiakirjan myöntämättä jättämistä, peruuttamista tai raukeamista koskevaan harkintaan.

Tietojen luovuttaminen ei loukkaa perusoikeuden ydinalueen koskemattomuutta, huomioitavina olevien henkilötietojen ja yksityiselämän suojan osalta. Kaikki oma-aloitteisesti luovutettaviksi säädettyt tiedot ovat tietoja, joita Maahanmuuttovirasto voi tavanomaisesti saada oman toimintansa yhteydessä, mutta jotka eivät välttämättä tulisi sen tietoon, jos koulutuksen järjestäjä ei voi niitä välittää. Samoin koulutuksen järjestäjä voi saada kyseiset

tiedot pyytämällä niitä hakijalta tai opiskelijalta, mutta tietojen luotettavuus sekä tietojen toimituksen nopeus ja kattavuus eivät tuolloin ole kaikissa tapauksissa turvattuja. Kaikki kyseessä olevat tiedot ovat siis tietoja, joita koulutuksen järjestäjät ja Maahanmuuttovirasto jo käsittelevät tavanomaisesti. Maahanmuuttovirasto ja koulutuksen järjestäjät ovat aiemmin jakaneet kyseisiä tietoja ennen kuin maahanmuuttohallinnon tiedonhallintalain säätäminen jätti aukon tiedonluovutusosoikeuksia koskevaan lainsäädäntöön. Tarkoituksena olisi, että havaittuihin ongelmiin voitaisiin puuttua nopeammin ja kattavammin. Maahantuloa ja maassa oleskelua koskevien säännösten noudattamisen valvominen edellyttää viranomaisten ja muita julkista hallintotehtävää hoitavien yhteistyötä. Ei ole perusteltua, että väärinkäytökset jäisivät huomioimatta oleskelulupaharkinnassa sen vuoksi, että koulutuksen järjestäjillä ei olisi oikeutta tuoda toimivaltaisen viranomaisen tietoon saamiaan tietoja. Opiskelijat, joiden oleskeluoikeuden perustana ovat asiakirjat ja toimeentulo eivät ole kunnossa, ovat huomattavassa riskissä joutua ihmiskaupan ja muun hyväksikäytön uhreiksi. Heidän tilanteensa nopea selvittäminen on sekä yleisen turvallisuuden ja järjestyksen että henkilöiden oman perustuslaissa suojatun turvallisuuden vuoksi perusteltua, eikä se ole vastoin perustuslain mukaista henkilötietojen suojaa tai yksityiselämän suojaa. Ehdotetusta sääntelystä seuraavaa henkilötietojen ja yksityiselämän suojaan kohdistuvaa rajoitusta on näin ollen pidettävä hyväksyttävänä. Koulutuksen järjestäjien ja Maahanmuuttoviraston ei ole mahdollista saada esityksessä luovutettavaksi esitetyjä henkilötietoja luotettavasti, nopeasti ja resurssitehokkaasti muilla tavoilla.

Tietojen luovuttaminen koulutuksen järjestäjille toteutettaisiin automatisoidun tietopyynnön kautta. Vastaus tietopyyntöön voisi sisältää vain esitetyissä laeissa luetellut tiedot. Valiokunnan käsityksen mukaan katseluyhteys ei sovellu sellaiseen luovutukseen, jossa viranomaisen on arvioitava luovutettavan tiedon tapauskohtaista välttämättömyyttä (PeVL 73/2018 vp, s. 10). Lisäksi tietojen saaminen perustuu ehdotettujen lakien tiedonsaantia koskevissa pykälissä tiedon luovutuksen tarpeellisuuteen. Tietojen oma-aloitteista luovuttamista koulutuksen järjestäjiltä Maahanmuuttovirastolle ei toteutettaisi teknisen rajapinnan avulla, vaan koulutuksen järjestäjät toimittaisivat tietoja esimerkiksi turvasähköpostilla Maahanmuuttovirastolle. Valitussa toimittamistavassa ei ole katseluyhteyttä vastaavaa riskiä siitä, että luovutuksen saaja saisi liian laajasti rekisterinpitäjän tietoja nähtävilleen, vaan lähetettäväksi voidaan valita ainoastaan välttämätön tieto. Ehdotettavat lait toteuttavat perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaisen vaatimuksen säätää henkilötietojen suojasta lailla. Vaatimus täyttyy asianmukaisesti koulutuksen järjestäjien ja Maahanmuuttoviraston välillä. Lait täyttävät myös luvussa 7 kuvatulla tavalla tietosuoja-asetuksen edellytykset. Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Eduskunta on käsitellyt saman sisältöisen hallituksen esityksen HE 51/2024 vp koskien tiedonsiirtoa korkeakoulujen ja Maahanmuuttoviraston välillä. Perustuslakivaliokunta totesi tuolloin (PeVL 32/2024 vp), ettei asian käsittely perustuslakivaliokunnassa ole tarpeellinen.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 33 §, 34 §:n 1 momentti, 36 §, 100 §:n 2 momentti, 104 §:n 4 momentti ja 123 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 33 § osaksi laissa 233/2024 sekä 100 §:n 2 momentti, 104 §:n 4 momentti ja 123 §:n 1 momentti laissa 1078/2024, sekä
lisätään 73 §:ään uusi 4 momentti, 102 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1218/2020, uusi 6 momentti sekä lakiin uusi 105 a ja 109 b § seuraavasti:

33 §

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämislupansa mukaista tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (*tilauuskoulutus*).

Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

34 §

Tilauuskoulutukseen sovellettavat säännökset

Tilauuskoulutukseen ei sovelleta 24 §:ää opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ää toiminta-alueesta, 26 §:ää opiskelijavuosien vähimmäismäärästä eikä 28 §:ää tutkintojen järjestämisestä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

36 §

Tilauuskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän koulutuksen rahoitus ja perittävät maksut

Tilauuskoulutus tai 35 §:ssä tarkoitettu Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutus eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä 33 §:n 1 momentissa tarkoitettulta koulutuksen tilaajalta tai 35 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen osallistuvalla opiskelijalla vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauuskoulutuksen tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on

oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja.

Tilaaaja ei voi kuitenkaan periä 2 momentissa tarkoitettua maksua:

1) siltä, joka on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen eikä tämän ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettulta perheenjäseneltä;

2) siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

3) siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

4) siltä, jolla on jatkuva oleskelulupa;

5) siltä, jolla on pysyvä oleskelulupa;

6) siltä, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, ja lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella.

Poiketen siitä mitä 3 momentin 4 kohdassa säädetään, maksu peritään kuitenkin opiskelijalta, jonka ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty opiskelun perusteella sekä opiskelijalta, joka oleskelee Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluvalla tilanteessa, jossa perheenkokoaja oleskelee Suomessa opiskeluun perustuvalla oleskeluvalla tai perheenkokoaja oleskelee Suomessa jatkuvalla oleskeluvalla, mutta hänen oleskelulupansa on myönnetty ensimmäisen kerran opiskelun perusteella.

73 §

Koulutuskorvaukset

Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei sovelleta 105 a §:ssä tarkoitettussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

100 §

Oikeus maksuttomaan ruokailuun

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta oppisopimuskoulutuksessa, työvoimakoulutuksessa eikä 105 a §:ssä tarkoitettussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

102 §

Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa

Mitä 1—4 momentissa säädetään, ei sovelleta 105 a §:ssä tarkoitettussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

104 §

Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan

Mitä 103 §:n 2 momentissa ja tämän pykälän 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työvoimakoulutuksessa olevaan eikä 105 a §:ssä tarkoitettussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

105 a §

Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu

Koulutuksen järjestäjän on perittävä vähintään koulutuksen järjestämisestä keskimäärin aiheutuvat kustannukset kattava lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka on kolmannen maan valtion kansalainen. Opiskelemaan hakeutuvalla on tiedotettava lukuvuosimaksun määräytymisestä koko opintojen keston ajalta. Lukuvuosimaksun suorittaminen on edellytys opetukseen osallistumiselle. Maksua ei kuitenkaan peritä opiskelijalta;

- 1) jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti;
- 2) jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;
- 3) jolla on jatkuva oleskelulupa;
- 4) jolla on pysyvä oleskelulupa;
- 5) jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, ja lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella;
- 6) joka osallistuu tilauskoulutukseen;
- 7) joka on oppivelvollisuuslain 2 §:ssä tarkoitettu oppivelvollinen; taikka
- 8) jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella.

Poiketen siitä mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, maksu peritään kuitenkin opiskelijalta, jonka ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty opiskelun perusteella sekä opiskelijalta, joka oleskelee Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluluvalla tilanteessa, jossa perheenkokoaja oleskelee Suomessa opiskeluun perustuvalla oleskeluluvalla tai perheenkokoaja oleskelee Suomessa jatkuvalla oleskeluluvalla, mutta hänen oleskelulupansa on myönnetty ensimmäisen kerran opiskelun perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen lukuvuosimaksujen määräytymisen perusteista.

109 b §

Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta 105 a §:ssä tarkoitetun maksuvelvollisuuden arvioimista ja koulutuksen suunnittelemista varten Maahanmuuttovirastolta hakijan tai opiskelijan sekä näiden ulkomaalaislaissa tarkoitetun perheenkokoajan hakeman, voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetään, koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus

antaa Maahanmuuttovirastolle tietoja koskien maahantulon ja maassa oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä:

- 1) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan hakijasta; tai
- 2) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan haltijasta, joka on koulutuksen järjestäjän hakija tai opiskelija tai näiden ulkomaalaislaissa, tarkoitettu perheenkokoaja,

Edellä 2 momentissa tarkoitettun tiedonanto-oikeuden edellytyksenä on lisäksi, että tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) tai kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

123 §

Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tutkinnon suorittamismahdollisuuksista, annettavasta koulutuksesta, koulutukseen hakeutumisesta ja kolmansien maiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista on tietoa yleisesti saatavilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lukuvuosimaksuja koskevaa 105 a §:ää ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa 109 b §:ää sovelletaan opiskelijoihin, jotka aloittavan opintonsa 1 elokuuta 2026 tai sen jälkeen.

2.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 9 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 9 §:n 1 momentti laissa 801/2024, sekä
lisätään lakiin uusi 34 a §, 35 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1217/2020, uusi 3 momentti, sekä lakiin siitä lailla 1236/2021 kumotun 60 §:n tilalle uusi 60 § seuraavasti:

9 §

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (*tilauuskoulutus*). Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta tilauuskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun tulee kattaa myös 35 §:n mukaisista opintososiaalisista eduista aiheutuvat kustannukset. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauuskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauuskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sijaintivaltionsa lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Tilauuskoulutuksena järjestettävään opetukseen ei sovelleta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009).

34 a §

Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu

Koulutuksen järjestäjän on perittävä kolmannen maan kansalaiselta lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka hakee oleskelulupaa opiskelun perusteella tai oleskelee maassa opiskelun perusteella myönnettyllä oleskeluluvalla. Lukuvuosimaksu peritään myös kolmannen maan kansalaiselta, joka suorittaa tässä laissa tarkoitettuja opintoja etäopetuksessa. Lukuvuosimaksun suuruus on vähintään lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta. Jos koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on alempi kuin lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta, on lukuvuosimaksun suuruus vähintään koulutuksen järjestäjän yksikköhinta. Yhtä tai useampaa oppiainetta suorittamaan otetuilta opiskelijoilta perittävän maksun määrä on opintopistettä kohden keskimääräinen yksikköhinta tai sitä alempi järjestäjäkohtainen yksikköhinta jaettuna luvulla 30.

Lukuvuosimaksun suorittaminen on edellytys opetukseen osallistumiselle. Lukuvuosimaksu määräytyy ensimmäisenä opiskeluvuotena voimassa olleen yksikköhinnan perusteella koko opintojen ajalle. Maksua ei kuitenkaan peritä opiskelijalta;

- 1) joka osallistuu tilauskoulutukseen; taikka
- 2) jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella.

35 §

Opintososiaaliset edut

Mitä 1—2 momentissa säädetään ei sovelleta 34 a §:ssä tarkoitettussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

60 §

Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta 34 a §:ssä tarkoitettua maksuvelvollisuuden arvioimista ja koulutuksen suunnittelemista varten Maahanmuuttovirastolta hakijan tai opiskelijan hakeman ja voimassa olevan oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetään, koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa Maahanmuuttovirastolle tietoja koskien maahantulon ja maassa oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä:

- 1) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan hakijasta; tai
- 2) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan haltijasta, joka on koulutuksen järjestäjän hakija tai opiskelija.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua tiedonanto-oikeuden edellytyksenä on lisäksi, että tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) tai kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lukuvuosimaksuja koskevaa 34 a §:ää ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa 60 §:ää sovelletaan lain voimaan tulon jälkeen opintonsa aloittaviin.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 24 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohta ja 49 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 24 §:n 1 momentti laissa 803/2024, 31 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohta laissa 1410/2014 sekä 49 §:n 1 momentti laissa 532/2017, sekä
lisätään 31 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1410/2014, 532/2017 ja 1114/2021, uusi 9 kohta seuraavasti:

24 §

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiolaissa ja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen sekä lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisestä yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,44 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailla järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa ei myöskään oteta huomioon lukiolain 9 §:ssä tarkoitetun tilauskoulutuksen opiskelijoita eikä lukiolain 34 a §:ssä tarkoitettuja lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,17. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa, painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

31 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Lukion ja opetustuntiperusteisesti rahoitettavan taiteen perusopetuksen käyttökustannuksina ei pidetä:

7) 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestäjän maksullisen palvelutoiminnan kustannuksia;

8) muita kuin välittömästi 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestämisestä aiheutuneita hallintokustannuksia; eikä

9) lukiolain 9 §:ssä tarkoitetun tilauskoulutuksen tai lukiolain 34 a §:ssä tarkoitetun lukuvuosimaksullisen koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia.

49 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa ammatillisen koulutuksen seuraavan varainhoitovuoden 32 a §:n 2 momentin perusteella määräytyvän laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän sekä 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvonnisäverokorvausten euromäärän koulutuksen järjestäjien 58 §:n nojalla toimittamien tietojen perusteella. Suoritteita ei oteta huomioon rahoituksessa, jos opiskelija on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:ssä tarkoitettu lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija tai koulutus on muutoin kuin laskennallisella perusrahoituksella tai harkinnanvaraisella rahoituksella rahoitettu. Ne suoritteet, joita ei ole ilmoitettu säädetyssä määräajassa, voidaan jättää rahoituksen perusteena huomioon ottamatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kun se on laissa (715/2022), seuraavasti:

2 §

Oppivelvollisuuden alkaminen ja päätyminen

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät kuitenkaan ole Suomessa oppivelvollisia. Muutoin henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 7 a §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 277/2022, seuraavasti:

7 a §

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin ja hän on suorittanut koulutuksen järjestäjän vaatimat maksut; tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 9.10.2025

Pääministeri

Petteri Orpo

Opetusministeri Anders Adlercreutz

1.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 33 §, 34 §:n 1 momentti, 36 §, 100 §:n 2 momentti, 104 §:n 4 momentti ja 123 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 33 § osaksi laissa 233/2024 sekä 100 §:n 2 momentti, 104 §:n 4 momentti ja 123 §:n 1 momentti laissa 1078/2024, sekä
lisätään 73 §:ään uusi 4 momentti, 102 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1218/2020, uusi 6 momentti sekä lakiin uusi 105 a ja 109 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

33 §

33 §

Tilauuskoulutus

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämisluvassa määrättyjä tutkintoja ja tutkinnon osia sekä niihin valmistavaa tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus).

Tilauuskoulutusta ei voida järjestää Euroopan talousalueeseen kuuluvien valtioiden kansalaisille eikä niille, jotka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaisiin, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille. Tilauuskoulutusta ei myöskään voida järjestää niille, joilla on kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa osaamistasoa vaativaa työtä varten annetun lain (224/2024) nojalla myönnetty EU:n sininen kortti, ulkomaalaislain

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämislupansa mukaista tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus).

Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

(301/2004) nojalla myönnetty jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäsenille.

Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia.

Tilauuskoulutukseen ei sovelleta, mitä 70–79 ja 95 §:ssä säädetään, jos tilauuskoulutus järjestetään muualla kuin Suomessa. Tilauuskoulutukseen ei muutoin sovelleta, mitä 10 luvussa säädetään.

34 §

Tilauuskoulutukseen sovellettavat säännökset

Tilauuskoulutukseen ei sovelleta, mitä 24 §:ssä säädetään opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ssä toiminta-alueesta ja 26 §:ssä opiskelijavuosien vähimmäismäärästä.

36 §

Tilauuskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän koulutuksen rahoitus ja perittävät maksut

Tilauuskoulutus tai 35 §:ssä tarkoitettu Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutus eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä 33 §:n 1 momentissa tarkoitettulta koulutuksen tilaajalta tai 35 §:n 1 momentissa tarkoitettulta opiskelijalta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauuskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja.

34 §

Tilauuskoulutukseen sovellettavat säännökset

Tilauuskoulutukseen ei sovelleta 24 §:ää opetus- ja tutkintokielestä, 25 §:ssä toiminta-alueesta, 26 §:ää opiskelijavuosien vähimmäismäärästä ja 28 §:ää tutkintojen järjestämisestä taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

36 §

Tilauuskoulutuksen ja Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävän koulutuksen rahoitus ja perittävät maksut

Tilauuskoulutus tai 35 §:ssä tarkoitettu Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutus eivät saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä 33 §:n 1 momentissa tarkoitettulta koulutuksen tilaajalta tai 35 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen osallistuvilta vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. *Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauuskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa.* Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauuskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia *opiskelijan lähtömaan*

elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja.

Tilaaja ei voi kuitenkaan periä 2 momentissa tarkoitettua maksua:

1) siltä, joka on Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalainen eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen eikä tämän ulkomaalaislaissa (301/2004) tarkoitettulta perheenjäseneltä;

2) siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

3) siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

4) siltä, jolla on jatkuva oleskelulupa;

5) siltä, jolla on pysyvä oleskelulupa;

6) siltä, jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, ja lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella.

Poiketen siitä mitä 3 momentin 4 kohdassa säädetään, maksu peritään kuitenkin opiskelijalta, jonka ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty opiskelun perusteella sekä opiskelijalta, joka oleskelee Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluvalla tilanteessa, jossa perheenkokoaja oleskelee Suomessa opiskeluun perustuvalla oleskeluvalla tai perheenkokoaja oleskelee Suomessa jatkuvalla oleskeluvalla, mutta hänen oleskelulupansa on myönnetty ensimmäisen kerran opiskelun perusteella.

73 §

Koulutuskorvaukset

(uusi momentti)

73 §

Koulutuskorvaukset

Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei sovelleta 105 a §:ssä tarkoitettussa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

*lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa
olevaan opiskelijaan.*

100 §

100 §

Oikeus maksuttomaan ruokailuun

Oikeus maksuttomaan ruokailuun

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta oppisopimuskoulutuksessa eikä työvoimakoulutuksessa olevaan opiskelijaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta oppisopimuskoulutuksessa, työvoimakoulutuksessa eikä 105 a §:ssä tarkoitetussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

102 §

102 §

*Opintososiaaliset etuudet
oppisopimuskoulutuksessa*

*Opintososiaaliset etuudet
oppisopimuskoulutuksessa*

(uusi momentti)

Mitä 1—4 momentissa säädetään, ei sovelleta 105 a §:ssä tarkoitetussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

104 §

104 §

*Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus
asuntolapaikkaan*

*Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus
asuntolapaikkaan*

Mitä 103 §:n 2 momentissa ja tämän pykälän 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työvoimakoulutuksessa olevaan opiskelijaan.

Mitä 103 §:n 2 momentissa ja tämän pykälän 1 momentissa säädetään, ei sovelleta työvoimakoulutuksessa olevaan eikä 105 a §:ssä tarkoitetussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

(uusi pykälä)

105 a §

*Koulutuksesta kolmansien maiden
kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu*

Koulutuksen järjestäjän on perittävä vähintään koulutuksen järjestämisestä keskimäärin aiheutuvat kustannukset kattava lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka on kolmannen maan kansalainen.

Opiskelemaan hakeutuvalla on tiedotettava lukuvuosimaksun määräytymisestä koko opintojen keston ajalta. Lukuvuosimaksun suorittaminen on edellytys opetukseen osallistumiselle. Maksua ei kuitenkaan peritä opiskelijalta;

1) jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti tai tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

2) jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa eikä tämän ulkomaalaislaissa tarkoitettulta perheenjäseneltä;

3) jolla on jatkuva oleskelulupa;

4) jolla on pysyvä oleskelulupa;

5) jolla on ollut opiskelun alkaessa ulkomaalaislaissa tarkoitettu oleskelulupa tilapäisen suojelun perusteella, ja lupaa ole myöhemmin peruutettu mainitun lain 58 §:n 4 momentin perusteella;

6) joka osallistuu tilauskoulutukseen;

7) joka on oppivelvollisuuslain 2 §:ssä tarkoitettu oppivelvollinen, taikka

8) jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella.

Poiketen siitä mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, maksu peritään kuitenkin opiskelijalta, jonka ensimmäinen oleskelulupa on myönnetty opiskelun perusteella sekä opiskelijalta, joka oleskelee Suomessa perhesiteeseen perustuvalla jatkuvalla oleskeluvalla tilanteessa, jossa perheenkokoaja oleskelee Suomessa opiskeluun perustuvalla oleskeluvalla tai perheenkokoaja oleskelee Suomessa jatkuvalla oleskeluvalla, mutta hänen oleskelulupansa on myönnetty ensimmäisen kerran opiskelun perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen lukuvuosimaksujen määräytymisen perusteista

109 b §

Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja koulutuksen suunnittelemista varten Maahanmuuttovirastolta hakijan tai opiskelijan sekä näiden ulkomaalaislaissa tarkoitetun perheenkokoajan hakeman, voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetään, koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa Maahanmuuttovirastolle tietoja koskien maahantulon ja maassa oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä:

1) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan hakijasta; tai

2) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan haltijasta, joka on koulutuksen järjestäjän hakija tai opiskelija tai näiden ulkomaalaislaissa), tarkoitettu perheenkokoaja.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun tiedonanto-oikeuden edellytyksenä on lisäksi, että tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) tai kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa laissa (719/2018) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

123 §

Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen

123 §

Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottaminen

Voimassa oleva laki

Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja annettavasta koulutuksesta ja koulutukseen hakeutumisesta on tietoa yleisesti saatavilla.

Ehdotus

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tutkinnon suorittamismahdollisuuksista, annettavasta koulutuksesta, koulutukseen hakeutumisesta ja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista on tietoa yleisesti saatavilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lukuvuosimaksuja koskevaa 105 a §:ää ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa 109 b §:ää sovelletaan lain voimaan tulon jälkeen opintonsa aloittaviin.

2.

Laki

lukiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 9 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 9 §:n 1 momentti laissa 801/2024, sekä

lisätään lakiin uusi 34 a §, 35 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1217/2020, uusi 3 momentti, sekä lakiin siitä lailla 1236/2021 kumotun 60 §:n tilalle uusi 60 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Tilauuskoulutus

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate - tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus). *Tilauuskoulutusta ei kuitenkaan saa järjestää, jos tilaajan tarkoituksena on vain välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman tarkoitusta rahoittaa koulutus.* Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate - tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus). *Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa.* Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat tuntevat ne.

Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta tilauuskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun tulee kattaa myös 35 §:n mukaisista opintososiaalisista eduista aiheutuvat kustannukset. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauuskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä

Koulutuksen järjestäjän on perittävä koulutuksen tilaajalta tilauuskoulutuksen järjestämisestä vähintään siitä aiheutuvat kustannukset kattava maksu. Maksun tulee kattaa myös 35 §:n mukaisista opintososiaalisista eduista aiheutuvat kustannukset. Koulutuksen järjestäjän on kohdennettava tilauuskoulutuksesta saamansa tuotto omaan koulutustoimintaansa. Koulutuksen tilaajalla on oikeus periä

tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sijaintivaltionsa lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia maksuja. Tilauskoulutuksena järjestettävään opetukseen ei sovelleta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009).

tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta sijaintivaltionsa lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Tilauskoulutuksena järjestettävään opetukseen ei sovelleta opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009).

(uusi pykälä)

34 a §

Koulutuksesta kolmansien maiden kansalaisilta perittävä lukuvuosimaksu

Koulutuksen järjestäjän on perittävä kolmannen maan kansalaiselta lukuvuosimaksu tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen hyväksytyltä opiskelijalta, joka hakee oleskelulupaa opiskelun perusteella tai oleskelee maassa opiskelun perusteella myönnetyllä oleskeluluvalla. Lukuvuosimaksu peritään myös kolmannen maan kansalaiselta, joka suorittaa tässä laissa tarkoitettuja opintoja etäopetuksessa. Lukuvuosimaksun suuruus on vähintään lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta. Jos koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on alempi kuin lukiokoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta, on lukuvuosimaksun suuruus vähintään koulutuksen järjestäjän yksikköhinta. Yhtä tai useampaa oppiainetta suorittamaan otetuilta opiskelijoilta perittävän maksun määrä on opintopistettä kohden keskimääräinen yksikköhinta tai sitä alempi järjestäjäkohtainen yksikköhinta jaettuna luvulla 30. Lukuvuosimaksun suorittaminen on edellytys opetukseen osallistumiselle. Lukuvuosimaksu määräytyy ensimmäisenä opiskeluvuotena voimassa olleen yksikköhinnan perusteella koko opintojen ajalle. Maksua ei kuitenkaan peritä opiskelijalta:

- 1) joka osallistuu tilauskoulutukseen; taikka*
- 2) jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

35 §

35 §

Opintososiaaliset edut

Opintososiaaliset edut

(uusi momentti)

Mitä 1—2 momentissa säädetään ei sovelleta 34 a §:ssä tarkoitetussa lukuvuosimaksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

(uusi pykälä)

60 §

Oleskelulupia koskeva tiedonsaantioikeus

Koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta 34 a §:ssä tarkoitetun lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja koulutuksen suunnittelemista varten Maahanmuuttovirastolta hakijan tai opiskelijan hakeman ja voimassa olevan oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot.

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetään, koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa Maahanmuuttovirastolle tietoja koskien maahantulon ja maassa oleskelun ehtoihin liittyviä väärinkäytösepäilyjä:

1) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan hakijasta; tai

2) oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan haltijasta, joka on koulutuksen järjestäjän hakija tai opiskelija.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun tiedonanto-oikeuden edellytyksenä on lisäksi, tiedot ovat välttämättömiä Maahanmuuttoviraston ulkomaalaislaissa, kansalaisuuslaissa (359/2003) tai kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetussa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

laissa (719/2018) säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . . . Lukuvuosimaksuja koskevaa 34 a §:ää ja tiedonsaantioikeuksia koskevaa 60 §:ää sovelletaan lain voimaan tulon jälkeen opintonsa aloittaviin.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 24 §:n 1 momentti, 31 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohta ja 49 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 24 §:n 1 momentti laissa 803/2024, 31 §:n 1 momentin 7 ja 8 kohta laissa 1410/2014 sekä 49 §:n 1 momentti laissa 532/2017, sekä

lisätään 31 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1410/2014, 532/2017 ja 1114/2021, uusi 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiolaissa ja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen sekä lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisestä yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,44 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailla järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,17. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa, painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

Lukiokoulutuksen yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille lukiolaissa ja oppivelvollisuuslaissa tarkoitetun lukiokoulutuksen sekä lukiokoulutuksen järjestäjän järjestämän tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisestä yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella, joista on ensin vähennetty 1,44 prosenttia lukion erityisen koulutustehtävän lisärahoitusta varten. Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailla järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita. *Yksikköhintoja laskettaessa ei myöskään oteta huomioon lukiolain 9 §:ssä tarkoitetun tilauskoulutuksen opiskelijoita eikä lukiolain 34 a §:ssä tarkoitettuja lukuvuosimaksuvelvollisia opiskelijoita.* Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärä, jotka opiskelevat tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, painotetaan kertoimella 1,17. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

lukiokoulutuksessa, painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita.

31 §

31 §

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Yksikköhintoja laskettaessa huomiotta jätettävät kustannukset

Lukion ja opetustuntiperusteisesti rahoitettavan taiteen perusopetuksen käyttökustannuksina ei pidetä:

Lukion ja opetustuntiperusteisesti rahoitettavan taiteen perusopetuksen käyttökustannuksina ei pidetä:

7) 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestäjän maksullisen palvelutoiminnan kustannuksia; *eikä*

7) 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestäjän maksullisen palvelutoiminnan kustannuksia;

8) muita kuin välittömästi 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestämisestä aiheutuneita hallintokustannuksia.
(uusi kohta)

8) muita kuin välittömästi 1 §:ssä mainittujen lakien mukaisen toiminnan järjestämisestä aiheutuneita hallintokustannuksia; *eikä*

9) *lukiolain 9 §:ssä tarkoitetun tilauskoulutuksen eikä lukiolain 34 a §:ssä tarkoitetun lukuvuosimaksullisen koulutuksen järjestämisestä aiheutuneita kustannuksia.*

49 §

49 §

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Rahoituksen laskemisessa käytettävien suoritteiden määrän vahvistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa ammatillisen koulutuksen seuraavan varainhoitovuoden 32 a §:n 2 momentin perusteella määräytyvän laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän sekä 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvonlisäverokorvausten euromäärän koulutuksen järjestäjien 58 §:n nojalla toimittamien tietojen perusteella. Ne suoritteet, joita ei ole ilmoitettu säädettyssä määräajassa, voidaan jättää rahoituksen perusteena huomioon ottamatta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa ammatillisen koulutuksen seuraavan varainhoitovuoden 32 a §:n 2 momentin perusteella määräytyvän laskennallisen perusrahoituksen perusteena käytettävien suoritteiden määrän sekä 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettujen arvonlisäverokorvausten euromäärän koulutuksen järjestäjien 58 §:n nojalla toimittamien tietojen perusteella. *Suoritteita ei oteta huomioon rahoituksessa, jos opiskelija on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:ssä tarkoitettu lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija tai koulutus on muutoin kuin laskennallisella perusrahoituksella tai harkinnanvaraisella*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rahoituksella rahoitettu. Ne suoritteet, joita ei ole ilmoitettu säädetyssä määräajassa, voidaan jättää rahoituksen perusteena huomioon ottamatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

oppivelvollisuuslain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (1214/2020) 2 §:n 1 momentti, sellaisena kun se on laissa
(715/2022), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

*Oppivelvollisuuden alkaminen ja
päätyminen*

*Oppivelvollisuuden alkaminen ja
päätyminen*

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. Henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Lapsi katsotaan tätä lakia sovellettaessa Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa. *Kolmansien maiden kansalaiset, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa, eivät kuitenkaan ole Suomessa oppivelvollisia.* Muutoin henkilöllä on oikeus vapautua oppivelvollisuudesta, jos hänen maassa oleskelunsa peruste on opiskelu. Asuinkunta päättää oppivelvollisuudesta vapauttamisesta hakemuksesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 7 a §:n 2 momentin 1 kohta, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 a §

7 a §

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin tai

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin ja hän on suorittanut koulutuksen järjestäjän vaatimat maksut, tai

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
..